BÉCSI NAPLÓ

XLIV. ÉVFOLYAM 3. SZÁM
2023. MÁJUS–JÚNIUS
MEGJELENIK 2 HAVONTA
ÁRA: 2,50 Euro
Erscheinungsort Wien
Österreichische Post AG •
20Z042085 M P.b.b.
VERLAGPOSTAMT 1010 WIEN

Most pedig világi békéről van szó

Hogy ketten a szavaik szerint ugyanazt nyilvánítják ki, nem azt jelenti, hogy ugyanarra törekednek – sőt, lehet, hogy ellenkező céljaik vannak. Ez furcsa logikának tűnhet, de a háborús időnek – és világpolitikailag ilyenben élünk – sajátos logikája van. Vegyük azt az egyszerű tényt, hogy Ferenc pápa budapesti látogatása előtt és néhány napig utána is Orbán Viktor hangszórói azt hirdették, hogy a magyar kormány és a pápa is „békepárti álláspontra helyezkedik az orosz–ukrán háborúval kapcsolatban" (www.origo.hu/888/20230426), azaz, mielőbbi fegyverszüneti és béketárgyalásokat akarnak. Könnyelműség volna azonban ebből arra következtetni, hogy Magyarország és a Vatikán egyetértenének és karonfogva indulnának a göröngyös, beláthatatlan útnak. Magyarországnak más a célja, mint a pápának meg a Vatikánnak. Magyarországnak nem érdeke a Vatikánnal társulni, mert semmilyen szövetségi vagy pláne stratégiai közösségük nincs. A Vatikán pedig a siker reményében csak „önállóan" léphet fel, nem pedig olyan kormány társaságában, mely egész Nyugaton kétes útitársnak számít.

A részletekre figyelve már a magyar vezetésnek sincs egyeztetett, koherens célja – amellett, hogy köd lepi azt a sorsdöntő jövőkérdést, hogyan viszonyulnak az egyes magyarországi irányadók az „eurázsianizmus" megítéléséhez, ami Orbán Viktornak a 2014-es tusnádfürdői, illiberalizmusról szóló beszéde óta lappang a Fidesz berkeiben. A magyar kormány majd másfél éve az emberéletek megóvására fekteti a súlyt, kiemelve, hogy ameddig a harcok tartanak, addig magyarok (is) halnak meg. Ez igaz, de jogilag azok a magyarok eredetileg és elsősorban ukrán állampolgárok és ennek következtében az ukrán állam etnikai megkülönböztetés nélkül jár el a katonaszolgálatra nézve. Másrészt a magyar államfő – sok NATO- és európai szövetségessel egybehangzóan – az „igazságos békét" tűzte ki célul, ami annyit jelent, hogy a megtámadott ország visszanyeri eredeti, nemzetközi jog szerint elismert területét (ami annak volna a feltétele, hogy hosszú távon zavartalanul érvényesüljenek a polgárjogok – nem utolsósorban a nemzeti kisebbségekre nézve). Az „igazságos béke" pedig minden valószínűség szerint csak hosszadalmas harcokkal és a támadó orosz csapatok teljes kiszorításával lesz elérhető – tehát nagyszámú ukrán katona bevetésével, köztük magyar származású és talán kettős állampolgárságú emberekkel.

A Vatikán meggondolásai mások. Indokoltan tarthatná úgy, hogy ez „nem a mi háborúnk" – és mégis etikai értelemben bele akar avatkozni. Legelsősorban emberéletek megmentése céljával – a front mindkét oldalán.

A közvetítés célja már régóta nem lehet időzítetlen fegyverszünet. A támadásnak nem az volt a célja, hogy valamilyen konfliktus miatt az orosz csapatok bevonultak és egy bizonyos korlátolt hadjárat és valamilyen politikai változás után kivonulnának (mint például annak idején az amerikai csapatok Irakból). A támadás Ukrajna orosz bekebelezését volt hivatva végbe vinni. Ezért a fegyverszünet helyett csak az orosz csapatok teljes visszavonulása vagy kiszorítása a cél – a közvetítés magja viszont csak olyan garanciák kidolgozására irányulhat, hogy a lehetőleg önkéntes orosz kivonulás után az ukrán hadsereg nem foglal el Oroszországban határsávot és nem lő be orosz területre. Persze, hogy nem a putyini Oroszország területéről van szó, hanem a Krím és Donyeck nélküli 1992-es nemzetközileg elismert országéról.

Ha „távoltartja magát" egy ilyen világjelentőségű hatalmi harctól, akkor, bár talán nem mint a katolikus egyház feje (azonban gondoljunk a lengyel katolikusok ez esetben várható csalódottságára), de nagy valószínűséggel mint állami és politikai tényező hosszabb időre lemondana. A háborúba beavatkozni – azaz: közvetíteni – azonban csak önállóan tud, nem pedig valamely csoportosulás tagjaként: se nem akar hangoskodóktól függeni, se nem magát hatalmasabbaknak, sok eszközzel – pénzzel, gazdasággal, fegyverekkel – rendelkezőknek alárendelni magát. Körültekintve a földtekén a Vatikán diplomatái azt látják, hogy orosz-ukrán-közvetítőként eddig igen különböző hatalmak léptek fel: a gabona-ügyben az ENSZ és Törökország, hadifogolycserében a Szaudi Királyság és általános béketervvel a mindig készen álló Kína. Mivel nem humanitárius, hanem katonapolitikai feladatról lesz szó, az ENSZ a továbbiakban nem fog szerepet játszani belső megosztottsága miatt. Azonban Dél-Afrika más afrikai országokkal közvetítési kísérletre készül. Néhány további állam jöhet számításba India mellett. Nyugtalanító volna mind az ortodox mind a keresztény főszereplők számára, ha valamelyik muzulmán állam kerülne a legfontosabb közvetítő szerepébe. Az eddig fellépett személyiségek között talán a katolikus pápa az egyetlen, aki abban a tudatban, hogy Kirill patriarcha előtt is volt ortodox egyház, arról is gondoskodna, mi lesz az orosz ortodoxiának a jövője, teológiai szavahihetősége és társadalmi súlya, miután egy szép napon Putyinnal együtt Kyrill is elveszíti hatalmát.

Végül a most gyakran említett civilizációk összecsapásának elmélete szempontjából az is zavaró volna, ha egy az európai ügyeken kívülálló civilizáció kerülne a döntéshozó státuszába. Ha pedig olyan állam fogna bele a nyilvános közvetítésbe, melynek akármilyen köze van a fegyverszállításokhoz Ukrajna számára, akkor az orosz vezetőség arra a következtetésre jutna, hogy a nyugati támogatás kezd kifulladni. A következő hónapok folyamán mindig több jelentkező lesz, mert minden állam vezetése látja, hogy ennek a háborúnak akármikori befejezésével új világ alakul ki – és az abban való szerepüket keresik, eddigi jelentőségüket igyekeznek menteni, lehetőleg erősíteni. Aki most nem tűnik fel a nemzetközi verseny terén, annak nehezére fog esni, „békeidőben" mihamarabb érdemeket felmutatni. Gondoljunk csak a második világháború utáni első évekre.

Csatád hiú, az Úrnak ellenében (I. szín)

Ilyen adottságok között a Vatikán nem esélytelenül kezdett neki az ügynek. Május 13-án viszont az ukrán elnök Ferenc pápának szemébe mondta, hogy ő nem fogadja el közvetítőnek. Vologyimir Zelenszkij ezt komolyan gondolta, de ez nem lehet végleges döntés, mert ki tudja, hogy még mi, hogyan alakul. Zelenszkij határozott elutasításával egyelőre csak azt fejezte ki, hogy a hadihelyzet alapján még nem látja idejét akármilyen diplomáciai egyezkedésnek. Az ukrán elnök a világ más részein, akár az arab országok társaságában, akár a vezető nyugati gazdasági hatalmak körében sem közvetítőt keres, hanem fegyverszállításokat követel. Ebből pedig a pápát természetesen ki kellett hagynia. A vatikáni diplomaták bizonyára nem fognak letenni elszántságukról, hanem alaposan készülnek tovább a kedvező pillanatra. Mert az egyházi állam is csak evilági hatalom és a pápa, mint politikus evilági személy, aki a helyére is gondol a történelemkönyvekben.

GEORG PAUL HEFTY

A harmadik világháború elmarad

Egyes politikai vezetők a harmadik világháborúval riogatnak. Szándékuk nyilvánvaló: a kellőképpen megrémített nép sokkal csendesebb lesz és az aktuálpolitikai ügyekben nem elégedetlenkedik, ráadásul sokkal irányíthatóbb is felfokozott veszélyérzete révén.

Hiába riogatnak, nem lesz világháború! Londont, Párizst, Berlint, Washingtont és Moszkvát nem fogja pillanatok alatt a nukleáris Armageddon porrá hamvasztani. A harmadik világháború elmarad, egyszerűen azért, mert nem éri meg a hadviselő-üzletelő feleknek. A háborúk belső törvénye: csak akkor törnek ki, ha valakiknek nagyon megéri háborút indítani, és akkor érnek véget, amikor a béke már jobban jövedelmez, mint a háború. A népek egymás iránti indulatos irigysége és gyűlölete, az önfényező nacionalista mítoszok és ideológiai vagy politikai rongyrázások, pusztán a nagy katonai és geopolitikai blokkok, illetve a világszintű gazdasági érdekek összeütközésének a véres operett díszletei, a szerencsétlen statisztákkal pedig minden koron elhitetik, hogy ők a dráma főszereplői, hősei.

A harmadik világháború elmarad, mert az emberiség technikai fejlődésében bolygónkon oda jutott, hogy a nyertes nem lenne már képes élvezni és kihasználni győzelmét. Nem lenne győztes, csak vesztesek lennének, ha ez egy nukleáris világégés leírására egyáltalán a megfelelő kifejezés. Márpedig, akik a háborúkat tervezik, megszervezik és levezénylik, mindenképpen nyertesek akarnak lenni és azok is lesznek. Csak a törzsi, lokális összecsapások törnek ki elemi indulatból, minden más konfliktus csak számítás és geopolitika. Sakkjátszma, melyet a játékosok többé-kevésbé átlátnak, viszont a sakkbábuk sorsa, melyekkel játszanak, már nem érdekli őket, a leütött bábuk iránt soha nem éreznek semmiféle empátiát.

Az orosz–ukrán (amerikai) háború kitörésekor a Nyugat mindenre képes őrültnek titulálta az orosz elnököt, de mára bebizonyosodott, hogy ez nincsen így, még akkor sem, ha az eltelt több, mint egy évben az orosz hadsereg jelentősen alulteljesített és a legfőbb parancsnoknak minden oka meglenne a dühöngésre, mégis megőrizte hidegvérét. A Nyugat az első perctől kezdve beszámítható, hiszen sok évszázados, szolid hagyományai alapján, soha nem az indulatai és eszményei, de jól kiszámított érdekei alapján cselekszik.

Föltétlenül megnyugtató, hogy az egymással küzdő felek ennyire racionálisak, annál felkavaróbb viszont, hogy nagypolitikai játszmájukhoz a sakktáblát és a bábukat most épp itt, a mi térségünkben találták meg! A felek betartják az általános játékszabályokat: Oroszország semmiképpen nem fogja a NATO határát megsérteni, és Amerika sem indítana soha atomcsapást Ukrajna érdekében Oroszország ellen, még akkor sem, ha a helyzet odáig fajulna, hogy ez utóbbi nukleáris fegyvereket vetne be Ukrajnában. A harmadik világháború esélye közelít a nullához, de tágabb térségünkben a helyzet mégsem biztató.

Hogyan üthetne Oroszország nagyot a Nyugaton? A NATO-t közvetlenül nem támadhatja meg, de hatalmas zűrzavart kelthet annak védvonalai környékén, akár azok mögött is. Sorolhatjuk a potenciális konfliktus gócpontokat térségünkben: Koszovó, Bosznia-Hercegovina, Moldovai Köztársaság, ezek mind-mind lehetséges kiindulópontok. Ha pedig ezekben az országokban baj lesz, az könnyen tovább gyűrűzhet más országokba is, ha nem is reguláris háborúként, de interetnikus összetűzések formájában, melyek az egész térséget destabilizálhatják. Mindenütt fokozódik a szélsőséges nacionalizmus – a lehető legrosszabb tanácsadó! – és sokfelé ismét felütötte fejét az egyelőre még csak halkan sugdosó irredentizmus.

A kelet-közép-európai politikusok, vezetők jól tennék, ha a világháborúval való értelmetlen riogatás helyett a valós és közvetlen veszélyekre figyelnének és azokra figyelmeztetnének! Elsősorban az lenne tőlük elvárható, hogy legalább saját maguk ne járuljanak hozzá e veszélyek fokozódásához kétértelmű kijelentéseikkel vagy gesztusaikkal. Ami már nem csak a politikusokra, de térségünk társadalmaira is vonatkozik, hogy civiltársadalmi öntudattal mérjék fel a veszélyt, és minél nagyobb számú, sokrétű kapcsolatrendszert építsenek ki egymással a szomszédos népek és országok között. Valamiféle kelet-közép-európai immunrendszer sürgős kiépítésére lenne szükség, mely adott esetben remélhetőleg képes lesz majd legyőzni a ránk szakadt rontást és bajt.

MÁSRÉTI KATÓ ZOLTÁN

Lengyelország, Ukrajna, Románia

Változó népesség, változó viszonyok

Kevesen gondolnák, hogy a lengyel–ukrán viszony hasonlít a magyar–román viszonyra. Pedig a történelemben Lengyelország (na jó, a Rzeczpospolita, a lengyel-litván unió, 1569–1795) valaha jóval nagyobb volt, mint ma, csakúgy, mint Magyarország. Része volt nemcsak a Litván Nagyfejedelemség (társországként), a Baltikum déli része és a mai Ukrajna nyugati fele, Lwóv/Lviv (Lemberg) városával, egészen a Krímig. A nemesi vezetőréteg mindenütt lengyelül beszélt, a litvánt és az ukránt főként az írástudatlan parasztok beszélték, e két nyelvnek írott irodalma nem is volt. Az ország felosztás nyomán Ausztriához került Galícia keleti felében a parasztok ukránok (ruszinok), a földbirtokosok lengyelek, a városlakók pedig főként lengyelek és jiddisül beszélő zsidók voltak. A magyar kiegyezés révén Galícia is jelentős autonómiát kapott; a politikai vezetés jórészt a lengyel arisztokrácia és nemesség (szlachta) kezében volt. Az erősödő nemzeti tudat mind jobban szembe állította egymással a lengyeleket és az ukránokat, csakúgy, mint a magyarokat és a románokat. Az 1918 végén föltámadó Lengyelország vezetője, Pilsudski marsall, egy lengyel–litván–ukrán föderációt (Międzymorze, Intermarium) próbált létrehozni, ennek része lett volna a mai Belarusz, Lettország és Litvánia is, de a nemzeti függetlenség vágya erősebb volt, mint egy többnemzetiségű nagyhatalom lehetősége. A lengyel–szovjet háborút lezáró rigai béke (1921) által létrehozott Lengyel Köztársaságnak alig 70%-a volt lengyel, az ukránok száma megközelítette az 5 milliót, a belaruszok másfél milliója mellett pedig a külön számolt zsidók 2,7 millióval a lakosság 8,5%-át tették ki. Nagy-Romániában is a románok aránya csak 72% volt, 9% magyarral, valamint 5–5% némettel és ukránnal.

Ismert, hogy a Molotov-Ribbentrop paktum alapján Lengyelországot (Molotov szerint a versaillesi szerződés torzszülöttét) ismét felosztották, Kelet-Lengyelországot bekebelezte a Szovjetunió. Kevéssé ismert, hogy az 1941. júniusi német támadásig erről a területről másfél millió lengyelt (köztük zsidókat) embertelen körülmények között deportáltak Szibériába, felük elpusztult. (Nem volt jobb sorsa a balti államok lakosságának sem.) A mai Ukrajna hadszíntérré változott, óriási emberi és anyagi veszteségeket szenvedett el. 1942–44 között az ukrán nacionalista gerillák (UPA, Bandera vezetésével) egyszere harcoltak a németek, a szovjetek és a lengyelek ellen. Közel százezer lengyelt gyilkoltak meg „az etnikai arányok javítása" érdekében. A háború végén a szovjet hatóságok a Lengyelországtól annektált területről a nyugatra tolt Lengyelországba telepítették ki a maradék lengyel lakosságot.

Ilyen előzmények után minden elismerést megérdemelnek a rendszerváltozásoknak köszönhetően függetlenné vált Kelet-Közép-Európa kormányai, hogy a régi kölcsönös sérelmeket leküzdve megbékéltek egymással és kétoldalú szerződésekkel rögzítették a nagyhatalmak (elsődlegesen a Szovjetunió) által meghúzott határokat. A magyar–ukrán és a magyar–román szerződéssel ellentétben Lengyelországban semmilyen indulatot nem váltottak ki a felosztás előtti Lengyelországhoz tartozó területekkel létrejött Litvániával és Ukrajnával megkötött, a határokat véglegesnek elismerő klauzulát is tartalmazó szerződések.

Folytatás a 2. oldalon

Határok nélkül

Másképpen, de ugyanazt

– Pápai üzenetek Budapestről

„Nem, nem változott meg [a véleményem a magyarokról]. Talán igen: gazdagodott abban az értelemben, hogy a magyarok, akikkel találkoztam, nagy műveltséggel rendelkeztek. Nagyon műveltek voltak azok is, akik nem tartoztak magas társadalmi osztályba. Nem változott meg a véleményem, ellenkezőleg: azt a stílust láttam, amelyet ismertem." „A magyar egy bátor és múltját erősen emlékezetében tartó nép." Ferenc pápa nemcsak ezekkel a budapesti látogatása után elhangzott mondataival, de a kétnapos itt-tartózkodása alatti gesztusaival, egész magatartásával megnyerte a magyarok szívét. „Az összes magyar ember szeretetét érezhettem" – erősítette meg a következő heti szokásos, Szent Péter téren tartott audiencián, ahol hosszan visszatért a magyarországi látogatás tanulságaira.

Április utolsó hétvégéjén a pápa nemcsak fontos gesztusokat tett az események résztvevői számára, de meghatározó jelentőségű üzenetekkel is szolgált mindannyiunkhoz. Mindenkihez másképpen szólt, de voltaképpen *ugyanazt* mondta. Találkozott Magyarország állami és politikai vezetőivel, a papteste-vérekkel (az alázat megejtő gesztusaként itt a lábait elvesztő, karosszékben ülő és a szegedi hajléktalanok között élő Kardos Mihály atyát áldotta és csókolta meg, de Boldog Brenner János emlékét is megidézte), a rászorultakkal, szegényekkel és menekültekkel, a fiatalokkal, a hívők közösségével, a jezsuita rend tagjaival, végül az egyetemi és kulturális élet szereplőivel. E hasábokon persze csak korlátozottan térhetünk ki az általunk leghangsúlyosabbnak tartott üzenetekre.

Ferenc pápa – ahogy várható volt – több alkalommal beszélt a béketeremtés szükségességéről. Ahogy Novák Katalin köztársasági elnök üdvözlő beszéde után a Sándor-palotában világossá tette: a béke kórusának hangját a „háború szólistái" kezdik elnyomni, egyfajta „háborús infantilizmus" lett úrrá a világban (és leginkább Európában). A Szentatya gondolataiból és megfogalmazásaiból világos: míg a békét az egész közösség szándékának, minden társadalom talán legfontosabb vágyának tekinti, addig a háborút a kevesek érdekének tartja. Az is nyilvánvalóvá vált, hogy a Szentszék részese kíván lenni a békefolyamatnak: a Kossuth Lajos téren jelenlévő sok tízezer ember előtt a szentmisét lezáró üzenetében Szent Péter utódja a Szűzanyára bízta „a szomszédos, meggyötört ukrán nép és orosz nép, neked szentelt népeid" sorsát. A hazafelé a repülőúton tartott szokásos sajtótájékoztatóján arra is kitért, hogy Hilarion budapesti és magyarországi ortodox metropolitával, valamint Orbán Viktor magyar miniszterelnökkel való találkozóján is beszéltek a béketeremtés esélyéről, majd konkrétumok említése nélkül egy békemisszió megindításáról is beszámolt.

Európa jelenéről és jövőjéről is markánsan beszélt a pápa. Az alapító atyáktól, Robert Schumantól és Alcide De Gasperitől idézve óvott az elkülönülő nemzetállami akaratok túlhangsúlyozásától, miközben rendkívül éles szavakkal utasította el az „absztrakt szupranacionalizmust" és a kontinensünket ért „ideológiai gyarmatosítást", utóbbi részeként a genderideológiát, valamint az abortusz- és az eutanázia „jogára" való propagandát is élesen bírálta. A szélsőségesektől az egyháziakat is óvta: a világra való nyitottságot nem válthatja fel a kis közösségekbe való bezárkózás – ám mindez nem jelentheti az egyház világiassá válását. „A jövőnk Krisztus" – húzta alá az apostoli látogatás jelmondatát a pápa, aki ezzel önmagunk korszellemnek való megadásától is óvott, „a főnevek válságáról" szólva pedig egyenes megfogalmazásokra buzdított mindannyiunkat.

Kiemelkedő jelentőségű volt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai és Bionikai Karán tartott előadás, amely nemcsak záróakkordja, de egyben összegzése is volt a magyarországi látogatásnak. Talán nem túlzás azt állítani, hogy ezen alkalommal fogalmazta meg legfontosabb, nemcsak a magyarság, de a jövő társadalmának szóló üzeneteit is a pápa. Ahogy előző este a fiatalokat is óvta a „virtuális valóságban" éléstől, az egyetemi társaságban egy gépek uralta világ disztrópiáját írta körül, amelynek keretei között az emberi élet értéke, de tulajdonképpen minden más is elvész, amelyet világunkban értékesnek tartunk. E világban megkérdőjelezhetetlenné válik a természet kizsákmányolása, a falanszterlét, a vallások és a nemzetek eltörlése, a hasznot nem termelő embertársak leselejtezése. A pápa, mint a kommunizmust saját bőrükön megtapasztalt magyarokat is óvta a konzumizmus kísértésétől, amely a diktatúra rabságából nem felszabadít, legfeljebb korlátlan szabadosságot kínál az emberiségnek.

„Isten, áldd meg a magyart." „Isten éltessen benneteket." „Aki mer, az nyer." Mások mellett e mondatok is elhangzottak magyar nyelven Ferenc pápa szájából. Talán jelképe ez annak, hogy távozása után az általa itt hagyott gondolatokat nekünk kell saját magunknak magyarra, és egyben saját életünkre „lefordítani".

Nagymihály Zoltán

Lengyelország, Ukrajna, Románia

Folytatás az 1. oldalról

A 2022. február 24-i, Ukrajna ellen elkövetett orosz agresszió új helyzetet teremtett a lengyel–ukrán viszonyban. Már ezelőtt mintegy millió ukrán vendégmunkás dolgozott Lengyelországban, ehhez jött most legalább hárommillió menekült. Ezeket példás gyorsasággal integrálták, az ukrajnainál jelentősen magasabb bérekkel munkát, sőt lakást és iskolát is kaptak. A csekély nyelvi különbség a garancia, hogy döntő többségük a háború befejeződése után sem fog visszatérni Ukrajnába, így a magyarnál jóval dinamikusabban fejlődő lengyel gazdaság még erősebb lesz. Még fontosabb az a politikai és katonai segítség, amit Lengyelország nyújt Ukrajna heroikus önvédelmi harcához. A NATO országokból érkező modern fegyverek döntő mértékben Lengyelországon át érkeznek Ukrajnába. Duda és Zelenszkij elnökök szoros viszonya jó jelképe a ma joggal két testvérnemzetnek tekintett ország kapcsolatának. A mielőbb remélt béke Ukrajna függetlenségét meg fogja erősíteni, elindítja az Európai Uniós és akár a NATO-tagsághoz vezető úton. Az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság által is üdvözölt és támogatott lengyel-ukrán szövetség – Pilsudski álmát megvalósítva – Európa politikai, katonai és gazdasági képét radikálisan meg fogja változtatni. Románia is érdemi támogatást nyújt Ukrajnának, miközben elmélyíti katonai együttműködését a NATO-val és annak vezető hatalmával, ez tovább fogja növelni e három ország súlyát és befolyását.

Félő, hogy a háborúban tanúsított magyar magatartás tovább rontja a magyar–ukrán viszonyt, ami döntő mértékben Ukrajna újabb keletű türelmetlen kisebbségpolitikájának, a kisebbségek anyanyelvi oktatása korlátozásának a következménye. Az éles magyar válaszokkal ellentétben 2017 októberében a lengyel és az ukrán oktatási miniszter megállapodott, hogy Ukrajna megerősítette, továbbra is biztosítja a feltételeket a területén élő lengyel kisebbségnek az anyanyelv oktatásához, valamint az anyanyelven való tanuláshoz az óvodai, az általános és a középiskolai szinten is. Hasonló egyezményre az ukrajnai háborúval kapcsolatos magyar magatartás alapján egyelőre esély sincsen.

Ennél jóval súlyosabb következménye a jelenlegi magyar politikának az évszázados lengyel–magyar barátságra gyakorolt hatása. Akár rámehet erre a Visegrádi Együttműködés is. Súlyosbította a helyzetet az új magyar vezérkari főnök interjúja is, amiben „lokális háborúnak" nevezte a náci Németország Lengyelország 1939. szeptemberi megtámadását. A kárt csak növelte, hogy Böröndi Gábor altábornagy szerint a háborút nem „fogták meg" időben békefolyamattal, és ez vezetett el a második világháborúhoz.

Épp csak azt nem mondta a magyar vezérkari főnök, hogy a világháborút Anglia és Franciaország okozta azzal, hogy 1939. szeptember 3-án az agresszió miatt hadat üzent Németországnak. A Putyin orosz elnök történelem-hamisításait idéző szövegben nem nehéz észrevenni az analógiát a mai háború sajátos beállításával. Ugyanis a magyar kormány és a hozzá közel állók azt hirdetik, hogy a béke akadálya az Ukrajnának nyújtott nyugati fegyveres segítség, sőt ennek folytatása vezethet új világháborúhoz. Egyesek már azt a képtelenséget is állítják, hogy az ukrajnai háborúért lényegében nem Oroszország, hanem az Egyesült Államokat terheli a felelősség. Én a budapesti lengyel nagykövettel értek egyet. Sebastian Kęciek is párhuzamot vont az akkori és a mostani események között, szerinte „Oroszország Ukrajna elleni teljes körű, provokálatlan és törvénytelen agressziójával szemben Európának le kellene vonnia a második világháború tanulságait, és szolidárisan a történelem helyes oldalára kellene állnia, az áldozat, nem pedig az agresszor oldalára. Csak így teremthetünk tartós békét Európában." Történészként sem fogadom el, hogy a II. világháborút és tanulságait csak a történészek boncolgassák és nem fontos, hogy mások miket beszélnek erről a témáról.

Hogy is mondta Clemenceau francia miniszterelnök? A háború túl fontos dolog ahhoz, hogy a katonákra bízzuk.

Jeszenszky Géza

Öt bécsi év után

Beszélgetés dr. Nagy Andor távozó nagykövettel

Nagykövet Úr 2018-ban majdnem pontosan akkor érkezett Bécsbe, mikor itt egy kicsit mérgelődtek azon, hogy Lázár János egy videón az osztrák főváros iszlamizálódását próbálta bizonyítani. Hogy érzékelte ezt a helyzetet?

Én nem érzékeltem a videóval kapcsolatos elégedetlenséget. Az én érkezésem nekem személyesen azért emlékezetes, mert augusztus 22-én jöttem ki, és a Stephansdom-ban a következő hétvégén volt a Szent István-mise és felajánlották azt a lehetőséget, hogy magyarul mondjak ott beszédet. Még tele voltam az izraeli, szentföldi emlékekkel, nagyrészt azokról beszéltem és mint kiderült, meg is fogta az embereket. Nekem pedig egy nagyon megható, felemelő érzés volt több ezer magyar előtt beszélni. Szembesültem azzal is, hogy mi magyarok, képesek vagyunk a Stephansdom-ot egy napra nagyon szép tartalommal megtölteni. Népviseletbe öltözött embereket láttam, akik Magyarországról, Ausztriából, és a szomszédos, magyarlakta területekről jöttek el nagy számban és ez nekem nagyon nagy élmény volt. Mintha otthon lettem volna. Na meg a lehetőség, hogy első, úgymond „szűzbeszédemet" éppen a nagyhírű Stephansdom-ban mondhattam el. Beírtam az emlékkönyvembe, amit – mióta Izraelben nagykövet lettem – vezetek.

–> 6. oldal!

A Bécsi Napló a mérlegen

Lapunk, a Bécsi Napló megítélése fontos tájékozódási pont mindazok számára, akik változatlan önzetlenséggel vállalják, hogy 44 év megjelenés után további évgyűrűkkel gyarapodjon azok javára, akikhez szól, akikért készül. A józan megítélés tisztánlátást tételez fel, követel meg. Ebből a célból immár harmadik alkalommal fordultunk olvasóinkhoz, ők nyilvánítsanak véleményt, mennyiben igénylik a lap megjelenését, és miben látják rendeltetését. Összehasonlításul álljanak itt részben a 2014. évi megkérdezésre küldött válaszok. A válaszok/adatok kiértékelését Albert László vállalta. Köszönet munkájáért.

A 2023/1. számhoz csatolt kérdőív – megjegyzésekkel, ajánlásokkal együtt összesen 11 kérdést ölel fel; elgondolkoztatóan tanulságosak az alábbiakban összefoglalt válaszok. A jelenleg 2100 példányban megjelenő Bécsi Napló megkérdezésére 93 (3,72%) – 2014-ben 188 (7,52%) – válasz érkezett. A tizenegy országból (2014:16) érkezett válaszok 40%-a Ausztriából, 30%-a Magyarországról jutott el hozzánk (2014-ben fordított volt az arány). Az átlagos életkor 75 év év fölött van (2014-ben 72), 60% férfi, 30% nő (10% nem adott választ). A tipikus Bécsi Napló olvasó egyetemi végzettségű, nyugdíjas. A válaszadók 74%-a több, mint tíz éve ismeri a lapot, 26% az utóbbi tíz évben lett olvasónk (ez azonos a 2014-es eredményekkel).

92,5% elsősorban a nyugati magyarok érdekében szükségesnek tartja a megjelenést. Az újság arculatára vonatkozóan (a párhuzamos válaszokat is ide értve) mindenki úgy látja, hogy lapunk tudósítson általános a magyarságot érintő eredményekről, 70%-a nem kizárólag (ausztria) magyar egyesületekről tájékoztasson. Fontossági sorrendben: 1. kultúra, 2. magyar közélet, politikai, világnézeti kérdések, 3. gazdasági témakörök. Arányosság szempontjából 25% egyesületi hírek, 40% közéleti cikkek, 35% irodalom, művészet, tudomány.

Politikai, világnézeti tekintetben 87% kiegyensúlyozottnak, 6% túlságosan baloldalinak, 5% túlságosan jobboldalinak, 2% egyenetlennek, szélsőségesnek tartja a lapot. Színvonal – hangnem 2014-hez hasonlóan: 84% szerint a lap színvonalas, 16% szerint közepes; 71% szerint a hangnem igényes és választékos.

A szerkesztés 86%-nak áttekinthető, 13%-nak elfogadható, 1%-nak rendszertelen. A megjelenést illetően a válaszadók 80%-a nyomtatott, 12%-a online, 6%-a mindkét módot részesíti előnyben.

A válaszadók 76%-a előfizet, 24%-a nem fizet elő az újságra.

A politikai-világnézeti kérdés megítélés szerint Orbán Viktor polarizálja a magyar társadalmat; a Fidesz-pártiaknak baloldali, az Orbán-elleneseknek túlságosan jobboldali a Bécsi Napló.

A továbbiakban a megjegyzésekből közlünk **pozitív (a)**, ill. **kritikus (b)** véleményeket:

a) Az egyik legfontosabb nemzeti lap. Az összetartozást képviseli. Az összmagyarságot összekötő híd, mértéktartó. Sokrétű, tele nyitott kérdésekkel, amik az olvasót állásfoglalásra késztetik. Nagy szükség van az egyértelmű nemzeti elkötelezettségre. Jelen pillanatban a Bécsi Napló, mint egyedüli nyugati magyar lap kell, hogy jelentse számunkra a tárgyilagos, pártatlan valóságot.

b) Igazságtalan kritika az anyaországi politikáról. Erős intellektuális stílus. A liberalizmus felé hajlik. Nem érzem a magyar kormány törekvéseinek támogatását.

A lendület régebben nagyobb volt. Kívülről oktatják a magyar politikát, brüsszeli szellő leng az írásokban. Túl sok a statisztika. Erősen érződik a nyugati megítélés. Nehezen érthető cikkek. Vastag papír, kicsi betűk. Nem mindegyik szám jó, akad csapnivaló is. A sok cikk agyontördelése az olvashatóság terhére megy. Vigyázni kell a magyar nemzeti (kormánypárti) hazafias írások dominanciájára. Egy-egy írás enyhén balliberális – nem kívánatos. Túl igényes: színes képek, minőségi papír.

Javaslatok:

Sport is lehetne benne. Könnyebb témák, a fiatalságot is érintő globális ráhatások. A jövő: facebookra rátenni? Külföldi magyar egyesületek életérő is tudósítani. A kisebbségben élő magyarok problémáiról többet írni. Több a Kárpát-medencét érintő külpolitikai elemzést. A szerzők foglalkozását meg kell jelölni. Több tájékoztatót a bécsi magyarok tevékenységéről, problémáiról. Kevesebb és rövidebb cikkeket, nagyobb betűkkel. Több színvonalas irodalmi írást. A nemzetközi sajtószemle is a magyarságot érintő kérdésekre koncentráljon. Kevesebbet a mútról, többet a jelenlegi problémákról.

Napló postája

Tisztelt Bécsi Napló Szerkesztősége!

Mindenki, akinek itt Svájcban a lap a kezébe kerül, tisztelettel beszél a munkátokról, nagyra becsüli a magyarság szellemi műhelyét, a cikkeket, írásokat, beszámolókat, verseket, irodalmi esszéket.

DE! Sajnos egy olyan új világ kezdetén vagyunk, amikor is a kultúra, főleg, ha nemzeti, hanyatlóban van. Szóval a Svájcba kijövő magyarok a jobb élet, azaz elsősorban több pénz reményében hagyják el szülőföldjüket. Persze, ez nem csak magyar jelenség!

A legtöbben csak a „butító" okos telefonjukat simogatják, egy-egy címszót gyorsan elolvasva, majd tovább szörfölnek egy másik, nagyobb szenzációt ígérő oldalra. Több tanulmány szerint szellemi analfabetizmusban szenved Európa. Így hát ne legyetek elcsüggedve, ha nincs szívnonalas újságotoknak népes olvasótábora. Kizárólag a régi, itt lévő emigrációs magyarok, akik sajnos már fogyóban vannak.

Ezek tények, és nem rajtatok múlnak!

Ahogyan József Attila írja, *„A kultúra - úgy hull le rólam, mint ruha - másról a boldog szerelemben* (Nagyon fáj, 1936), ilyen a mai világ.

„A nevelés az emberiség egyik legfontosabb tevékenysége"

„Mikor a világ megtelik kegyetlen indulatokkal, maradhat-e teljesen közömbös egy nép? Ki a felelős: a magyarság, mely mindig mértéket tartott, és szerezni nem akart, csak megőrizni; vagy azok a szándékok és indulatok, melyek megtöltették az emberiség egyetemének lelkét a kegyetlenség, a korlátlan és fékevesztett támadó szellem önkívületével?" - teszi fel a kérdést Márai Sándor. Válasza: „vizsgáljunk meg mindent", s a felelősség kérdésének vizsgálatánál „nem vádolunk másokat, és nem kérünk számon idegeneken semmit. De bizonyítani akarjuk, hogy jogunk van megmaradni."

Az európai és sajátosan magyar értékeink közös kincsünk a Kárpát-medencében több mint ezer éve. Közös európai örökségünk: az aktivitás, a római jog és a kereszténység. Ezek közvetítésének elsődleges színhelye **az egyház és az iskola**. Sajátosan magyar örökségünk elődeink példája: hite, kötelessége, felelőssége. Jó lenne, ha felismernék, hogy a legnagyobb szükség: megmaradni. Ez feltételezi a cél ismeretét, a hozzávezető út lehetőségeit, s *végsősoron az egyetértést, a közmegegyezés felelősségét*. **Ehhez szükséges Szent István erőssége, amit fiának örökül hagyott:** *„ Hallgasd, fiam, a te atyádnak erkölcsi tanítását, és a te anyádnak el ne hagyd oktatását…"Sys honestus! Légy becsületes, cselekedj tisztességgel!"* **A szabályok – normák betartása eredményezi a fegyelmezett embert!** Popper Péter ezt a következőkben fogalmazta: *„A belső fegyelem megtart, mint testet a csontváz. A külső fegyelem páncél: vét és akadályoz."*

Miért fontos ez különösen napjainkban? Mert a gátlástalan ego erősödik. Joseph Ratzinger bíboros pápaként 2005-ben fogalmazta meg azt a valóságot, amit Ő már látott. „Ma gyakran minősítjük fundamentalizmusnak, ha valaki-nek az Egyház Krédója szerinti tiszta hite van. A *relativizmus ugyanakkor* az egyetlen elfogadható magatartásnak tűnik a mai elvárások szerint. A relativizmus viszont abban áll, hogy az ember hagyja magát ide-oda rángatni *és „minden ideológiai széltől elsodortatni. Egy olyan relativizmus diktatúrája felé megyünk, amely semmit sem ismer el bizonyosságként, és végső kritériumnak semmi mást nem tart, mint saját egóját és saját vágyait."*

Vajon láttuk-e ezt mi mindnyájan oktatók, nevelők, tanárok és szülők, azok, akik az értékek és a kultúra közvetítésére vállalkoztunk a Kárpát-medencében. **Ennyire biztosan nem!**

De ma is igaz **Pokorni Zoltán** oktatási miniszternek a Magyar Nemzet hasábjain közölt üzenete az új évezred küszöbén., amikor a millennium alkalmából értékelt, és célokat, kihívásokat fogalmazott meg. **„Az oktatás szerepe felértékelődött az elmúlt évtizedben… Az oktatás közüggyé vált**. Nem a pedagógusok, vagy az értelmiségiek magánügye csupán, hanem olyan kérdés, amely mindenkit foglalkoztat, mert gyermekeink boldogulását, sikerét és rajtuk keresztül az egész társadalom sikerét és gazdasági jövőjét határozza meg".

Az oktatás célját és tartalmát érintő kihívásoknál tette fel a kérdést, hogy vajon *„szemben áll-e a az oktatás hagyományos kultúra- és értékközvetítő szerepe a jelen gazdaságára és társadalmára érzékeny oktatáspolitikával."* Minő bölcsesség a válasza: „Meggyőződésem, hogy nem." A kettő harmóniájának megtalálása a kihívás, vagyis az elvárás, hogy a kompetenciák fejlesztésére koncentráljon az iskola, s nem az átadandó ismeretek közlésére. Mennyire megvalósíthatóbb lenne a máig meg nem oldott kihívás, ha magyarul beszélnénk, s a kompetencia helyett a használható/alkalmazható tudás kifejezést használnánk, ami természetesen nem volt ismeretlen elődeink oktatáskultúrájában sem.

Az új évezred kihívásaként hangsúlyozza Pokorni Zoltán az élethosszig tartó tanulásnak, a *folyamatos megújulásnak a szükségességét* az élet minden területén, de különösen fontos ez a tanári pályán: „Az elvárások változása megköveteli tőlünk, hogy a fiatalok tényleges tudásának és képességeinek ismeretében végezzük munkánkat. Arra ösztönöz, hogy a gyerek szükségleteiből, irányultságából, motivációiból induljunk ki."

Tehát alapvető feladat a gyermek megismerése külön-külön. A szaktudományi felkészültség mellett, azonos értékként kell, hogy megjelenjen *a tanár személyisége*: „képes-e együttérzésre, empátiára, képes-e együttműködni tanár kollégáival, diákjaival." Az emberi minta a legfontosabb a sokféle tanterv, fejlesztési elképzelés mellett. Hogy a nemes célok megvalósuljanak, azt egyetlen tény dönti el: „ki áll a gyerek mellett az osztályteremben, az egyetemi előadóban."

Igaz. S ki segít? A pedagógus munkáját ismerő irányító, ellenőrző oktatási miniszter, s a Hóman Bálint által bevezetett **szakfelügyelői rendszer**. Ez utóbbi feladata nélkülözhetetlen, mert **minden pedagógus joga, hogy munkáját szakember segítse és elismerje, másképpen kiszolgáltatott.**

S a megoldás: **az összefogás!** Továbbra is célunk, hogy felhívjuk a figyelmet minél szélesebb körben a hiteles tényanyagok ismeretének szükségességére; a kiváló tudós tanárok munkájának, példájának követésére; valamint segítsük a tudomány művelését vállaló fiatalok, hallgatók munkáját annak felismerésében is, hogy a jövő formálásához nélkülözhetetlen *a múlt ismerete, elfogulatlan értékelése, a generációk párbeszéde.*

S mi a feladatunk Széchenyi szavaival? *„Tőlünk függ minden, csak akarjunk. S nem lelki, testi s országbeli javaink dicsérete emelheti fel hazánkat, hanem hátramaradásaink s hibáink nagylelkű elismerése, s azoknak férfias orvoslása. Annyi Jó s Nemes van bennünk, hogy a jónak mértéke könnyen levonja annak kisded súlyát, ami még hátra van."*

Dr. habil. Kováts-Németh Mária CSc

Bűbájat szállítok reátok
És a jövőnek végeig beláttok (III. szín)

Különleges kerülőút Petőfihez

A kilencvenes évek elején egy kétségtelenül bonyolult, de kezdetektől termékeny helyzet vezetett Petőfihez. A kiindulópont egy hamar monológba átcsapó interjú volt. Az egyik orosz televízióban egy több mint elkötelezett orosz értelmiségi (akinek a találkozás futó karaktere miatt nem is akartam megjegyezni a nevét) kivételes részletességgel vezette fel, hogy Puskin olyan költő, akinek életművében minden, de tényleg minden „benne van". Nincs olyan dilemma, ami ne lenne kifejtve benne, s ráadásul minden a legmagasabb szinten!

Ez a gondolat tehát akkor, három évtizede közvetlenül jött velem szembe, s azóta folytonosan foglalkoztat is. Egy költői életműben ennyire „minden benne lenne"? Lehetséges-e ez? S ha igen, hogy? S hogyan jelenne ez meg a recepcióban? Elképzelhető-e, hogy ez a mindenség a valóságos recepció mezo-szintjein is átélhetővé is váljon?

E tényálláshoz tartozik természetesen, hogy a költői világképek lehetséges univerzalizmusával én sem a kilencvenes évek elején Moszkvában találkoztam először. Az irodalomhoz és irodalomtudományhoz valamennyire is értő magyar értelmiség számára a „költői világkép" fogalma a hatvanas évektől legalább olyan gyakran használt fogalom volt, mint ma a lipóti pékség, ezért talán nem is lenne felesleges újra meg újra próbálkozni az irodalomelemzés és műelemzés magyarországi történetének feldolgozásával. Ez egy *Hankiss*től *Szerdahelyi*ig vezető hosszú és igen érdekes út végigjárása lenne.

A félhomályos szoba félhomályos képernyőjén Puskinért harcoló orosz értelmiségivel való találkozás ehhez az úthoz mérve a kilencvenes években már későnek számított. A Puskinért vívott harc reflektálása azóta is elkísér. A költői világképek ügyében *József* Attila addig is szóba jött. Dolgoztam is rajta, mégis mindenkit megelőzött *Ady*, akinél a határtalanul túlfejlődő, koloszszális költői világkép maga érdekelt a legjobban. Benne is „minden benne van", még pedig azzal a bravúros provokációval, ami annak idején senkire sem téveszthette el a hatását, hogy úgy jelenítette meg a teljes magyar valóságot, hogy azzal szembeállítva ugyanezek a metszetek, ugyanezek a perspektívák mindenki másnál egymástól fájdalmasan elválasztva jelennek meg, ami miatt vele szembeállítva a többi költői életmű végzetesen részlegesnek, egyenesen szegényesnek tűnik. Adynál a sok világ egymásba átnyúló megjelenítése az esztétikai minőségnek is alapvető összetevője lett, amiért teljesen rá is illett az orosz irodalmat tézise, valóságos király volt, aki egyedül látta egyben az akkori színes lüktető politikai és társadalmi világot.

De még emiatt sem gondoltam arra, hogy Adyban úgy van benne „minden", ahogy az ismeretlennek megmaradó orosz értelmiségi-tudós felfogásában Puskinnál erről szó lehet. A félhomályos monitor előtt már akkor Petőfire gondoltam. Talán azért, mert a kiindulás a kortárs Puskin volt. Talán azért is, mert Petőfi mindentudásának speciális karaktere már régen foglalkoztatott, abban a szférában helyezkedett el, amelyben olyan gondolataink úszkálnak, amelyeket valószínűleg már sok ben tudunk kidolgozni. De talán – szigorúan „tudat-alatt" – Petőfi szabadon választott halálának orosz dimenziói is szerepet játszhattak ebben.

Ady korszakában már létezett egy modern és sokszínű Magyarország, csak nem látta senki egyben (és az ebből következő deficitek nemcsak Ady szemében jártak hatalmas veszélyekkel). Petőfinek azonban meg kellett teremtenie egy modern és sokszínű országot.

A költő, mint „kultúrateremtő", „közösségépítő", ne adja isten, „nemzet-alakító" (*nation building*, így már egészen korrekt lesz a kifejezés) a mi évtizedeinkben kockázatos értelmezési irányt jelöl ki. A költői világképekről igen, de azok közösségteremtő erejéről értekezni az elmúlt évtizedekben hajmeresztő kockázat volt, először a politikában, majd nem sokkal később már a szerűz irodalomtudományban is. Ebben az összefüggésben még Johann Wolfgang von *Goethe* is jobban tette volna, ha nem járja be a maga postakocsiján helyiségről helyiségre Németországot, hogy még az irodalmi élet megszületése előtt megteremtse a német irodalmi nyelvet, hiszen mindezért a hálás utókortól ekkor már csak azt a fizetséget kapja, hogy nemcsak minden fogadóban meghált egyszer, de még minden helyiségben írt is egy verset (aminek elolvasását persze embertelenség lenne elvárni elfoglalt korunktól). A költői kultúra- és közösségteremtőkre tehát viharos idők járnak. Az elmúlt évtizedekben azok jártak jól, akik „tudtak bánni a nyelv" -vel (vagy ilyesmit állapítottak meg róluk). Az is ritkán vált világossá, hogy mit is jelent, hogy feltűnő módon tudtak „bánni a nyelvvel". Milyen szerencse, hogy a sötét moszkvai szoba sötét monitorán ebbe nem nyugodtak bele, Puskin mindent tudott, mi több, mindent a legjobban tudott.

Mielőtt kiderülhetne, hogyan került Petőfi e Puskin körül gerjesztett gondolatmenetbe, ki kell derülnie annak is, hogy miképp került 1993-ban egy sötét moszkvai lakás sötét képernyője elé.

Minden bizonnyal egy még 1989-et megelőző döntés alapján 1993-ban Moszkvában Filozófiai Világkonferenciát rendeztek. Egy, még a régi idők legmodernebb szellemében helyreállított egyetemi épületben meredeken magasba emelkedő amfiteátrumszerű nagyteremben volt a megnyitó. Ebben véletlenül egy magasságba került a konferenciát megnyitó *Gorbacsov*val, akivel így néhány óráig légvonalban viszonylag közeli szemkontaktusba is kerülhettem. Nem állítom, hogy ez rögtön kapcsolatba hozott volna a világtörténelemmel. Gorbacsov jókedvű volt és a filozófus-kongresszust minden bizonnyal még saját erőfeszítései eredményének is tekintette. Eltekintve a nagyterem elegáns és modernnek látszó szépségétől, persze már gyökeresen új országba kerültem, s a néhány napos út valóságos légköre nélkülözhetetlennek is bizonyult az azt követő évtizedek megértéséhez.

Egy filozófiai kongresszus és egy új ország, ahol minden más volt, ennek eredőjeként kerültem egy homályos lakótelep homályos lakásának homályos monitora elé. Ekkor jött szembe velem a szenvedélyes értelmiségi Puskinnal.

Innentől kezdve gondolkodásomban a minden összegező Puskin szerepét Petőfi vette át. Egyedül csak az hiányzott, hogy megpróbáljam konkrét formába önteni a „minden benne van" gondolatát. Miért is volt képes Petőfi magába foglalni, megérteni, kifejezni, majd meg is változtatni egy egész világot?

Tehetség, képesség, tudás mind szerepet játszanak ebben, de ezekből az adományokból, ha nem is eltűlzott mértékben, de mások is bőségesen rendelkezhettek. Az akarati elemek külön vizsgálatot érdemelnek, a küldetéstudat nem kevésbé, mégsem azt láttam legfontosabbnak.

Petőfi meghatározó tehetségét, amelyből a többi hatalmas mutáció is kinőtt, végül a költői megszólalás képességében fedeztem fel. Egy sajátos *kanti* értelmű és magyarra sajnos lefordíthatatlan „Mündigkeit" volt ez (annak ellentéte, mint amely fogalommal Kant a felvilágosodás előtt álló embert „Unmündigkeit"-tel védolta). A „Mündigkeit"-ben benne van a „Mund" szó, azaz a száj, illetve a száj beszédkészége, ami a „nagykorúság", a dolgok néven nevezése, majd a saját álláspont artikulásának képessége, a felvilágosodás médiuma. Ebben a „Mündigkeit"-ben egyszerre van intellektuális/kognitív elem (észre kell vennem a jelenségeket), fogalomalkotási képesség, retorika, az olvasó megszólításának képessége (invokáció), az artikuláció akarata és vállalása, ami bátorság és emancipáció, mindenekelőtt pedig egy összefüggő *dikció*, a világ egységes nyelvbe foglalásának adottsága.

Minden elemnek megvan a maga létjogosultsága. A „nyelvbe" foglalás ugyanúgy önmagában meghatározó, mint az „egységes" nyelvbe foglalás, ami mind a költészetben, mind a filozófiában amúgy is csak nagyon keveseknek sikerült. Tegyük hozzá, hogy ezt az egységes nyelvet Petőfi egy valóságosan létező népnyelvből desztillálja ki, de azt is, hogy ez a nyelv az irodalomban *ő* előtte nem is létezett.

Petőfit a *dikció* képessége indította el a nagyság útján. Itt válik fontossá, hogy kiválóan megértette a legnagyobb drámairodalom lényegét, neki megérte megpróbálkozni a színészi pályával, amelynek politikai, szakmai és lelki problémáival egyébként feltűnően sokat foglalkozott is.

A színpadon álló ember a dikció vékony jegén táncol. Csak a dikció eszköze áll rendelkezésére, hogy megjelenítsen egy egész világot (amit a darab ír elő neki) egy olyan élő közönség előtt, akire hatást akar gyakorolni (mint azt a fiatal *Lukács*tól tudhatjuk). De a közönségre csak akkor lesz képes hatást gyakorolni, ha invokációja a dikció egyes tartalmainak felvonultatásával magával tudja ragadni a közösséget. A dikció maga a „Mündigkeit". A nyelv erőfeszítése, amelynek minden este magával kell ragadnia véletlenül összejött embereket (ezért még érthető is, ha napjainkban egyre rövidebbek a színdarabok és egyre kevesebbet mernek a színpadon beszélni.

„Színház az egész világ" – tanulhattuk Shakesperare-től, akivel Petőfi is sokat foglalkozott. „Dikció az egész világ", a világ megnevezése és megszólítása a nagykorúság egységes nyelvén. A dikció kivételessége az egész költői világkép alapja, de természetesen nem meríti ki azt. Nem lehet azonban nem középpontba állítani, hogy az invokáció *vokáció* is, a *megszólítás, felhívás* módozata. Petőfi hatalmas rendszere a magyar nyelvtanban formálisan nem létező *vocativus* viszonynak (esetnek). Petőfi megszólítja a „dicsőséges nagyurak"-at és az „imádott Jankó"-t, a „forradalma"-t, a „teremtő isten"-t, a „nap"-ot, a „leánykák"-at, a „szívem"-et, „örömkönnyüim"-et, a „mindenható szemek"-et, a „bor"-t, a „külföld magyarjai"-t, „V. Ferdinánd"-ot, a „költészet"-et, „pesti pajtásai"-t, a „szép vidéknek szépséges lányá"-t, „Császár Ferenc ónagyságá"-t. Petőfi minden vonasója tudja, hogy a megszólítottak e listája ennél sokkal, de sokkal hosszabb. A dikció „vocativus"-a népesíti be azt a világot, ami most keletkezik a szemünk előtt.

A *vocativus* felhívás, szervezés, teremtés. Petőfi dikciójában van „benne minden".

Utóirat: A homályos moszkvai szoba homályos monitorján Puskint istenítő értelmiségének abban is igaza volt, hogy Puskin (akinek szobrait Ukrajnában napjainkban éppen döntögetik) ugyancsak a dikció nagy mestere volt. Elég csak az *Anyegin*re gondolnunk, amit azért lehetett több eltérő korszakban is olyan szépen magyarra fordítani, mert a fordítónak csak el kellett tanlálni az elbeszélő költemény dikcióját, onnantól pedig ment minden magától.

Kiss Endre

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: Fetes Kata

Wirtschafts Woche

A hidrogén elektromos árammá alakítása

Az üzemanyagcellákban a gáznemű hidrogén reakcióba lép az oxigénnel és elektromosságot termel. Ez viszont táplálja az akkumulátort, amely egy elektromos motort hajt meg. A hidrogén közvetlen folyékony formában történő égetésével olyan gyártók, mint a BMW felhagytak, mert a folyékony üzemanyagot mínusz 253 fokon kell tárolni, még a tartályban is.

November óta a brandenburgi Prenzlauban állítják elő az üzemanyagcellákhoz az első zöld hidrogént. Az *Enertrag* energiacég három szélturbinája itt a gabonatáblák közepén forog. A malmok túlnyomó részt 4000 otthon áramellátását biztosítják.

Ha azonban túl alacsony a kereslet, vagy túl erős a szél, akkor a felesleges villamos energia egy szállítókonténer méretű, úgynevezett elektrolizálóba áramlik. Ebben a víz az árammal oxigénre és hidrogénre bomlik.

A hidrogént ezután ideiglenesen három, teherautó méretűémtartályban tárolják. Ezután a szállító a *Total* ásványolaj-cég benzinkútjára viszi őket Berlin Spandau kerületébe, ahol a hagyományos autókon kívül a városban mintegy 50 üzemanyagcellás autó vesz üzemanyagot. Prenzlauban havonta 400 kilogramm hidrogént gyűjtenek össze – ez elegendő ahhoz, hogy 2000 liter benzinnel 40 000 kilométert lehessen megtenni.

Az elektrolízisnek van egy másik feladata is Prenzlauban. A hidrogénátalakítással először hoztak létre egy alapterhelésre alkalmas szélerőművet. Egy hozzá kapcsolt hőerőműben visszalehet alakítani villamos energiává. Az üzemanyagcellák az üzemanyag mellett energiatárolási lehetőséget is biztosítanak.

esa

Meteosat harmadik generáció

A *Meteosat Third Generation* műholdas rendszer forradalmasítja az időjárás-előrejelzést, és lehetővé teszi a szárazföld és óceánok változó légkörének pontosabb megfigyelését.

A heves viharok jelentős és egyre növekvő veszélyt jelenthetnek a társadalomra. A segítség azonban kéznél van – hamarosan felbocsátják a Meteosat műholdak új generációját, amelyek a Föld rendkívül nagy hatótávolságú, felbontású és frekvenciájú megfigyelését teszik lehetővé. A *Meteosat* első és második generációs műholdjainak több évtizedes örökségére építve a *Meteosat Third Generation* (MTG) forradalmasítja a vihar-előrejelzést, javítja az időjárás-előrejelzéseket, kiterjeszti az éghajlati rekordokat, és számos alapvető megfigyelést biztosít. Ezek a mérések alátámasztják a szolgáltatásokat, támogatják a megélhetést és segítenek életeket menteni.

Az MTG az egyik legösszetettebb és leginnovatívabb meteorológiai geostacionárius műholdrendszer, amelyet valaha építettek. A teljes kontelláció három műholdból áll: két képalkotó műholdból és egy szondás műholdból, egy geostacionárius pályán működő műholdból.

A program tervezési szakaszában az összegyűjtött felhasználói igények alapján az MTG közel valós idejű 3D-s pillanatfelvételeket készít majd a légkör fontos jellemzőiről.

Ezeknek a megfigyeléseknek az egyik legnagyobb előnye a mostani előrejelzés pontosítása, amely lehetővé teszi az előre jelzők számára, hogy közel valós időben nyomon követhessék a viharok alakulását, és értékes időt takaríthassanak meg a súlyos és veszélyes időjárási eseményekre való figyelmeztetés során.

FT FINANCIAL TIMES

A Covid elleni oltások az EU milliárdok temetőjévé váltak

Az EU legnagyobb hatalmú asszonya túl sokat ígért anno a koronavédő oltások gyártóinak. Ez most egyre nagyobb terhet jelent a tagállamoknak, így Ausztriának is. Egyetlen ország sem tudja már az oltásokat mind felhasználni. A készletek évtizedekig eltartanak. Néhány havonta pedig több millió új oltóadagot szállítanak ki a gyártók – adópénzből finanszírozva. A lemondás lehetetlen, az ügy pedig elképesztően botrányos. A világjárvány idején az EU 4,2 milliárd adag koronavakcinát rendelt a gyógyszergyártó cégektől – ez polgáronként kilenc oltást jelent. A vakcinamennyiségnek azonban csak a negyedét használták fel. Most viszont a gyártók ragaszkodnak a szállítási szerződések betartásához. Néhány európai fővárosban felpörögnek az események, mert a kormányok nem akarják kifizetni azokat a költségeket, amelyeket az Európai Bizottság elnöke, Ursula von der Leyen vezette uniós bürokraták okoztak. Hatalmas mennyiségű koronavakcináról van szó, amelyet a járvány idején rendeltek, de nem volt rá szükség.

Most zárt ajtók mögött folynak a tárgyalások a gyártókkal, hogy a megrendelt oltóanyagokat többé ne szállítsák ki, és ezt ne is kelljen kifizetni. A Pfizer & Co. ilyen könnyen nem akar lemondani a milliárd dolláros üzletről. A Pfizer cég időközben engedményeket tett az EU Bizottságának, és 40 százalékkal csökkentette a szállításmennyiséget, de az oltóanyag gyártó a meg nem termelt vakcinaadagokért is pénzt követel, kártérítést akar.

A hatályos szerződések ellen mindenekelőtt Bulgária, Lengyelország, Litvánia és Magyarország tiltakozott Brüsszelben: „Nem értünk egyet a tagállamok igényeit meghaladó szállításokkal, különösen mindaddig, amíg nincs tisztázva az oltás további felhasználása." – áll a közös közleményben.

Javaslatuk: Az EU Bizottság, amely maga vásárolta meg a vakcinát, vásárolja vissza az egyes tagállamoktól, és adományozza a rászoruló régióknak. Ezt mindenesetre az adózóknak kell fizetnie.

ZDF

Mangrove az elsüllyedés ellen

Bonaire szigete egy keskeny földsáv, melyet az éghajlatváltozás következtében emelkedő tenger fenyeget. Egy önkéntesekből álló csapat mangrove palántákat ültet ennek ellensúlyozására.

Jelenleg mindenki azt hiszi, hogy a mangrovefa a megoldás az éghajlatváltozásra. A biológus Sabine Engel rámutat, hogy a mangrovék is szenvednek az emelkedő tengerszinttől.

A szigetek közötti mangrove-telepek különbségeit a sótartalom és a tápanyagszint befolyásolja. A legdélebbi szigetek az Orinoco folyóból és az Amazonasból származó édesvíz tengeri áramlatában találhatók. Ennek eredményeként mangrove-rendszereket fejlesztettek ki. Az északabbra eső szigeteken magasabb a sótartalom, és változatosabbak a zátonyok és a mangrovékhez kapcsolódó tengeri fűágyak.

Az ökorégióban a két leggyakoribb faj a vörös mangrove (*Rhizophora mangle*) és a fehér mangrove (*Laguncularia racemosa*). A vörös mangrovefa örökzöld, és elérheti a 30 métert is, de általában kisebbek maradnak. A törzs átmérője akár 50 centiméter is lehet. A kéreg megvágása után látható vastag háncs vöröses; a „vörös mangrove" elnevezés valószínűleg ebből a színeződésből adódik. A fehér mangrove fakent vagy cserjekent nő. A fiatalabb növények kérge sima, míg az idősebb növények kérge repedezett. A gyökérrendszer időnként függőlegesen felfelé nővő lélegeztetőgyökereket (pneumatoforokat) hajt.

ägypten
wo alles beginnt

Az egyiptomi piramisok hőt termelnek

Az emberiség egyik legnagyobb rejtélye továbbra is az egyiptomi piramisok kialakulásának módja. Sok tudós próbált már ennek a rejtélynek a mélyére jutni, de rendszeresen kudarcot vallott.

Az úgynevezett Nagy Piramis vagy Gízai Piramis nemcsak az egyik leghíresebb, hanem az egyik legtitokzatosabb piramis is. A tudósok felfedezték, hogy a Nagy Piramis egyes helyiségei hőt termelnek. Egy úgynevezett termikus-szkennelés egyértelműen kimutatta, hogy az egyes helyiségek valamilyen forrásból, vagy ősi technológiából termelnek hőt. Az úgynevezett hőfoltok különösen a Nagy Piramis felső felében voltak láthatók. Nem biztos, hogy ez a hő a napsugárzás hatására alakul ki, vagy egy számunkra még ismeretlen rendszer áll mögötte.

Viszály Csehország és Lengyelország között

A Turów közelében levő barnaszénbánya Lengyelország délnyugati csücskében, az ún. Bogatynie-i kiszögellésben helyezkedik el, közvetlenül a németországi Zittau szomszédságában, a csehországi Liberectől kb. 15 km távolságra. A felszíni bánya 28 km² területet foglal el, mélysége 225 m. A szénen kívül a bányából ródert, földet és agyagot nyernek a kerámiai és a vegyipar számára. A bánya miatt számos községet likvidáltak. A közeli villamos erőmű ezt az ún. Turówi Energetikai Komplexumot képezi.

2021 áprilisában a kitermelést 2044 végéig engedélyezték. Ezzel a lépéssel a lengyel határ közelében fekvő cseh községek, valamint a cseh környezetvédelmi minisztérium nem értettek egyet. Az Európai Unió Bírósága a cseh kereslet alapján májusban előzetes határozatot adott ki a termelés leállításáról. Mivel a PGE (Polska Grupa Energetyczna – Lengyel Energetikai Csoport) a határozatot nem vette figyelembe, a bíróság Lengyelországra naponta 500.000 euró büntetést mért ki, amennyiben a termelést folytatni kívánják. A lengyel fél ignorálta a bíróság határozatát.

A bányát 300 méterrel akarják kiszélesíteni a legközelebbi lakott helytől Uhelná nevű községtől a cseh oldalon. A bánya Csehország területén fekvő községekben, annyira lecsökkentené a talajvíz szintjét, hogy a javító intézkedések több milliárd cseh korona beruházást emésztenének fel. A német oldalon a bánya egészen a Neisse folyóig húzódik. A közeli házakban repedések keletkeztek. A villamos erőmű paradicsomot termelő hatalmas üvegházai, amelyek az erőmű hulladékhőjét használják ki, a fényszennyezés jelentős forrásai. A Citronex vállalattól ígéretet kaptak, hogy az üvegházakat leárnyékolják.

A bánya kiszélesítése elutasító reakciókat váltott ki mind Csehországban, mind Németországban. A cseh Liberec város és környéke az Európai Bizottságnál 2021-ben panasz emelt, mert a lengyel lépést törvénytelennek tartja. A bánya szélesítése ellen petíciót nyújtottak be, amelyben 13 ezer résztvevő sürgeti az Európai Bizottságot a halaszthatatlan fellépésre. A petícióval foglalkozott az Európai Parlament is, és a petíciós bizottság képviselői júliusban felszólították az Európai Bizottságot erőteljesebb eljárás alkalmazására Lengyelországgal szemben, mivel a képviselők többsége szerint, a lengyel oldal megsértette az Európai Uniós jogot.

Még 2020 decemberében Anna Cavazzini, szász Zöld-párti Európa Parlamenti képviselőnő, megerősítette Csehország kifogásait a turówi bányával kapcsolatos előírások megsértéséről. Így a cseh fél az Európai Bírósághoz fordulhatott, érvényt szerezve az Európai Uniós jogoknak. Viszont a lengyelek elutasítják azt a megállapítást, hogy a bányászat kiszélesítése a lengyel-német határ közelében jelentős hatást fejtene ki cseh területen, viszont elismerték a víz bizonyos veszteségét a községek területéről, amit vízszigetelő fal felállításával kívánnak orvosolni. A legújabb hírek szerint a fal áteresztőképességére cseh geológusok ügyelnek majd, amiről 2023. június végéig kell beszámolniuk.

Tavaly, 2022. február 3-án Prágában létrejött egy találkozó Mateusz Morawiecki és Petr Fiala miniszterelnökök részvételével, amelyen egyezményt írtak alá a turówi bánya működésének hatásairól. Az egyezményben olyan intézkedések olvashatók, mint pl. a talajvíz szivárgásának megakadályozása a felszíni bányába a körülötte elhelyezkedő cseh falvak környezetéből. Fontos pontja az egyezménynek a cseh oldal kompenzációjának megfizetése, amely környezeti károk címén 45 millió euróra rúg. Az egyezmény a cseh oldalon a környezetvédők körében éles kritikát váltott ki, és a lengyelek „jó üzletének" tartják. Ezzel szemben a lengyelek állítják, hogy a barnaszén kitermelésének megszüntetése, és az egész régió Turów körüli átalakítása tisztább ökonómia irányába, sokkal több időt és pénzt igényelne.

Kíváncsian várjuk, hogy a turówi lengyel-cseh viszálynak lehet-e valamilyen hatása a V-4 államok további együttműködésére.

Dr. Palágyi István György

Bécsi Napló est Kecskeméten

Mostanában többször találkozni azzal a kérdésbe burkolt véleménnyel, hogy biztosan kell-e ekkora magyarországi – főleg állami, anyagi – támogatás általában véve és konkrétumaiban is a külhoni magyarságot érintő különböző célokra, szervezetei, intézményei – benne a média világa is – számára?

Magam ezt nagyon egyszerűen és határozottan meg tudom válaszolni, hiszen a Trianon óta eltelt időszak döntő szakaszában ez a közel ötmilliós – többségében diktátumokkal elszakított, vagy személyében elszakadni, kivándorolni kényszerült – közösség teljesen önkéntesen, saját erejéből tartotta meg nyelvét, nemzeti kultúráját, ápolta hagyományait, szervezte meg közösségi életét, szervezeteit és hozzá intézményeit. Kárpát-medencei részei pedig ezen felül valamennyi befogadó országban nem csak diszkriminációval, de ennél sokkal súlyosabb üldöztetéssel is sokszor szembe kellett nézzenek. Eközben folyamatos volt – főleg időszakonként traumatikus helyzetek hullámaival –, hogy tíz- és százezrek kényszerültek elhagyni szülőföldüket és telepedtek le nagy többségükben az anyaországban. Olyan módon pótolva, vagy gazdagítva bennünket, hogy a bárhonnan máshonnan jövők alapvető beilleszkedési gondjaihoz hasonlókkal kellett volna megküzdeni. Ha úgy tetszik, készen kaptunk a legkülönbözőbb szakterületeken kiválóan képzett, a magyar kultúra minden fontos tartalmi és érzelmi elemét birtokló nemzettársakat. Ha semmi más – hiszen ráadásul sajnos egy elüzletiesedett szemléletű világban kell válaszokat adnunk –, ezen fenti tények is azt indokolják, hogy sok évtizedes adósságaink fokozatos törlesztését kezdtük csak meg 1990 után, de ennek még messze nem vagyunk a végén! Másik oldalról pedig minden józanul gondolkodó ország kell, hogy törődjön azokkal, akik közösségeikben és személyükben is egyfajta nagykövetei, konzuljai más országokban élve az anyanemzetnek!

1990 után a hazai figyelem fókusza leginkább a Kárpát-medencei magyarsága irányult, de ez szerencsére mára, a világszórványra, benne a nyugat-európai magyarság diaszpóra közösségeire is kiterjedt. Sokan hitték, hiszik azt, hogy nekik minden szempontból könnyebb volt, vagy lehet megőrizni magyarságukat. Talán a jogi viszonyokat illetően ez igaz, nyilván anyagilag is jobbak a lehetőségeik, de összességében ez is ugyanolyan komoly, nehéz misszió, mint másutt, a többben élőknél! Ide kell soroljuk a magyar egyesületeket, kulturális csoportokat, magyar házakat, hétvégi iskolákat, cserkészmozgalmat, művészeket, valamint a magyar nyelvű médiumokat is, benne főleg a nyomtatott sajtótermékeket.

Nos, amikor az itthoni kétkedők végre veszik a fáradtságot és úgy tesznek látogatást bármely külhoni magyar közösség szülőhelyén, vagy befogadó országában, hogy nem csak a műemlékeket és egyéb nevezetességeket nézik meg, hanem személyes kapcsolatokat is keresnek ott élő nemzettársaikkal és csoportjaikkal, belepillantanak közösségi életükbe, akkor általában szerencsére többségük véleménye gyorsan megváltozik! Úgy hiszem, gondolnunk kell viszont azokra is, akik bármi okból például nem vállalkoznak erre, vagy éppen fordítva, mennének, de nem tudnak, viszont lelkükben fontos, hogy közel érezzék magukhoz azokat, akik e külhoni magyar közösségek élettől, szervezői bármi téren. A nemzeti összetartozásra gondolva jó lenne, ha minél többen megértenék, hogy ehhez az érzéshez, ennek megéléséhez – persze a maga módján, lehetőségei szerint – ugyanannyit tud hozzátenni egy Kárpát-medencei falusi, vagy egy uruguayi magyar néptánc csoport, egy londoni vasárnapi magyar iskola, egy Bécsi Napló újság, mint egy budapesti foci bajnokcsapat! Tartalmában mind ugyanolyan szolgálatot tesz, tehát ugyanolyan joggal támogatható minden értelemben!

Amikor a Bécsi Napló kecskeméti estjének lehetősége felmerült, a fenti gondolatok mindegyike szempont volt számomra, számunkra azon túl is, hogy egy értékes szellemi, kulturális estnek is ígérkező alkalmat reméltünk! E sorokat a május 18-i rendezvényt követő napokban írom, amikor friss emlékeimben a közel félszáz fős közönség mosolygó arca és tapsa is élénken bennem van!

Folytatás az 5. oldalon –>

100 éve született Ligeti György

A kortárs zene nyelvének egyik megújítója, a II. világháború utáni korszak világviszonylatban is egyik legjelentősebb zeneszerzője, 100 évvel ezelőtt, Erdélyben, Dicsőszentmártonban (ma: Tirnaveni, Románia) született 1923. május 28-án. Felmenői budapesti zsidók voltak. Ligeti apai ágon a világhírű hegedűművész és tanár, Auer Lipót leszármazottja. Hatéves volt, amikor a családd Kolozsvárra költözött – apja ott kapott bankigazgatói állást. Ott járta ki a gimnáziumot, nyelvi tehetségének köszönhetően megtanult románul, franciául és németül is. Hangversenyekre és operába járt. Megismerkedett Bartók, Kodály, Stravinsky és Hindemith zenéjével. Viszonylag későn, 14 éves korában kezdett zongorázni. Szerette volna tanulmányait a kolozsvári egyetemen folytatni fizika és matematika szakon, de a sikeres felvételi vizsga ellenére nem vették fel, az akkori román numerus clasus törvény miatt egy zsidó diák felvételét engedélyezték évente, s ez nem ő volt. 1941-től a konzervatórium tanulója lett, amelynek igazgatója, Vaszy Viktor, nem alkalmazta a zsidókra vonatkozó numerus clausust. Farkas Ferenc vezetésével zeneelméletet és zeneszerzést tanult, stílusgyakorlatokat írt. Megtanult a zongora mellett orgonán, csellón és ütőhangszereken is játszani, s különböző kórusokban énekelt. Érdekelte a zenetörténet minden korszaka és ágazata. 1941-ben jelent meg először nyomtatásban műve, a mezzosoprán hangra és zongorára írt Kineret. 1944-ben munkaszolgálatra vitték; testvére és apja koncentrációs táborban pusztult el, családjukból csak anyja és ő élte túl a holokausztot.

A háborút követően, 1945-tól 1949-ig a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait. 1945 szeptemberében, a felvételi alkalmával ismerkedett meg Kurtág Györggyel, akivel életre szóló barátságot kötött. Tanárai Veress Sándor, Járdányi Pál és Farkas Ferenc voltak. Ebben az időszakban komponált kórusművein (Dereng már a hajnal, Magos kősziklának, Idegen földön), elsősorban Kodály hatása érződik. A marxista-leninista világnézet híve lett, ennek jegyében írta meg diplomamunkáját, az Ifjúsági kantátát. Fokozatosan elszakadt a kommunisták tól, s a szocialista realista felfogástól. A főiskola elvégzése után Bárdos Lajostól zeneelemzést tanult.

A diploma megszerzése után ösztöndíjasként részt vett a bukaresti Folklór Intézet, majd a kolozsvári gyűjtőközpont munkájában. Kutatómunkája révén barátságba került Jagamas János népzenekutatóval, akinek vezetésével Inaktelkén, valamint Arad megyében és Kolozsvár környékén több száz erdélyi magyar népdalt gyűjtött. Közvetítő szerepet töltött be Kodály, Járdányi és Jagamas között. Az 1945 szeptembere és 1956 decembere között komponált 84 művéből legalább 33-ban használt fel eredeti magyar és román népi dallamot.

Kodály támogatásával 1950–1956 között kinevezték a Zeneművészeti Főiskola összhangzattan, ellenpont és formatan tanárává. Az 1956-ban megjelent A klasszikus harmóniarend c. könyve azzal a céllal készült, hogy gyakorlati segítséget nyújtson a Bachtól Beethovenig terjedő korszak összhangzattanának elsajátításához. Az 50-es években jelentős műve a 11 rövid darabból álló zongoraciklus, a Musica ricercata (1951–53), a román népzenei elemekből táplálkozó, szimfonikus zenekarra komponált Concert Românesc (1951), a fúvósötösre írt Hat bagatell (1953), a Metamorphoses nocturnes címen ismert I. vonósnégyes (1953–54), valamint Weöres Sándor verseire komponált vegyeskari művek: az Éjszaka és a Reggel (1955).

Még 1943-ban ismerkedett meg Brigitte Löwvel, egy Kolozsváron élő német üzletember lányával, akit 1949-ben feleségül vett. Házasságuk két évig tartott. 1951 augusztusában Spitz Verát vette el, egy év múlva elváltak, majd 1957-ben Bécsben megint összeházasodtak.

1956 decemberében, a forradalom leverése után nyugatra menekült. Kinyílt előtte a világ, megrészegítették azok a zenei lehetőségek, melyekről eddig álmodni sem mert.

A kísérletező kortárs zene egyik központjának számító kölni rádió elektroakusztikus stúdiójában dolgozott Karlheinz Stockhausennel és Pierre Boulezzel együtt (1957–58). Igyekezett mindazon kompozíciókkal megismerkedni, melyek a háború után születtek, de Budapesten addig elérhetetlenek voltak. Előadásokat tartott a „modern zene Mekkájában", Darmstadtban, a Nemzetközi Nyári Kurzusokon (1959–1972). A zeneszerzői munkáról alkotott elképzelései átformálódtak. 1958-ban szerezte első elektronikus művét, az Artikulationt, melynek elemeit a beszéd kiejtését követő, mesterségesen előállított magán- és mássalhangzók alkotják. – Apparitions (1958–59) zenekari darabjának kölni bemutatója botrányba fulladt. A nagyzenekarra írt, 1961-es Atmosphères meghozta számára a nyugat-európai szakmai ismertséget. A műben hiába keressük a megszokott értelemben vett dallamot, ritmust, metrumot, vagy harmóniát. Itt alkalmazta először a mikropolifóniát. *„Amit hallunk* — mondta Ligeti —, *az egyfajta szövevény, valami nagyon-nagyon sűrű pókháló. Kompozitórikusan nézve, a szólamokban való gondolkodás megmaradt, sőt olyan szigorú, mint Palestrinánál vagy a németalföldieknél, csakhogy a magam felállította szabályok uralják. De az eredményben, a hangzó zenében a polifóniát nem halljuk többé: tulajdonképpen mikroszkopikus, egy általunk nem hallható tenger alatti világban rejtőzik…"* – Zenei elvének eredetét gyermekkori élményével világította meg: egy falusi búcsúban egyszerre hallotta három zenekar egymással összeötvződő, izgő-mozgó zenéjét.

1959-ben Bécsben telepedett le, és 1967-ben megkapta az osztrák állampolgárságot. A XX. század második felének egyik meghatározó zeneszerzője lett. 1961 és 1972 között a Stockholmi Svéd Királyi Zeneakadémia tanára volt, 1962-ben komponálta a Fragment c. kamarazenekari művét, valamint a grafikus lejegyzésű Volumint. Zenéjének leginkább felismerhető vonása a humor és az abszurd iránt való érzékenység. A Poème symphonique (1962) c. *„zenei ceremóniában"* száz metronóm ketyeg egyszerre, különféle tempóban, míg végül csak egy marad. A zavarosnak tűnő, gépies, precíz, mondhatni lélektelen zene előadásmódját szigorúan megszabta. Újszerű hangzásképeket használt föl a kitalált nyelven írt Aventures és Nouvelles Aventures (1962) című *mimodrámájában* (Ligeti kifejezése). A hirtelen, ideges, határozatlan ugrások, a hosszan tartó hangok, suttogások, morgások, sikoltozások, kuncogások stb. színesen kavargó eszköztára fejezi ki a vad és abszurd légkört, melyeket hátborzongató csendek törnek szét. Ezt a *„hadonászó, handabandázó"* stílust *„kihűlt, mélyhűtött expresszionizmusnak"* hívta.

Figyelmének középpontjába ismét az énekes és hangszeres zene került. Gyakran forgatta a németalföldi mesterek partitúráit. Pierre de La Rue, Ockeghem és a mikropolifónia szellemében készült el 1963 és 65 között szoprán és mezzoszoprán szólistára, két vegyeskarra és zenekarra a Négy tétel a Requiemből: az Introitus, a Kyrie és a Dies irae. Ez utóbbi zárórészéből formálta meg a negyedik tételt, a Lacrimosát. A végítéletet szinte vizuális eszközökkel festi le. *„Hallatlanul színes képeskönyvként fogom fel minden pillanatban, minden három sorban más, új képpel."* Hieronymus Boschra hivatkozott, akinél *„egyszerre jelenik meg a félelem és a groteszk humor."* Mind a négy tétel jellegzetes hangköze a lefelé hajló félhang lépés, mellyel a sírást, a fájdalmat érzékelteti. Távoli rokona a siratóéneknek, s a gregoriánnak. Eredetileg a Requiem ötödik tételének szánta az 1966-ban komponált 16 szólamú a cappella Lux aeternáját, mely önálló kompozíció maradt. Budapesten is elhangzott a 70-es években, Párkai István vezényletével.

A csemballójáték motorikus határait feszegeti a Continuumban (1968). A szokatlan módon öt tételből álló II. vonósnégyes (1968) összegzi azokat a jellegzetes technikákat, melyeket eddig használt. A Zehn Stücke für Blaserquintett (1968) öt tétele egy-egy hangszer apró versenyműve, a többi pedig ezeket köti össze, illetve foglalja keretbe.

1969-től 1973-ig Berlinben alkotott. A Ramifications-ban (1969) a vonósokat két részre osztotta, a két csoport hangolása között negyedhanglyi különbséget írt elő. A négy tételes Kamaraverseny (1969–70) 13 hangszerre íródott. Több helyen is szabadságot ad az előadónak a műben, ahol gyakran újra hallhatók dallamok, a nagyon sok különböző, egyszerre megszólaló melódia egymást összekuszálja. A zenekarra komponált Melodien (1971) a mikropolifonikus szerkesztésmód újabb változata; az addigi szűk hangterjedelmű, és többnyire szomszédos hangközöket használó szólamrajok széles ívű dallamokat ír le. A két tételes, fuvolára, oboára és zenekarra komponált Kettősverseny (1972) mikro-intervallikus, nem-temperált zene.

1972-ben, Kaliforniában ismerte meg a számítógép zenei lehetőségeit. A nőikarra és zenekarra komponált Órák és felhők c. művében (1972–73) a „ketyegő", és a ködszerű, „álló" zene váltja egymást, illetve ötvöződik. A hamburgi Zeneművészeti Főiskolán 1973-tól nyugdíjba vonulásáig, 1989-ig zeneszerzést tanított, majd szabadúszó zeneszerzőként alkotott. A San Francisco Polyphony kompozíciója (1974) utat nyit egy áttetszőbb, rajzosabb jellegű „új polifónia" irányába. A Hieronymus Bosch festménye nyomán írt egyetlen, egyszerre tragikus és komikus színpadi művét, a Le Grand Macabre-t (1978) a világ több jelentős operaházában játszották. Az opera átmenetet képez az átkomponált és a zártszámos forma között, sok apró kis darabból, epizódból áll össze. Fontos szerepet kapnak benne a dallamok és a világos ritmusképletek. Magyar hangzást idéz modern eszközökkel a Hungarian Rock, valamint a Passacaglia ungherese c. csemballóművében (1978).

Óh, tárd ki, tárd ki, végtelen nagy ég, rejtélyes és szent könyvedet előttem (VIII. szín)

Az 1980-as és 1990-es években írt darabjaiban újra megjelent a metrika, majd a harmónia is. Az 1982-ben komponált Kürt trióban polirítmikus képleteket alkalmazott, amelyekhez addigi dzsesszismeretei, a szamba és az aszimmetrikus balkáni népzene adta az ihlelet. Szintén bonyolult poliritmikára épül a zongorára készült Etűdök (1984–2001), melyekben Chopin, Schumann, Rahmaninov, Debussy, valamint az afrikai xilofon- és lamellofon játék hatásai is felfedezhetők; a Zongoraverseny (1985–1988); a Hegedűverseny (1990–1992), amelyben a tiszta akkordokat úgy hozta létre, hogy a zenekar bizonyos hangszereit áthangoltatta; a Brácsaszonáta, mely 1991–1994 között keletkezett. A Hamburgi koncertet szólókürtre, négy vadászkürtre és kamarazenekarra komponálta. Utolsó befejezett műve a Síppal, dobbal, nádi hegedűvel című dalciklus (2000), amelybe szülőföldjének népzenéjét is belekomponálta, s melyet Károlyi Katalin énekesnő és az Amadinda ütőegyüttes számára, Weöres Sándor verseire írt.

2002-ben végleg Bécsbe költözött, s itt élt, egészen 2006. június 12-én, nyolcvanhárom éves korában bekövetkezett haláláig. Munkásságát számos jelentős, nemzetközi kitüntetéssel ismerték el, tiszteletbeli tagja volt a világ számos zenekarának. Nevét Magyarországon, a bolsevik időkben ritkán emlegették, a rendszerváltoztatás után, 2003-ban azonban Kossuth-díjat kapott.

Ligeti Györgyöt az avantgard képviselőjeként ünneplik, pedig zenéje egyetlen stílusba sem sorolható be. Életműve ezért is példaadó minden alkotóművész számára, aki a saját útját akarja járni, s azt magának kell feltörnie.

„Nem alkalmazkodom semmihez, még az avantgardhoz sem" – mondta. *„Mélységesen elégedetlen vagyok magammal, és ez nem álszerénység, hanem tény. Állandóan keresem, de nem találom meg a nyelvemet, és mindig valami újat csinálok."* - *„A mai társadalomnak az a fajta zene, amit Boulez, Kurtág vagy én írunk, nem kell. A magunk gyönyörűségére csináljuk, mert hiszünk benne. Azt csinálom, amit akarok – bár ez mindig változik egy kicsit –, függetlenül attól, hogy kit érdekel. Szeretem, ha sikerem van, de nincs feltétlenül szükségem rá. Minőségre van szükségem, amit elsősorban magamtól várok el."*

Radics Éva

–> Folytatás a 4. oldalról

Dr. Deák Ernő főszerkesztő mellett üdvözöllhettük a Katona József Könyvtár méltó helyszínt adó előadótermében a szerkesztőségi munkatársak közül Fetes Katát, Lengyel Ferencet, Martos Pétert és S. Csoma Jánost, akik valamennyien betekintést adtak lapbéli szükebb feladatkörükről, rovataikról, törekvéseikről. Előtte, közben és a végén Szabó Sándor tárogatóművész igényes, szép válogatásban, magas színvonalú játékával segített hangulatot teremteni, ahogyan nagyszerű felkészültséggel és oldottan vezette az estet Kriskó János televíziós szerkesztő is, számtalan hasonló est kiváló moderátora.

Magam bevezető gondolataimban a Bécsi Napló nemzetpolitikai és média szerepének jelentőségét méltatva, rövid elemzést igyekeztem adni történetének ívéről és kontextusairól, kiemelten méltatva Deák Ernő – főszerkesztői munkája mellett végzett – kiemelkedő közösségi vezetői szerepét is a nyugati, nyugat-európai magyar diaszpóra körében. Talán illő e kis tudósításban ide idéznem azt a néhány mondatot, amely ugyan személyes megfogalmazás, de biztos vagyok benne, hogy sokunk véleményét kivetíti a lappal kapcsolatban.

„Sokunk életében meghatározó helye volt anno a Szabad Európa Rádió hallgatásának. Magam gyerekkori eszmélésemtől az utolsó adásig figyeltem. Nem felejthetem, ahogy az akkori emigrációs sajtóorgánumok címeit, cikkeit és szerzőit, fontos szervezeteket így ismerhettünk meg. Többek között Hanák Tibor bécsi jegyzeteit is – gondolom, sokaknak ismerős máig a neve –, aki azután első főszerkesztőként jegyezte a Bécsi Naplót is. Pár éve még kézbe foghattuk a némileg hasonlítható ausztráliai Magyar Életet és az Argentínai Magyar Hírlapot is, amelyeknek sajnos már lassan az internetes utód változatait is ritkulnak, vagy elsorvadóban vannak. Ezért is fontos nemzeti érték tehát számunkra, hogy nem csak múlt és jelen, de talán valóban jövő időben is beszélhetünk a Bécsi Naplóról, amelynek szerencsére már a világhálón is olvashatóak régi és friss számai!

Végezetül, sok-sok éves hű olvasóként milyen is számomra a Bécsi Napló? Legfőbb jellemzői címszavakban: sokszínűség értékben és nézetekben, nyitott, toleráns vitakultúra, függetlenség, szilárd értékrend, igényesség, minőség, jelzők nélküli demokrata elhivatottság, izmusok nélküliség, amik először eszembe jutnak! A körülvevő politikai közeget és korszakokat illetően ugyan sok – pl. ausztriai és anyaországi – változást élt meg a lap, de ezekhez ebben az értelemben sosem igazodott, legfeljebb bizonyos módon alkalmazkodott, de a kezdeteitől megküzdött saját arcát soha fel nem adva!"

Az est, melyen – jelen volt dr. Szeberényi Gyula Tamás országgyűlési képviselő és prof. Dr. Sztachó-Pekáry István alpolgármester is – kérdései között felvetődött a lap irányultsága, szerkesztési elvei és gyakorlata, a szerzői gárda összetétele, újabb nevek és főleg fiatalok bevonása a lap életébe és olvasói körébe, arculati és tartalmi, technikai változtatások irányai, a belső alkotói szempontok, folyamatok, viták és a külső környezet hatásai plusz természetesen a finanszírozás nem egyszerű ügyei is.

Mindez rendkívül oldott és kellemes, nyílt, tabuk nélküli, őszinte beszélgetés keretében, a közönség érdeklődő türelme mellett.

Köszönet a kedves szerkesztőségi munkatársaknak, hogy velünk voltak!

Az estről beszámolt a helyi sajtó – https://hiros.hu/kecskemeten-jartak-a-becsi-naplo-szerkesztoi – és a városi televízió híradója. Ezen túl heti kulturális magazinja, a Múzsa – a világhálón szintén könnyen elérhető, https://hiros.hu/musor/muzsa/ – soron következő, május 23-iki adását is döntően ennek szenteli!

Kerényi György

KECSKEMÉTI HÍR

Kecskeméten járva egyik ismerősöm a Kecskeméti Lapok legújabb számával lepett meg. Átlapozva az idei 18–19. hét anyakönyvi hírein akadt meg a szemem. A nevek áttekintése után összeszámláltam a születéseket és a halálozásokat. A végeredmény: 81 újszülött, 28 halott. Utóbbiak között a legfiatalabb 48, a legidősebb 88 éves volt. Örvendetesen pozitív mérleg.

A névadásoknál feltűnt, ritkaság számba mennek a szokványos nevek (József, Mihály), különösen a lányok esetében alig található magyar név.

Öt bécsi év után

Folytatás a 2. oldalról

A Szent-István-misét a Központi Szövetség kezdeményezte, ami azért ment könnyen, mert az első elnökünk kapucinuspáter volt. Tudtuk, hogy a Dommuseum-ban van a Szent-István ereklye, onnan került ki a misére. Onnantól hogyan alakultak a dolgok?

Elkezdtem a bemutatkozó látogatásokat, mint minden nagykövet, és közben sok energiát fordítottam a magyar diaszpórára is, mert hamar rájöttem, milyen nagy. Legalább 150 ezer emberről beszélünk, aki itt él és itt is dolgozik. Ez egy kritikus tömeg, Anglia és Németország után itt van a legtöbb magyar. Elég sok magyar szervezetet megismertem, nem csak Bécsben, hanem szerte az országban, a többi tartományban is, ahol tiszteletbeli konzuljainkat is meglátogattam. Sajnos, sokhelyen érzékelhető volt egyfajta ellentét. Nagyköveti szemmel nézve ez kicsit sajnálatos. Az lenne ideális, ha mindenki egy irányba húzna. Erre próbáltam is kísérleteket tenni, például rendezvények itteni megtartásával – de azzal a feltétellel, hogy összeállnak az itteni magyarok. Öt év után csak részleges eredményeket tudtam elérni. Meg kell állapítani, hogy vannak ellentétek, de hát a magánéletben sem minden tökéletes. Így kell együtt élni. Ezzel együtt jó, hogy ennyi szervezet van, és ilyen aktívak.

Nehéz megoldani az utánpótlást…

Ez szerintem természetes dolog. A mai fiatalok már Facebook-ot használnak, teljesen más igényeik vannak, nem szervezetbe akarnak feltétlenül belépni. És ezek a magyar szervezetek, melyek 56 után alakultak, idővel átalakulnak, más szerepük lesz. Lehet, hogy az ellentétek is majd csitulnak. Nem látok tragédiát benne, olyan feszültségeket nem tapasztaltam, hogy nagyon nagy baj lenne.

Többször találkoztam szembe azzal a megállapítással, hogy az ausztriai magyarok egy kicsit úgy érezték magukat, mint a mostohagyerekek a kárpátaljai magyarokhoz képest, mert mindenki azt mondja: Ezek az Ausztriába szakadt magyarok úgyis jól élnek, velük nem kell foglalkozni. Ez részben igaz, de az itteni magyarok ugyanúgy kisebbségi életet élnek, ugyanolyan dolgokat akarnak elérni, mint a szlovákiai vagy az ukrajnai, illetve a romániai magyarok.

Ismételten kértük, hogy a kétoldalú kapcsolatokba vonják be a magyar szervezeteket is. Ez a magyar oldalon soha nem történik meg. Lehet-e ezen valamit változtatni?

Novák Katalin bemutatkozó látogatására meghívták az itteni magyar szervezetek képviselőit is, akiket nem mi választottunk ki, hanem az osztrák elnöki hivatal. Kövér László ahányszor jött, mindig szívesen találkozott az ausztriai magyar szervezetekkel vagy a nagykövetségen vagy rendezvényeken. A felvetés azért jogos, mert az osztrák-magyar viszonyban nem tekintjük tényezőnek, hogy beszéljünk az itteni magyarok igényeiről. Nincs még magyar iskola, nincs oktatási törvény Bécsben: Lenne miről beszélni. A burgenlandi magyarok meg mégiscsak őshonos magyarok, nem bevándorlók.

Visszakanyarodva azonban a szervezetek közötti ellentétekre, azt mondhatják a minisztériumi döntéshozók, hogy: Ha a magyarok nem tudnak egymással dűlőre jutni, akkor a szavuknak is kisebb a súlya. Az osztrák politika kihasználja ezt, úgymond: Ha egymással nem tudtok megállapodni, akkor mit akartok tőlünk? Ezért is lenne kívánatosabb egy hangon beszélni…

Hogy képzelhető el megoldás?

Láttam több alkalommal a Komensky-iskola kapcsán, hogy a csehek milyen szerencsések: Már van régóta iskolájuk, ott működnek a szervezeteik is, és van színháztermük. Az iskolába járó gyerekekből lesznek a szervezeti tagok, és a tagok az iskolába íratják be a gyerekeiket. Az egész jó körforgás szerintem. Azt feltételeztem, hogy ha egy ilyen magyar iskolaközpontot tudnánk létrehozni, az sokat lendítene a dolgokon. Volt is ilyen törekvésem, hogyan lehetne a budapesti osztrák gimnázium mintájára iskolát csinálni –, de ezt sajnos a pénzügyi válság megakadályozta. Ha sikerülne az iskolát, a szervezeteket és a kulturális központot egy helyre tenni, mondjuk, akkor a problémák egy része is megoldódna.

A kétoldalú kapcsolatokban, melyek kimondottan jók, néha azért mélypont-féléket lehet tapasztalni. Nem okvetlenül ezekről illik beszélni, ha egy nagykövet elköszön, de kihagyni sem jó. Többször volt ilyen az utóbbi években, de most, hogy Karl Nehammer az osztrák kancellár, úgy néz ki, mintha majdnem mindenben egyezne a két ország kormánya. Mit tesz egy nagykövet ennek érdekében?

A nagyköveti munkában, ahogy ön is mondja, néha van olyan helyzet, hogy feladat van és közvetíteni kell, mert nincs egyetértés. Voltak ilyen helyzetek – visszaemlékszem például a pandémia kapcsán arra, hogy Magyarország egy időre lezárta a határait, mert nem lehetett tudni, hogy a délkelet-európai országok beengedik-e a nyugaton élő vendégmunkásaikat. Akkor a mostani kancellár, aki akkor belügyminiszter volt, személyesen hívott fel, hogy már Parndorf-nál áll a sor, valamit kell csinálni. Felhívtam Pintér Sándor belügyminisztert, és nagyon gyorsan konzultáltak. Miután meggyőződtünk arról, hogy beengedik a vendégmunkásokat, megnyitottuk a határt. Nagykövetként elmondhatom, hogy összehoztam azt a két embert, akinek meg kell oldania a helyzetet. És elmondhatom: Ha az elmúlt öt évben volt hasonló, megoldásra váró helyzet, akkor mindkét fél megoldásra törekedett. Voltak helyzetek, melyeket másképp éltünk meg mi, magyarok, mint az osztrákok.

Lehet erre példát mondani?

Igen. Az osztrák döntést, mely szerint a vendégmunkások nem Ausztriában élő gyerekei után kevesebb családi pótlékot kapjanak – azt az indexálást nehéz lett volna elfogadni, de az nem magyar-osztrák ügy volt, európai jogba ütközött. Az utóbbi időben szenvedünk attól, hogy bizonyos határátkelőhelyeket, mint Schattendorf-ot és St. Margarethen-t ha nem is jogilag, de „de facto" az osztrák fél lezárta. Ezt azért hozom szóba, mert emlékszem olyan telefonhívásokra a COVID-19 kapcsán, hogy „Nagykövet úr, nehogy lezárják a határt, mert akkor nem tudnak átjönni Burgenlandba a magyar orvosok és ápolók, és összeomlik a burgenlandi egészségügyi rendszer." Akkor megkérdezi az ember: Mikor arra volt szükség, mi segítettünk – most miért csinálják ezt?

Jóllehet, megértem a helyieket is, mert a megnövekedett ingázó forgalom helyben problémát jelent, de az rosszul esett nekünk, hogy nem konzultáltak előre a magyar féllel, hanem egyszerűen lezárták vagy korlátozták a határt. Remélhetőleg csak ideiglenesen…

Ön Soros-ösztöndíjas volt – úgy, mint Orbán Viktor – és Berlinben járt egyetemre. Ezért váltott a diplomáciába?

Nem. 10 éven keresztül országgyűlési képviselő voltam, Mivel én Németországban jártam egyetemre, tudtam jól németül és angolul is. Mindig is érdekelt a külpolitika.

Még 2013-ban felkínálták nekem, hogy kimehessek Izraelbe nagykövetnek, amire rögtön igent is mondtam. Voltam tíz évig a politikában, érdekelt a diplomáciai pálya is. Most ennek a végén vagyok, és nem bántam meg, hogy az élet így hozta, hogy a politikából átkerültem egy másik világba. Ez érdekesebb, de néha hiányzik a politika, mert ott az ember részese a döntéshozatali folyamatnak. A diplomáciában nem hozunk döntéseket.

Előkészítik azokat.

Igen. Nekem könnyebb dolgom volt a politikai tapasztalattal és a sok ismeretséggel a hátam mögött. Ismertem jó pár minisztert, és könnyebb volt bejutni hozzájuk, mint azoknak a nagyköveteknek, akik ezzel a kapcsolatrendszerrel nem rendelkeznek.

Mit csinál Nagy Andor volt nagykövetként hazatérve?

Hazatérve befejezem a diplomáciai munkát és a privát szférában fogok dolgozni. Van egy szakmám, ügyvéd vagyok, szeptembertől ügyvédi irodába megyek. Ezen felül 2022 áprilisa óta a Magyar Bankholdingnak (MBH) vagyok a felügyelőbizottsági elnöke. Mind a két feladat nagyon érdekes.

Ez a harmadik „élete"…

Hát igen. Úgy adódott, hogy a munkám során tízéves ciklusok követték egymást – nem szándékosan, hanem így adódott. A váltás mindig nagyon nehéz volt, mert az ember elkezdett valamit felépíteni, és hirtelen teljesen új pályára kellett menni. Ha az ember elkezd valami újat csinálni, és tisztességgel meg komolyan végzi a munkáját, akkor előbb-utóbb minden megy. Azt látom most hatvan évesen, hogy nem baj az, ha az ember időközönként vált, mert az új energiát ad, és olyan tapasztalatot, amit egy másik pályán szerzett. Ha ügyes vagy, ezt tudod kamatoztatni. A diplomáciai pályán segített, hogy könnyen tudok beszédet mondani, emberekkel bánni, magyarul, németül, angolul, legyen az egyszerű ember vagy professzor, vagy éppen egy államfő. Ez ad bizonyos magabiztosságot. Akik nem voltak más pályán, azoknak ez nincs meg. Reméljük, hogy ez az életem következő szakaszában is bekövetkezik.

Nyugaton a Magyarország-kép jóval negatívabb, mint az ottani helyzet. A magyar nyelv nem-ismerete és a magyarországi látogatások ritkasága befolyásolja a véleményeket, mert nem tudják követni az eseményeket.

Így van. Én sem veszem magamnak sokszor a fáradságot, ha mondjuk, Szudánról írnak valamit, hogy utánajárjak az igazságnak. Ez a dolgok természete, és rengeteg újságíró az ellenzéki véleményeket mondja el. Próbálkoztunk azzal, hogyan lehetne német nyelvű fórumot létrehozni, ahol leírjuk a másik véleményt is. Aztán kiderült, hogy ezt én nagykövetként nem tudom megszervezni. Azért most már vannak kezdeményezések, mint az Ungarn-Forum, mert nagyon sok magyart zavar, aki itt él Ausztriában évtizedek óta, hogy a saját hazájáról mit írnak.

Itt van például konkrét példaként a gender-ügy: A magyar kormány semmi mást nem csinál, mint hogy az iskolákba nem akarja beengedni azokat a szervezeteket, amelyek ott szexuális felvilágosítást akarnak. Legyen ez az iskola meg a szülők dolga. Ebből már azt hozzák ki, hogy Magyarországon üldözik a homoszexuálisokat. Ami egyszerűen nem igaz! Belehajszolnak bennünket olyan sarokba, ahol az ember előbb-utóbb mérges lesz. Nincs már hova hátrálni.

Készítette: Deák Ernő, Martos Péter

Német–Magyar Társaság, mint az együttműködés fóruma

Márciusban Magyarország bécsi Nagykövetsége pompás épületében az Osztrák-Magyar Társaság és a németországi Német-Magyar Társaság (DUG) közös estet szervezett.

A rendezvény témája: Magyarországnak a német nyelvterületen a politika és a sajtó általi gyakran negatív megítélése. Ennek milyen okai vannak? Mit gondolnak erről az emberek? Mennyire fontos Magyarország a szabad, közös Európában?

Nagy Andor nagykövet és Maria Rauch-Kallat, az Osztrák-Magyar Társaság elnöke köszöntője után dr. Gerhard Papke, a Német-Magyar társaság elnöke e témára épített beszédet tartott. Történelmi visszatekintéssel kezdte, a magyar nép szabadságáért vívott számos harcáról beszélt, s hogy a szabadság szeretete és az ország sorsáról való önálló döntés ma is jogos érdek.

Hangsúlyozta Magyarország roppant fontos szerepét a két német állam egyesítésében, amiért hálásak lehetnek nekünk, bár ezt sokan elfelejtették azóta.

A rendezvény kapcsán szeretnék a Német-Magyar Társaságról néhány szót szólni.

Közhasznú szervezet, közel három évtizedes fennállása óta aktívan dolgozik a német–magyar kapcsolatokért politikai, gazdasági, kulturális és tudományos területeken.

Dr. Peter Sparyt, a társaság alapító tagját kértem, beszéljen az indulásról. Maga örömmel gondol vissza a történelmi eseményekre?

A rendszerváltást követően Helmut Kohl német kancellár és Antall József Magyarország első szabadon választott miniszterelnöke 1992. február 6-án szerződést írt alá a két ország baráti együttműködéséről és partneri kapcsolatáról. Ezzel intenzív, széleskörű munka indult mind politikai, mind gazdasági területen. Reményteljes, új perspektívák nyíltak mindkét fél számára. A szerződés 26. paragrafusa nyomatékosan hangsúlyozza a két ország egymásközti, emberi kapcsolatainak fontosságát, mint a megértés és megbékélés alapvető feltételét.

Ebből a meggyőződésből kiindulva 1994-ben az akkori fővárosban, Bonnban a magyar nagykövetségen Theo Zens szenátor gondos előkészítő munkája után megalakult a Német-Magyar Társaság (Deutsch-Ungarische Gesdellschaft, DUG). Első elnöke dr. Otto Schlecht professzor, államtitkár öt évig töltötte be e tisztséget, majd korára hivatkozva tiszteletbeli elnök lett. Javaslatára dr. Peter Spary lett az utódja, aki addig a kuratórium elnöke volt. Dr. Spary 20 éven keresztül képviselte a társaságot Bonnban, majd 1999-től Berlinben, miután az lett a főváros.

2001-ben a társaság vállalta csúcsszervezetkénti működését a regionális és szakterületeken tevékeny szervezetek számára.

Dr. Spary vezetése alatt különböző témájú rendezvények, szakmai előadások, mind a magyar nagykövetségen és főkonzulátusokon, mind a német politika kiemelt helyszínein és jelentős egyéniségeivel követték egymást. Delegációs utak Budapestre és vidéki városokba, parlamenti látogatás, találkozás politikusokkal Magyarországon legalább évente kétszer kerültek megrendezésre.

A DUG tiszteletbeli tagjai Hans-Dietrich Genscher, Németh Miklós, Rita Süssmuth, hogy csak három ismert politikust említsek.

Hosszú éveken keresztül vált hagyománnyá a szilveszteri többnapos budapesti utazás kulturális és kulináris élvezetekkel.

Évente ünnepélyes keretek között adják át a társaság Kessler Agrár Díját a mezőgazdaság és ahhoz kapcsolódó területeken kiemelkedő újításokat létrehozó fiatal tehetségeknek a Magyar Tudományos Akadémián. Mindezt dr. Jan Lelley, gombakutató szaktudós, a társaság volt alelnöke, a Magyar Tudományos Akadémia tagja gondos előkészítő- és szervezőmunkája előzi meg.

2019-ben dr. Peter Spary röviddel 80. születésnapja előtt nem jelöltette tovább magát az elnöki tisztségre, így tiszteletbeli elnök lett, de továbbra is szívén viseli a DUG sorsát.

Utódja, a társaság alelnöke, dr. Gerhard Papke, az Észak-Rajna-Vesztfália tartomány parlamentjének volt alelnöke lett.

Mivel a volt elnökség tagjai szintén megváltak tisztségeiktől, a tisztújítás során új elnökséget választottak.

A DUG jelenleg 500 fölötti tagsága Németországból, Magyarországról, Ausztriából és Svájcból verbuválódott. 2019 óta a Németországi Magyar Szervezetek Szövetsége, a BUOD tagszervezetei közé tartozik, egyidejűleg a BUOD belépett a Német Magyar Társaságba.

„Aufruf zur Zusammenarbeit der Freunde Ungarns in Deutschland" címmel közös nyilatkozatot adtak ki a két szervezet együttműködéséről.

Dr. Papke vezetése alatt a társaság folytatja az évszázados hagyományokkal bíró német–magyar baráti kapcsolatok további kiépítését. Rendezvények, előadások, újságcikkek, tv és rádió interjúk, pódium beszélgetések alkalmával hangsúlyozza Magyarország szerepét a német egység létrejöttében. Emlékeztet erre, és Magyarországnak szakszerű, tárgyilagos megítéléséért száll síkra.

A rendezvények különböző városokban, Budapest, Berlin, Bonn, Düsseldorf, Frankfurt, Drezda és számos más helyszínen kerülnek megrendezésre, így márciusban Bécsben.

A berlini nagykövetségen a magyarországi 2022-es választásokat követően a német-magyar jövőbeli perspektívákról, majd szeptemberben a német-magyar biztonságpolitika kérdéseiről pódiumbeszélgetés, és élénk eszmecsere folyt a közönséggel.

A sokrétű programok közül külön említésre méltó a volt NDK hohenschönhauseni börtönében tett látogatás és vezetés Felix Heinz Holtschke által, aki politikai fogolyként éveket töltött ott, s ma aktívan dolgozik azon, hogy ne menjenek feledésbe a diktatúra bűnei.

A Matthias Corvinus Collégiumban (MCC) dr. Bauer Bence vezetése alatt álló Német-Magyar Intézettel is szoros az együttműködés. Több közös rendezvény házigazdája az MCC Scruton kávézója, negyedévenként pedig szintén itt magyarországi tagokkal és érdeklődőkkel, számos Magyarországra települt német család részvételével zajlik a találkozó.

A berlini Collegium Hungaricum (CHB) épületében 2021 novemberében az 1956-os forradalom és szabadságharc 65. évfordulója alkalmából dr. Fodor László orvos, a társaság hosszú időn át berlini szekcióvezetője számolt be izgalmas életéről. Könyvet is írt, mely nem csak az életét meghatározó 1956-os forradalomban 17 éves diákként vállalt aktív szerepe, az elkerülhetetlen izgalmas menekülése Magyarországról, de az ausztriai és németországi évtizedek történelmi és társadalmi leírása is helyet kapott.

Szintén közös rendezvény volt a CHB épületében a „Magyar Kultúra Németországban".

A tavaly nyári ötnapos ifjúsági tábor annyira sikeres volt, hogy idén újra meghirdetésre kerül, szintén a Német-Magyar Intézettel közös szervezésben.

A honlap: www.dug-dach

Friedrich Ireghy Annamária

Kapkodás Pozsonyban

Érdekes, néha kaotikusnak tűnő hírek érkeznek Pozsonyból az utóbbi időben. Az, aki nem kíséri rendszeresen figyelemmel a történéseket, akár úgy érezheti, elveszik a nagy kavarodásban. Május 15-én Čaputová elnökasszony valóban kinevezett egy új kormányt, amelynek az az elsődleges feladata, hogy elvezesse az országot a szeptember 30-án tartandó előrehozott választásokig. Aki viszont már a tavalyi év végén is odafigyelt az eseményekre, azt is rögzíthette, hogy egy kormány már november végén is megbukott a parlamentben: ennek lett folyománya az előrehozott választásokról szóló döntés. Szlovák elemzők gyakran használják a káosz kifejezést a kialakult helyzetre, most mindenki arra vár, hogy a szeptemberi választások tiszta vizet öntsenek a pohárba. A folyamat megérthetősége kedvéért vissza kell mennünk 2016-ba.

A 2016-os választások után Robert Fico Smer-Irány nevű pártja, a Szlovák Nemzeti Párt és a szlovák–magyar vegyespárt, a Most-Híd koalíciója jutott hatalomra. Kormányzásuk alatt a legfelsőbb bíróság bíráitól az ügyészségen és az alvilággal kapcsolatot tartó vállalkozókon át a kormánypártok egyes politikusaiig terjedő korrupciós lánc épült ki. A folyamat 2018-ra egy oknyomozó újságíró, Ján Kuciak és menyasszonya meggyilkolásába torkollott, amely után tömegtüntetések robbantak ki az országban, s ezek elsodorták a maffiotikus kormányzást. Először a belügyminiszternek, Robert Kaliňáknak kellett lemondania, majd Robert Fico miniszterelnök is kénytelen volt távozni. Utána másfél évig a mostani felmérésekben második helyen álló Hlas-Hang vezetője, Peter Pellegrini kormányzott. *Kiderült, hogy a rendszer velejéig korrupt, le kellett mondania egy alkotmánybírónak, több bírónak, két országos rendőrfőkapitánynak; egyikük öngyilkos lett a börtönben.* Eljárások indultak rendőrök, ügyvédek, vállalkozók ellen, olyan ellen is, aki a vád szerint részese volt Ján Kuciak meggyilkoltatásának. Mély társadalmi fölháborodás követte a bűntényt, a reakciókból még a művészek is kivették részüket.

Eme történések társadalmi-politikai hatása az volt, hogy 2020-ban egy teljesen amatőrökből álló politikai szerveződés nyerte meg a választásokat. A szlovák történelemben még soha nem neveztek el politikai szerveződést ilyen találóan: Egyszerű Emberek a mozgalom neve, amelynek akkor kevesebb, mint 10 tagja volt. A 2020-as választások után vezetőjük Igor Matovič arról panaszkodott, hogy maga sem ismeri személyesen parlamenti képviselőinek felét sem. Matovič teljesen tapasztalatlan politikusként miniszterelnök lett, koalíciós kormányt alakított, de tevékenységük idegesítően kaotikussá vált. Rájuk zuhant a Covid is, s Matovič ebbe a helyzetbe 2022 decemberében belebukott. Pártbeli helyettese, Eduard Heger vette át tőle a miniszterelnöki posztot, aki ismert katolikus aktivista, és akinek eredeti foglalkozása vodka-nagykereskedő. Becsületükre legyen mondva, a bűnüldöző szerveket felszabadították az addig rájuk nehezedő politikai nyomás alól: a szlovák országos rendőrfőkapitány anyanyelvi szinten beszél magyarul, magyar gyökerű a két helyettese is. Nekik köszönhető, hogy a társadalomban komoly tisztulási folyamat indult be, ez azonban nem tudta ellensúlyozni a miniszterelnök, a kormánytagok és a parlamenti képviselők részéről egyre nyilvánvalóbb dilettantizmust. A polgárok egyre elégedetlenebbek lettek, s a parlament 2022. novemberében erre úgy reagált, hogy megbuktatta a kormányt. Az egész folyamatot beárnyékolja Čaputová elnökasszony amatőrizmusa is, ő határozottabban irányíthatta volna a folyamatot. Nem tette, a bukott kormánynak adott felhatalmazást, hogy ügyvivő kormányként vigye az ország ügyeit a 2023. szeptemberi választásokig.

Időközben azonban kiderült, hogy az Egyszerű Emberek csoportosulás tagjai sem szentek: korrupciós ügyek robbantak ki az idei év tavaszán köreikben, a miniszterek egymás vállalkozásaira adtak állami pénzeket. Ez már sok volt a kormány értelmesebb tagjainak is, április végén többen lemondtak közülük, többek között a külügyminiszter is. Čaputová kényszerhelyzetbe került: lépnie kellett, leváltotta a kormányt és egy jórészt ismeretlen emberekből álló kormányt nevezett ki május 15-én. Az új miniszterelnök egy Ódor Lajos nevű, magyar nemzetiségű szlovák bankár, a kormányban még két magyar nemzetiségű miniszter is van. Ez a tény megmozgatta több magyar fantáziáját, ám világos, hogy Ódor Lajos és kormánya semmilyen komolyabb témát nem fog tudni megoldani a rendelkezésükre álló négy hónap alatt, amelyből egy éles választási kampány lesz, kettő pedig parlamenti szünet. Azok a vérmes remények, hogy Ódor Lajos majd hozzányúl bizonyos olyan kérdésekhez is, amelyek fontosak a felvidéki magyarok szempontjából, teljesen alaptalanok. A fentiekből ugyanis világos, hogy egyetlen törvényt sem fognak tudni benyújtani a palamentben, ráadásul Ódor Lajos az elmúlt 20 évben távol tartotta magát a felvidéki politikától. Kinevezésében az játszott fő szerepet, hogy közel áll Čaputová asszony liberális Progresszív Szlovákia nevű pártjához, vagyis ott számít bizalmi embernek.

S hogy a szlovákiai káoszt még a felvidéki magyarok is tetézzék, május 16-án kilépett a nehezen összerakott egységes (?) magyar pártból a volt vegyespárt, a Most-Híd egy része. Újjáalapították a Most-Hidat, s Mikulás Dzurinda volt miniszterelnök új pártjával folytatnak tárgyalásokat a közös politizálásról. Lépésükkel komoly veszélybe sorolták a jövendő magyar parlamenti képviseletet, tekintettel arra, hogy a dolgok jelenlegi állása szerint minimum három magyar érdekeltségű politikai képződmény fog indulni egymás ellen a szeptemberi választásokon.

Csáky Pál, Pozsony

E földre csak mosolyom hoz gyönyört (XI. szín)

Utószó

Megrökönyödéssel fogadta Szlovákia túlnyomó része, hogy Ján Kuciak és menyasszonya, Martina Kušnírová meggyilkolásának megrendelőjét több mint ötéves huzavona után felmentette a bazini Specializált Büntetőbíróság (ŠTS) szenátusa. „Nem bizonyított, hogy a bűntettet a vádlott, Marian K. követte el" – mondta Ružena Sabová, a szenátus elnöke. Az ítéletet a háromtagú szenátus két tagja támogatta. Ellenben Alena Zsuzsová „közvetítőt" 25 év fegyházra ítélték, tehát ugyanannyi időre, mint a gyilkosság végrehajtóit, Miroslav Marčeket és Szabó Tamást, és tíz évvel többre, mint Andruskó Zoltánt.

Marian K. vállalkozó felmentését Grendel Gábor, a pozsonyi parlament magyar alelnöke Facebook-oldalán így kommentálta: „A pokolban ma pezsgőt bontanak."

M.P.

Helyzetkép Ungvárról

A teljes körű orosz–ukrán háború immár túl van a kirobbanását követő 15. hónapon, és – sajnos – nem úgy fest, hogy az egykori francia forradalmi naptár szellemét idéző ukrajnai időszámításnak ez lenne az utolsó dátuma. Az eddig tartó hadiesemények naponta hatalmas áldozatokat követelnek, tömegek életét teszik lehetetlenné vagy oltják ki. A háború vége pedig nem látszik, csak az tűnik egyre bizonyosabbnak, hogy „thermidor" hónapba lép a fronthelyzet. Bár nyilvánvaló, hogy stratégiai jelentőségű információ nem kerülhet ki ilyenkor, viszont több forrás szerint is erőteljes harcok dúlnak Bahmut környékén, ahol pár száz méter (!) előrenyomulást is sikernek könyvelnek el. Ugyancsak különböző hírek szerint, komoly előrenyomulást készítenek elő az ukránok a Dnyeper folyón, Herszon környékén, de az információs zajban rendre megjelennek a Zaporizzsja megye orosz megszállás alatt álló területeinek felszabadítására vonatkozó ukrán hadműveleti elképzelések is. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a harkovi területtől mintegy 30 km-re lévő Belgorodban is katonai akciók zajlanak, melynek eredményeként jelentős pánik tört ki az orosz lakosság körében. És akkor még a háború olyan nemzetközi vonatkoztatásairól nem is esett szó, mint például a következő, 12. Oroszország elleni szankciós csomag tárgyalása, vagy az F–16-os vadászgépek Ukrajna rendelkezésére bocsájtása, ami több érintett ország kormányának kedélyét borzolja. Szóval forró nyár elé nézünk.

Viszont érdemes szemügyre venni, hogy saját tapasztalataink alapján hogyan is változott meg az élet Kárpátalján az elmúlt 15 hónapban. A háború kitörése óta most volt lehetőségünk először, hogy levéltári kutatásokat folytassunk Ukrajnában, a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár ungvári tagintézményében. 2022 szeptemberétől – bizonyos kötelező biztonsági előírások betartása mellett – Kárpátalján is lehetségessé vált ismét a levéltári kutatómunka. Ennek keretében pillanthattunk bele a jelenlegi ungvári mindennapokba.

A háború sújtotta Ukrajnában az ország legnyugatibb régiója továbbra is a béke szigetének tekinthető, viszont itt is nagyon élesen szembetűnnek az elmúlt bő egy év eseményeinek sajátos lecsapódásai. A Záhony–Csap határátkelőhelyen a békeidőben oly általánosnak számító, legkülönbözőbb külföldi rendszámú autók sokasága megszűnt. Leginkább kárpátaljai rendszámú autókat lehetett látni, melyeket néhány magyar rendszámú jármű tarkított. Az egy évvel ezelőtti határátkelőkön tapasztalható végeláthatatlan sorok sem fogadtak, sőt, sokkal többen igyekeztek Ukrajna irányába, mint onnan kifelé – mégpedig jellemzően idősek, nők és gyermekek. Emögött alighanem az lehet, hogy Kárpátalja egyfajta találkozási hellyé vált az ukrajnaiak számára. A külföldre menekültek itt találkozhatnak az itthon, a különböző belső régiókban maradt családtagjaikkal.

A háborúra viszont nem is elsősorban a jelentősebb számban kitűzött ukrán zászlók és toborzóplakátok, a Kálvária temető új katonasírjai, vagy a mindennapok részévé váló, időnként felbőgő légószirénák utalnak, hanem az emberek hiánya. Csupán elvétve találkozhatunk 18 és 60 év közötti férfival. Ha látunk is, jellemzően katonaként, ahol a rövid szabadságra utalnak az éttermekben a feleséggel és családdal eltöltött percek, vagy a panellakás erkélyén száradó terepmintás zubbonyok. Ugyancsak az emberek hiányára utalnak a város mellékutcáiban fekvő elhagyott házak, rendezetlen udvarok, valamint a „mindenki kutyusaként" tengődő, otthagyott háziállatok. Az éttermek és boltok kínálatában aligha érhető tetten a háború (legfeljebb a kiszolgáló személyzet számában), az viszont más kérdés, hogy a háború bő esztendeje alatt a korábban olcsónak számító ukrajnai árak felzárkóztak az EU-hoz – ez a bérekkel kapcsolatban messze nem mondható el.

Mindezen gondok mellett is azonban az látható, hogy sokszor megtörten ugyan, de élni akar a régió. Így a megyeszékhely oktatási és tudományos intézeteiben is zajlik az élet. Az Ungvári Nemzeti Egyetemen tart a felvételi időszak, jelentkeznek is szép számban a tanulmányaikat folytatni vágyók. Május 16-án nyitották meg azt a rendezvénysorozatot, mellyel a kárpátaljai magyarság az Ungvári Állami Egyetemen még 1963-ban megszervezésre kerülő magyar felsőoktatás 60. évfordulóját méltatta.

Ennek a jelenlegi állapotok szerint nagyobb jelentősége van, mint egykor. Sok kárpátaljai magyar maradt szülőföldjén a háború árnyékában, s miközben a két ország vezetése egyre inkább elmérgesedő vitákat folytat egymással, a maga módján küzd a magyar kultúra megtartásáért és – ukrán honfitársaihoz hasonlóan – a gazdaság fennmaradásáért. Csak remélni tudjuk, hogy a háború – lehetőleg mielőbbi és tartós – befejezése Kárpátalja békéjét és – a mából visszatekintve – a viszonylagos jólétét is visszahozza.

Paládi Renáta

Románia „aranyos" perspektívái

Tettlegességig fajuló tüntetéssel tematizálta májusban a romániai közbeszédet a legutóbbi választások során parlamenti jelenléthez jutó Románok Egyesüléséért Szövetség (AUR). A szélsőséges párt népszerűségének szinte logikus növekedése egyre inkább aggasztja a közvéleményt.

Csendőrökkel való dulakodással, politikusok bántalmazásával „fűszerezett", előzetesen be nem jelentett tüntetést szervezett az AUR – a szó amúgy aranyat jelent – május 10-én a bukaresti parlament bejáratainál. Az agresszív szlogenek hangoztatása mellett a jelenlévők több, a parlamentbe igyekvő képviselőre is rátámadtak, így Csoma Botondra, az RMDSZ képviselőházi frakcióvezetőjére és Ludovic Orban volt miniszterelnökre, a Jobboldali Erő nevű párt elnökére. Az AUR-szimpatizánsok válogatott szitkokkal illették a parlament épületébe tartó honatyákat, a kolozsvári politikus elmondása szerint az egyik AUR-os arra buzdította társait, hogy „tekerjék ki a nyakát" a magyar képviselőnek. Ludovic Orbant leköpték, megütötték, lökdösték és szidalmazták. A megmozdulás nyomán rendzavarás miatt vizsgálat indult, azonosították és megbírságoltak négy, tettlegességre vetemedett tüntetőt: 45, összesen 50 700 lej értékű (10 350 euró) bírságot róttak ki. Zsebpénz, mondhatnánk

Néhány nappal korábban kormány- és Nyugat-ellenes jelszavakat skandálva, a „Nem adjuk el az országot" jelmondat jegyében szervezett Bukarestben többezres tüntetést a formáció. Ugyancsak a botrányalakulathoz fűződik egy másik közelmúltbeli esemény is. A parlament biztonsági szolgálata pisztolygolyókat talált Ariadna Cîrligeanunál, a párt ifjúsági szervezete vezetőjénél, aki „ártalmatlan fémdaraboknak" nevezte a nála talált töltényeket, és azzal magyarázta a dolgot, hogy két nappal korábban kapta azokat születésnapjára. A rendőrség bűnvádi eljárást indított a fiatal nő ellen.

A miniszteri feladatkört május végén, lapzártánk után átvevő Marcel Ciolacu, a képviselőház és a Szociáldemokrata Párt (PSD) elnöke máris arról beszélt, hogy a házbizottságban megvitatják majd, miként lehet fokozni a biztonsági intézkedéseket, hogy az előbbiekben vázolt incidens ne ismétlődhessen meg. Ciolacu elfogadhatatlannak nevezte a történteket, és manipulációnak nevezte az AUR állításait, amelyek szerint a törvénytervezet, amely ellen a tüntetést szervezték, oda vezetne, hogy elszakítsák családjuktól a szegény családok gyerekeit, hiszen annak épp az ellenkezőjére irányul. Másik „súlyos" intézkedésről tájékoztatta a közvéleményt Ionuț Stroe, a Nemzeti Liberális Párt (PNL) szóvivője, aki szerint közös parlamenti nyilatkozat elfogadását kezdeményezik, amelyben elítélnék az AUR által alkalmazott módszereket.

Mindezek tükrében immár aligha lehet továbbra is befogott orral, fintorogva vélekedni a legutóbbi parlamenti választás meglepetésalakulatáról. Mint ahogy nem szabad puszta meglepetésként kezelni a romániai politikai pártok népszerűségére vonatkozó legfrissebb felmérési adatokat sem, amelyek többek között az AUR további szárnyalásáról tanúskodnak. A George Simion által vezetett, magyarellenes megnyilvánulásokban is tobzódó párt közel 20 százalékos támogatottságnál jár. A jelenség félelmetes, mert Simionnál és társainál sötétebb hátterű figurákat román parlamenti párt még nem sorakoztatott fel a '89-es rendszerváltoztatás óta. Ugyanakkor szinte természetes az iránta megnyilvánuló tömeges szimpátia, az AUR ugyanis az egyetlen formáció, amely nagyrészt az embereket érdeklő kérdésekre rezonál – még ha a demagógia szintjét meg nem haladó módon is. Tekintve, hogy mindezt ellenzéki pozícióból műveli, megkönnyíti a feladatát, ugyanakkor az is igaz, hogy közel három év alatt gyakorlatilag egyetlen konstruktív javaslattal sem rukkolt elő. Az ukrajnai háború iránti politikusi empátia közepette például csak az „aranyosak" reagáltak az egyik francia üzletlánc bejelentésére, miszerint bevezeti az önkiszolgáló kasszákat. Az intézkedés indokoltságával kár lenne vitatkozni, minden cég úgy igyekszik növelni a hatékonyságát, ahogy jónak látja. A társadalmi felháborodás közepette Simionék rögtön ugrottak, bojkottálnak, szolidarizálnak az intézkedést erősen kifogásoló vásárlókkal. Robotizációról ugyanis szó sincs, mindössze annyi változik, hogy a továbbiakban a kasszás helyett a vásárló húzza át az árucikket a leolvasó berendezés fölött. Miközben a kormányoknak meg kellene adóztatni azokat a vállalatokat, amelyek robotokat használnak, egy évekkel ezelőtti interjúban maga Bill Gates fogalmazott így. Némi fáziskéséssel a romániai szociáldemokraták különadót kezdtek emlegetni, de nem lett belőle semmi, a liberális számára pedig a multik eleve sérthetetlenek. Ilyen körülmények között fordulhat elő, hogy a sokak által kommunista utódpártnak tartott, alig változó PSD-nek lassan a szörnyszülött AUR lehet az egyetlen tényleges kihívója.

Csinta Samu

A belgrádi iskolai lövöldözés és utóhangjai

Május elején egy hetedikes diák, néhány héten belül 14 éves kiskamasz bement az általános iskolájába, fegyvert rántott, lelőtte a biztonsági őrt, aki testével védte a tanulókat, majd tovább lőtt, megölte nyolc társát, hatot megsebesített. Időközben tízre nőtt a halálos áldozatok száma, egy súlyosan sérült kislány teste feladta a harcot. Kiderült, a fiú legalább egy hónapja tervezte a támadást, listát készített arról, kiket akar megölni, és vázlatot is, amelyen az iskola alaprajza és a tantermek elhelyezkedése szerepelt. A gyerek, a gyilkos 9 mm-es fegyveren kívül még egy fegyvert, négy Molotov-koktélt és három töltött tárat is magával vitt – adták hírül. Utána saját maga hívta fel a rendőröket, és beszámolt a mészárlásról.

Egymásnak ellentmondó információk is napvilágot láttak a tragédiát követően: egyes sajtóértesülések szerint a fiú azt nyilatkozta, társai csúfolták, kiközösítve érezte magát, más hírforrások szerint az elkövetőt nem zaklatták az iskolában, kiváló diák volt, semmilyen pszichológiai zavar jelét nem mutatta. A tudósításokban többször is elhangzott: a fiú tudta, hogy nem vonható büntetőjogi felelősségre, mert nem töltötte be 14. életévét. A sajtó és a közösségi oldalak arról is beszámoltak, hogy édesapjával gyakran jártak lőterekre, a férfi otthon több engedélyezett fegyvert tartott, melyeket széfbe zárt el.

A tragédia miatt a kormány háromnapos országos gyászt rendelt el, s a kulturális szakszervezeteket tömörítő szövetség javaslatára törölték a kulturális rendezvényeket, lemondott az oktatási miniszter, a belügyminisztérium fegyverbeszolgáltatási-akciót hirdetett – az illegális fegyvereket egy hónapig lehetett felelősségre vonás és a fegyverek eredetének igazolása nélkül, azaz teljesen következménymentesen leadni, azt követően razziákat tartanak majd (Szerbiában a délszláv háborúk időszakából becslések szerint háromnegyed millió illegális fegyver van a lakosságnál, 100 főre átlagosan 40 (!) fegyver jut, pedig az ország már több hasonló beszolgáltatási-akciót szervezett) –, minden iskolába rendőrt rendeltek ki a tanév végéig; az ország azt tervezi, 14-ről 12 évre csökkenti a büntetőjogi felelősségre vonás alsó korhatárát. Fokozott az éberség és a félelem az egész társadalom körében, sorra ülnek össze a különféle szakcsoportok, a média sorra szólaltatja meg a szakértőket, akik az ország, a társadalom, a család, a pedagógusok felelősségét hangsúlyozzák és a számítógépes játékokat, a fiatalok körében népszerű videómegosztó közösségi oldalakat és az internetet okolják, avagy egész rohanó, felgyorsult világunkat, a megbomlott értékrendet, a forrongó világpolitikát, s a téma a közösségi oldalakon, különböző rendezvények keretében is napirenden van. Közben több gyerek esetében merült fel a gyanú hasonló erőszakos cselekmény elkövetésének tervezése kapcsán (letartóztattak egy szabadkai gimnazistát, aki az iskolai pszichológussal való beszélgetés során bevallotta, hogy tömeggyilkosságot tervezett véghez vinni, valamint egy másikat, egy Újvidék környéki lányt, aki a diákmészárlás elkövetőjét éltetve fenyegette osztálytársait, s akinek a szobájában illegális fegyvert és lőszert talált a rendőrség).

A történtek kapcsán Szerbia újra politikai válságban van. Az ország több városában tartottak békés tiltakozó sétákat a Szerbiában eluralkodott erőszak miatt, melyek között voltak spontánok és az ellenzék hátterével szervezettek, s a kormányzó Szerb Haladó Párt vezetője, Aleksandar Vučić államfő azonnal lecsapott rájuk, mondván, az ellenzék a gyász napjaiban egyetlen céllal szervezett politikai rendezvényeket, mégpedig azért, hogy erőszakot alkalmazzon és erőszakkal megkaparintsa a hatalmat – s válaszul május 26-ára hatalmas ellentüntetést jelentett be a fővárosba, erre az ellenzék már a meghirdetés pillanatában tudni vélte és közhírré tette, hogy 2200 autóbusznyi párttagot és közalkalmazottat szerveztek be (egyébként az e célú „buszoztatás" bevett gyakorlat), s olyan felszólítás is elhangozott, hogy az érintett buszsofőrök vegyenek ki szabadnapot. Vučić (újra, az elmúlt években sokadszorra és az idén ki tudja, hányadik alkalommal) ismét meglebegtette a rendkívüli választások kiírását...

Döbbenet, mivé fajult a szerbiai politikum (is), miként lovagolja meg egy kortárs diákmészárlás, tíz halott, gyászoló szülők, hozzátartozók tragédiáját. Döbbenet, hogy milyen stílust, mocskolódást enged meg magának. Döbbenet, hogy a sajtó ebben partner, a rezsimhű, a magát függetlennek nevező és a deklaráltan ellenzéki is. Van média, mely a Milosevics 1996-os választási csalása elleni tüntetésekkel von párhuzamot, és az arra szervezett milosevicsi kontramíting következményeinek megismétlésével fenyeget. Döbbenet a komédia, amely a kormány országos lefegyverzési szándékában és erőszakmentességében nyilvánul meg. Döbbenet, hogy a 21. század Szerbiájában (is) mindez rendben találtatik és megtörténhet. S döbbenet, hogy a társait tervezetten lemészárló, még 14 éves fiú körül egyetlen empatikus felnőtt sem volt vagy nem fért hozzá, aki talán megakadályozhatta volna tettét. S döbbenet, hogy ebben szemmel láthatóan nincs egyedül.

Fehér Márta

NYOMKERESÉS AZ ANGOL–MAGYAR MÚLTBAN

Az egyébként költőként ismert és elismert Gömöri György legújabb kötetében „kapcsolattörténészként" mutatkozik be. Találó kifejezés, ha első olvasatra nem is világosodik meg, miféle foglalkozást takar a személyes önmeghatározás. Szerencsére ezen nem kell töprengeni, hiszen egészen frissen megjelent gyűjteményes kötete címével máris eligazít: Magyar vándorok Angliában, éspedig 1572 – 1750 tájékán. Bár egyetemi tanárként eleve könnyű dolga lett volna, mégis – beismerőleg – bevallja, hogy nem saját elhatározásából, hanem magyarországi biztatásra fogott bele az angliai magyar nyomok felkutatásába. Az ösztönzés mindenféleképpen nagyon érzékeny pontján érintette meg, hiszen annál nagyobb szenvedéllyel és lelkiismeretességgel vetette magát az egyébként is kalandosnak ígérkező vállalkozásba, aminek gazdag termését az Angol-magyar kapcsolatok XVI–XVII. században c. munkájával, 1989 óta több tálalásban, (többek között Angol és skót utazók a régi Magyarországon (szerk. 1994), ill. Magyarországi diákok angol és skót egyemeken 1526–1789) (2005) egyre több részeredményben tárja a szakemberek, de egyaránt az érdeklődő olvasók elé.

Legújabb, 2023 elején megjelent gyűjteményes kötete az irodalmár nyelvezetére jellemzően élvezetes olvasmányként teszi hozzáférhetővé szerteágazó kutatásainak titkait, amik különböző könyvtárakba vezetnek. Gömöri ugyanis nem csupán a régi könyvek tartalmára vonatkozólag kelti fel a kíváncsiságot, hanem a híres *habent sua fata libelli* mondástól indíttatva megírja azok keletkezéstörténetét, hogy ne is említsük szerzőiket, akik peregrinusként vetődtek a szigetországba. Mintegy előtanulmányként a tengeri út élményével kezdi, ugyebár hogyan is jutott volna másként, ha nem hajóval a vándor magyar a szigetországba. Ezzel sem érve be, szemügyre veszi az egyes könyvek utólag kézzel írott bejegyzéseit, amire legjobb példaként említhető az Angliában szolgálatra szegődött Mező János, Debrecenből származott nemes ember, aki a Károli-féle 1747-es utrechti kiadású Biblia tulajdonosaként személyes vonatkozású bejegyzéseire is felhasználta a szent könyvet. Gömöri ennek annyira utánajárt, hogy megadja a Cambridge-i egyetemi könyvtárba került példány jelzését is: 237.D.47.RR4.

Legfontosabb és egyben legmegbízhatóbb forrásainak a vándorok emlékkönyvei (albumok) és a már nyomtatásban megjelent levelezéseik bizonyultak. Ezek eligazítanak a bemutatott személyek életének egyes szakaszain, jelesen Angliában tartózkodásuk idejéből.

Az angol–magyar kapcsolatok sorozatából nem hagyhatta ki Isaac Newton személyét sem, kibogozva, kik keresték a személyes kapcsolatokat a híres tudóssal, akik viszont visszakerülve hazájukba, ott kezdték terjeszteni hírnevét. Ettől a korántsem jelentéktelen „epizódtól" eltérően kissé túlzónak hat olyan részletkérdések boncolgatása, mint az Angliából Hollandiába hajózó Otrokocsi Fóris Ferenc Origines Hungaricae: seu Liber quo vera nationis origo… (1693) művének rendkívül hosszú című felsorolásában a jász nép nevének elírása, amin legfeljebb a magyarul tudók derülhetnek a j helyett az f miatt. Mindamellett nem szabad figyelmen kívül hagyni Gömöri könnyed, játékosságra hajló stílusát, ami felszabadítóan hat a könyvtárakban porosodó könyvek megszólaltatásakor. Ez a kitétel annál inkább is helyénvaló, hiszen meg kell fontolni, mennyi befektést igényelt a sokoldalú kutatómunka, aminek publikálása bár szerény 182 oldalra terjedt, igaz, a „kapcsolattörténész" jóvoltából művelődéstörténeti szempontból kalandos és érdekfeszítő felfedezést jelent.

Gömöri György: Magyar vándorok Angliában (1572 – 1750), Savaria University Press, Szombathely 2023, 182 oldal.

-deák-

A magyar emigráció felmérése

Jóllehet a magyarországi kutatók figyelme a rendszerváltás után mindinkább a nyugati magyar diaszpóratörténet felé fordult, annak szakirodalmából máig nem készült tudományos igényű, korszerű áttekintés. Szintén jól jelzi e hiányt, hogy az elmúlt 33 évben sem átfogó forrás-adatgyűjtés, sem összegző bibliográfia nem született a nyugati magyarság múltjáról, jelenéről. Ezt kívánta most pótolni a budapesti történész, Nóvé Béla kissé rendhagyó kézikönyvével, további kutatásokra buzdítva a téma iránt érdeklődőket Magyarországon és a nagyvilágban. A könyv szerzője az elmúlt évtizedek során kiterjedt terepkutatásokat végzett a magyar emigrációtörténet még feltáratlan vagy mára elfeledett, szétszórt forrásai körében (Bern, Bréma, Bécs, Budapest, Szeged, New Brunswick, Passaic, Princeton, London, Párizs és Aubagne). Munkája nyomán kézikönyve, az Országos Széchényi Könyvtár kiadványaként, most jelent meg magyarul – a kötet végén angol, német, francia és spanyol nyelvű ismertetőkkel – átfogó adatbázisként négy földrész magyar emigráns dokumentumairól, továbbá életút-interjúi számos gyűjteményéről.

Kézikönyve elején a szerző áttekinti a modernkori magyar emigráció hét nagy hullámát az 1849-es Kossuth-emigrációtól a 2004-es uniós csatlakozástól máig tartó tömeges Nyugatra költözésig, bemutatva a kivándorlás koronként eltérő okait és indítékait és vele mindazon sokrétű önreflexiót, amely az emigráns sajtóban s a „személyes történelem" magyar krónikáiban máig fellelhetők.

A hazai emigrációtörténet első tudományos műve a transzatlanti kivándorlásról Márki Sándor történész „Amerika és a magyarság" címmel 1893-ban megjelent munkája volt. Békeidőben az „ó" és „új" hazában élő magyarság a jelentős távolság ellenére még próbált eleven kapcsolatot tartani egymással. Ám a 20. század drámai viszontagságai: a háborúvesztések, levert forradalmak, majd a totalitárius diktatúrák s az azok által kiváltott menekülthullámok traumái nyomán ez a kapcsolat megritkult, sőt, hosszabb-rövidebb időre meg is szakadt. Nem csoda, ha emiatt az emigrációtörténet irodalma is markánsan külön vált egymástól, főként a hidegháború hosszúra nyúlt évtizede alatt Nyugaton és Magyarországon, mind szemléletében, mind sajátos műfajaiban.

A most megjelent kötet tíz historiográfiai fejezete elemzően tárgyalja a magyarok mellett számos más – francia, osztrák, svájci, német, spanyol, lengyel, szlovák, amerikai és más nemzetiségű – szerző műveit is. Ezek széles skálájú témái: az etnikai identitás, a nyelvi változások, az asszimiláció és disszimiláció, a kivándorlók vallási élete és politikai szerepvállalásainak dilemmái. Külön fejezetet kapott a könyvben a nyugati emigráns diaszpóra irodalma, miként a kivándorlás, a posztemigráció, kolóniák, diaszpóra, és szórványközösségek kialakulásáról szóló viták összegzése is. A kézikönyv fontos részét alkotják a párhuzamos „diaszpóratörténetek" az emigráns közösségek multietnikus és multikulturális összefüggéseit vizsgálva.

A könyv nemcsak a magyar migráció- és politikatörténet egyes korszakainak szakirodalmát tekinti át, hanem interdiszciplináris megközelítésben gyakran kitér a szociológiai, nyelvészeti, kultúrantropológiai és szociálpszichológiai kutatások izgalmas tanulságaira is.

A sűrűn jegyzetelt forrástár röviden ismerteti az egyes gyűjtemények tartalmát, melyek négy fő csoportba sorolhatók: emigráns iratokat őrző tárhelyek Magyarországon és Nyugaton és emigráns interjú-gyűjtemények úgyszintén a fenti bontásban. Az anyaggyűjtés során Nóvé Béla elsőként egymaga készített olyan átfogó nyugati magyar forrás-kataszteret, tételes adatbázist, amely az emigráns magán- és testületi gyűjtemények (dokumentumok, életinterjúk) minél teljesebb körét kívánja felölelni s azt jól áttekinthető rendszerben adja közre. Információi nagy segítséget nyújthatnak a hiányzó adatok s a keresett dokumentumok helyének és kapcsolattartóinak azonosításában, ami nélkülözhetetlen egy sor jövőbeni emigráns témájú kutatáshoz.

Napjainkban a nyugati szórványmagyarság szervezeti és személyi iratairól megbízható információkat kapni már csak azért sem könnyű, mert a szórványszervezetek megszűnése nyomán számos irat eltűnt, gazdát cserélt, vagy beolvadt más nyugati kollekciókba. Ráadásul az afféle kulturális örökségmentő programok révén, mint az Ithaka vagy a Mikes Program jónéhány emigráns forrás magyarországi közgyűjteményekbe került. (Egyebek közt a Magyar Nemzeti Levéltárba, a Petőfi Irodalmi Múzeumba, az MTA levéltárába, az Országos Széchényi Könyvtárba és több tucat más, kisebb-nagyobb hazai könyvtár, levéltár, vagy múzeum anyagába.)

Az emigráns életről készült interjúk (hang, kép- és átiratos formátumok) becses történeti forrásai jórészt az 1945-ös, 1947-es és 1956-os emigráns nemzedék öröksége, személyi hagyatéka. Összességében több mint 1500 hangrögzítéses, videó vagy átírt emigráns interjú található szerte a nagyvilágban: ezek zömét már budapesti archívumok őrzik, kisebb, de még jelentős részük Nyugaton van, néhány pedig online bárhonnan elérhető.

A most megjelent, közel 400 oldalas, keménytáblás kézikönyv több mint 700 bibliográfiai tételt, 1613 személynévmutatót tartalmaz, és vagy 150 archív fényképet, melyekből jónéhány most jelent meg először.

Nóvé Béla (PhD) történész, író és dokumentumfilmes, 1956-ban született, Budapesten él. 1977 óta számos cikket, tanulmányt, referenciakönyvet és monográfiát publikált, több tucat dokumentumfilm és televíziós műsor forgatókönyvírója, dramaturgja és rendezője. 2016-ban „Patria nostra – '56-os menekült kamaszok a Francia Idegenlégióban" címmel egész estés sorskövető dokumentumfilmet és monográfiát publikált. Lásd: www.youtube.com/watch?v=GJwOuTpLBFE

Nóvé Béla: Magyar emigráció történeti kézikönyve. *Az Országos Széchényi Könyvtár 2023 márciusában megjelent kötete közvetlenül a kiadótól megrendelhető: kiadvanytar@oszk.hu.*

Bika Julianna

Az új Turul Ház avatása Kastlban

2023. május 20-án felavatták a Nürnberg melletti Kastlban, a Hárshegy Cserkészpark területén épült új magyar közösségi házat, mely a Turul Ház nevet kapta. Az örömteli ünnepi eseményen 150 németországi magyar cserkész és számos magyar szervezet képviselője vett részt.

Egy nagy álmunk teljesült, amikor dr. Szilágyi Péter helyettes államtitkár, Stefan Braun Kastl polgármestere és Jablonkay Lydia a Hárshegy Cserkészpark elnöke a nemzetiszínű szalag átvágásával átadták a négy év alatt épített házat, hogy ezentúl a cserkészek és a németországi magyar közösségek küldetésüknek megfelelően használhassák.

Az új közösségi ház ünnepélyes avatóján Juhász Gergely, a müncheni magyar főkonzulátus kapcsolattartó diplomatája is köszöntötte az egybegyűlteket, majd Belényesi József atya Frankfurtból, sikeres és szeretetteljes közösségi munkát kívánva felszentelte a házat.

Klement Kornél a BUOD (Németországi Magyar Szervezetek Szövetsége) elnökeként köszöntőjében két alapvető kérdésre is válaszolt:

Mi is a BUOD, ill. 42 tagszervezetének a haszna a Turul Házból?

Most már van egy németországi magyar központunk, ahol a közgyűléseket és egyéb találkozókat gyönyörű környezetben, kedvező körülmények között megtarthatjuk. Így pl. az idén szeptember 16–17. között már itt a Turul Házban ünnepelhetjük meg a BUOD 30 éves fennállását.

Miért Kastl és miért a Hárshegy Cserkészpark?

Kastl már a rendszerváltás előtti időben is hatalmas fellegvára volt a németországi és nyugati magyarságnak azáltal, hogy itt működött az emigráció híres Kastli Magyar Gimnáziuma.

A Hárshegy Cserkészpark most is nagy központja a németországi ill. nyugat-európai magyar ifjúságnak. Itt már létezett olyan magyar tulajdon és infrastruktúra, amely alkalmas volt a bővítésre és fejlesztésre.

A cserkészet képes olyan második és harmadik generációs magyar fiatalokat kinevelni, akik felnőttkorban is szívesen vállalnak közösségi magyar munkát a diaszpórában. Így pl. a BUOD elnökségében három másodgenerációs cserkész vállalja a munkát és a felelősséget.

Végül köszönetet mondunk a Nemzetpolitikai Államtitkárságnak a bőkezű támogatásért, a számos németországi adományozónak és annak a sok önkéntes szakembernek és segítőnek, akik több ezer óra ingyenes munkával segítették a ház építését.

Klement Kornél

Margarete Wagner

Therese von Artner – a nyugat-magyarországi evangélikus költészet képviselője

1800-ban jelent meg Jénában a *Mezei virágok Magyarország dűlőin* című kétkötetes versgyűjtemény, a szerzők neve Nina és Theone. A gyűjteményt Németország érzékeny olvasóközönsége jól fogadta, nem számítottak arra, hogy szentimentális hangnemet hallanak két magasan képzett „asszonyságtól" az egzotikusnak és elmaradottnak tartott országból. Még feltűnőbb volt az a merész elszántság, amellyel a „gyengébb nem" e két képviselője merte az irodalmi közönség elé tárni szellemi termékeit. A Habsburg-tartományokban azonban ezt a nem mindennapi lépést jórészt észre sem vették, bár Magyarország szépségének és egyediségének hírét Németország nagy részén terjesztette. A versek morális tartalma, amely még nagyon a késő felvilágosodáshoz kapcsolódott, alig tükrözte a magyar táj és lakói összetéveszthetetlen egyediségét, inkább a két szerző szellemi virágzása volt. A szerzők, a két egymástól különböző barátnő *Therese von Artner* (1772–1829) és *Marianne von Thiell*, később *Neumann von Meißenthal* (1768–1837). Akkoriban Therese huszonnyolc, Marianne pedig harminckét éves volt. A közös publikációt azonban bátor hozzáállásával a Sopronban élő Therese kezdeményezte, és nem a gazdag családból származó, jól képzett és rendkívül tehetséges bécsi Marianne, Őt költőségében akadályozta szigorúan katolikus édesanyja és házastársa gyámkodása. Csak Therese révén találta meg újra költői mivoltát. Az evangélikus-protestáns Teréz volt az, aki a korlátozott körülmények miatt csak csekély iskolai oktatásban részesült, aki közös költői szívük áradásának kéziratát egy Jénába utazó protestáns teológushallgatóra bízta, és a kiadó kedvező fogadtatását remélte, főleg azért, mert már szerzett némi tapasztalatot a versek közlésében.

Bár Therese iskoláztatása csak tizenegy éves koráig tartott, az elképzelhető legjobb tanárok tanították, akik főleg a soproni Evangélikus Líceum professzorai voltak. Ezek teológiai képzésüket a protestantizmus fellegváraiban, a jénai vagy hallei egyetemeken szerezték. Az alapképzések a hittan, földrajz, írás, stilisztika, matematika, fizika tantárgyakból, az esetenkénti zeneórák, vagy a pasztellfestészet, kisebb megbízásokat hozott neki. Emellett francia leckéket kapott, ami lehetővé tette számára, hogy a szellemileg igényes irodalmat eredetiben olvassa. Olasz nyelvtudását azonban autodidakta módon sajátította el. Ezek a leckék olthatatlan tudásszomjat keltettek Therese-ben, pedig a háziasszonyi kötelezettségek mellett - már nagyon korán – édesanyja rábízta négy fiatalabb testvére nevelését és felügyeletét. Éjszakánként és gyertyafénynél a tudása pótlására fáradhatatlanul folytatott tanulás hosszú távon az egészségét aláásta. Élete pontos betekintést nyújt a nyugat-magyarországi protestáns nemesi műveltségű leányok nevelésébe, melynek fő célja az volt, hogy jó protestáns háziasszonyokká és feleségekké váljanak. Ebben a felfogásban később panasz nélkül átvette idős, beteg szülei gondozását, és egész életében ügyelt házas nővéreinek és gyermekeik boldogulására – ő maga viszont nem ment férjhez.

Szülei soproni protestáns kisnemesi családokból származtak. Leopold von Artner császári-királyi lovaskapitány öt lánya közül a legidősebb, 1772-ben született az újrakatolizált felső-magyarországi Schintau/Šintava/Sempte városában, ahol akkoriban apja dragonyosezrede állomásozott. Feltehetően itt – az 1681-es országgyűlés rendelkezéseinek megfelelően – a katolikus helyi pap, mint parochus ordinarius által evangélikus hitben keresztelték meg. Amikor apja állomáshelyét Sopronba költöztették, végül az egész család ideköltözött. Itt az evangélikusok a különféle ellenreformációs intézkedések ellenére is meg tudtak maradni. 1722-től a hívők rendelkezésére állt egy időközben túl kicsinnyé vált kőtemplom, de csak 1782-ben, a II. József-féle türelmi rendelet évében jöttek bizonyos könnyítések a spirituális és vallási téren. Therese tíz éves volt akkor. Ezt megelőzően, Mária Terézia uralkodása alatt azonban nem volt mindig problémamentes a „csendes ellenreformáció" kora, a katolikusokkal való együttélés Sopronban, tiltottak voltak a vegyes házasságok vagy a protestáns hitre való áttérések. A sokféle zaklatás mellett, a protestáns tudatba sokáig beépült a városi lelkész szigorú könyvcenzúrája.

Természetesen Therese nemcsak a nyugat-magyarországi evangélikus körökben tevékenykedett, hanem – a késői felvilágosodás szellemében – barátságokat kötött felekezeten belül és kívül is. Evangélikus volt például a magasan képzett soproni orvos lánya, *Doris von Conrad*, aki serkentette és bátorította őt irodalmi törekvéseiben, vagy a szintén költői *Maria Elisabeth Helene Zay von Csömör* (1779–1842) grófnő, akinek birtokain más, katolikus ismerősökkel is találkozott, mint például *August Ernst von Steigentesch* (1774–1826) költővel és diplomatával. Bécsben viszont megismerkedett *Gabriele Baumberg* (1766–1839) költőnővel, aki Batsányi Jánossal (1763–1845) kötött házasságot. Majd *Caroline Pichlerrel* (1769–1843) írónő szalonjában találkozott *Franz Grillparzerrel* (1791–1872). Legjobb barátnője, Marianne is katolikus volt, és miközben az úgynevezett szép levelek igényes műveit, valamint történelmi, művészet- és irodalomelméleti értekezéseket tanulmányozott, nemcsak evangélikus szerzők művei ihlették meg, hanem katolikus és református szerzőké is. Az utazással világnézete is formálódott, tizenhét évesen elkísérte édesapját a török határra, 28 éves korától folyamatosan ingázott Sopron és barátnője, Maria Zay von Csömör Bucsán és Ugrócon levő birtokai között. Néha Bécsbe is eljött. 1803-tól, amikor ellátogatott Lotte nővéréhez a Breisgauban levő Freiburgba, utazásaival eljutott Németországba. Itt további sokrétű és egyben fontos irodalmi benyomásokat is kapott, mégpedig a szintén protestáns költő, *Johann Georg Friedrich Jacobi* (1740–1814) és esztétikai szalonja révén. Találkozott más protestáns költőkkel és a freiburgi jozefinizmus értelmiségijeivel, akik a felső-rajnai költőkörrel találkoztak, de katolikus költőkkel is. Végső soron ez is lehetővé tette számára, hogy a német kultúra közvetítője lehessen a magyar és a horvát régiókban. Azért, hogy nővérét Minnát gondozza, végül Zágrábba költözött. Így bejárta Horvátország és Olaszország egyes részeit, és benyomásairól leveleiben beszámolt *Caroline Pichler*nek.

A célt, tudom, még százszor el nem érem (XIII. szín)

Protestáns múltja csak elvétve olvasható ki költészetéből, ami személyes visszafogottságáról tanúskodik. Ez reakció volt a minden protestánssal szembeni erős Habsburg-averzióra, ami az Artner családot is érintette: édesapja például csak nyugdíjba vonulásakor lett vezérőrnagy. Kizárólag hite miatt nem léptették elő korábban. Ezért hazaszeretetét a hazafias költeményeiben mint Az *asperni csata* (1809) című eposzában is hősiességgel ötvözte, mert a hazaszeretet és az Isten által hatalomba ültetett uralkodóház iránti abszolút hűség az Artner-házban az alapvető erények közé tartozott. Erre példát mutatott apjuk a csendes hősiességgel az önmegvonás és önmaga legyőzésével. Főleg evangélikusként az alapvetően csak őt megtűrő tekintély iránti abszolút lojalitás volt a legfőbb kötelessége, mert be kellett bizonyítani, hogy a protestantizmus nem akadálya annak, hogy lojális alattvaló legyen. Sőt, azt is, hogy a protestáns, a szenvedő engedelmessége megszilárdult hűsége, különös odaadása és tisztessége miatt végső soron a jobb és értékesebb polgár, és csendes hősiessége miatt a hite is jobb. Therese egész életmódja tehát vallásilag a protestantizmusban gyökerezik, amely autonóm és emancipált attitűdjéről ismerhető fel a műveltségre és önbizalomra való törekvésben. Mindenekelőtt saját kultúrájának, a szabadság értékének, az elszántságnak és a személyességnek a tudatában. Ha kell, bátran kiáll a többség véleményével szemben is saját meggyőződése mellett. Ezért műveiben mindig a szabadság fogalmát járja körül, amely minden bizonnyal megfelelt az akkori felvilágosodás szellemének, de még inkább protestáns gyökereinek.

Kevésbé köztudott, hogy *Therese von Artner* már 1798-ban egy évvel a *Johann Peter Hebel* (1760–1826) Heanzi dialektusban írt, 1803-ban nyomtatásban megjelent *Alemann versek* előtt, megírta az első német nyelvjárási költeményt. Egyértelmű tehát, hogy *Hebel* mellett a német nyelvű dialektusköltészet egyik úttörője.

Az akkor még nők számára „nem illendő"-nek tartott műfajokban, mint a hősepos, a dráma és az útleírás is élenjáró volt. Ma három ország verseng a költő nemzeti besorolásáért: Magyarország származása, Ausztria politikai-történelmi okok miatt, Szlovákia pedig születési helye miatt.

Fordította: Fetes Kata

„amíg a sok hang csenddé válik"

S. Csoma János Utóéletem című kötetéről

A vékonyka földi jelenlétről karakteres vízióval rendelkező S. Csoma János bölcs derűvel és csillámló játékossággal megáldott szerző. Legszebb lelki energiákból kigyöngyözött, csönddel teli versei avatják őt a nyelvi minimalizáltság és lényeglátó pontosság egyik példaadó mesterévé.

Mélységet és magasságot egyidejűleg láttató poézisében olyan költő jelenik meg, aki tud súllyal terhelve repülni. Eközben pedig intenzíven átéli és megannyi versében hitelesen közvetíti a Reményik Sándortól, illetve Weöres Sándortól ismerős gondolatot: „Istenben az ember sír fel,/ emberben örül az Isten"; „Isten rajtad: végtelen könny, Isten benned: végtelen mosoly".

Az evangélium és esztétikum összefüggését izgalmasan újszerű fénytörésben láttató S. Csoma János maradandó érvénnyel köti bele magát a magyar líra szakrális vonulatába. S teszi mindezt egyre gazdagodó mesterségbeli tudással, dicséretes képi, gondolati és nyelvi erővel. Szóljon bármely élménykörben és bármilyen regiszteren, Isten és ember párbeszédét illetően a lényegi üzenetet mindig veretes megformáltsággal közvetíti az olvasó felé: habár lélekteljes ima nélkül Istennek tetsző élet aligha képzelhető el, nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a legszebb imádság mégiscsak az igaz élet. Miként egyik ikonikus versében írja: „Magamra húzom/ hótakarómat,/ jó melegében/ szívem megolvad./ Mind, amit adtál/ teremtő lélek/ s mind, amik egykor/ szívemhez értek/ tüzes kohódban/ acéllá égnek".

A korábbi verseskönyvek (*Készülő számvetés,* 1997; *Lélekkikötő,* 2011) líravilágát kiteljesítő jelen kötetben hozzávetőleg 200 vers szerepel. A tág horizontú kötet tematikai gazdagságával, formai változatosságával és hangnembeli sokszínűségével lepi meg az olvasót. A versbeli beszélő megszólalásait minden esetben az motiválja, hogy eleven érzékletességgel, nagy távlatokat egybe villantó metaforikával és hallatlanul finom partitúrával kottázza le a létezés lüktetését. Mintha egyre csak a lét kozmoszát költené újra.

A tárgyiasságot gondolatisággal, a létfilozófiai dilemmákat szenzualitással vegyítő művekben a természethez, a szűkebb és tágabb tájhazához, az időhöz, a térhez, a szerelemhez és elmúláshoz kapcsolódó képzetkörök s értékjelképek dominanciája figyelhető meg.

Az utóbbi évtized java termését felvonultató illusztris kötet újfent azt a régi keletű esztétikai tapasztalatot erősítheti az olvasóban, hogy a világmindenségnek nevezett nagy egészet senki sem látja a maga komplexitásában és árnyalatos gazdagságában úgy együtt, mint a költő. Ez nyilván a költői optika élességét, a kozmikus pillantás képességét jelenti. És a dolog természetéből adódóan azt a fajta őstudást is, amiről igen gyakran megfeledkezünk: „az egésznek része csak az lehet, aki szíve részévé tette az egészet".

S. Csoma János egyidejűleg korszerű és kommunikációképes versvilága a felelős írástudókra jellemző illúziótlansággal és szókimondó bátorsággal néz szembe a létrontás és létabszurditás erőivel. S teszi ezt oly módon, hogy – még legkomorabb verseiben is – az életszentség és az emberhez méltó, jövőérdekű létezés mellett tesz hitet. A bámulatos tömörségű, transzparens szöveghelyek is ezt támasztják alá: „mindenképp tartós,/ ami ránk van szabva,/ ha küldenénk is, maradna"; „mert a halálon úrrá lenni,/ élni, élni, élni szeretnék"; „Nem azért születtünk,/ hogy meghaljunk,/ de azért halunk meg, hogy újraszülethessünk"; „Egyetlen fix pontunk/ az éppen megélt,/ megtapasztalt jelen"; „Legyünk erősek a hitben, gyengédek a szeretetben"; „Ha meghaltam is, továbbélek./ Nem változhat meg/ az az ének, melynek/ dallamát jelentettem,/ vagy szavak sorát kiejtettem"; „Nem magamért/ remélek túlvilágot/ érted, csak neked/ J. A. te áldott"; „Szerencsés vagyok,/ hogy közöttetek,/ hogy veletek, hogy értetek"; „Ne tudjak,/ ne zavarjon tudás,/ tapasztalásse/ hátráltasson/ úgy érezzem a mindenhatót -/ Megtérésem/ olyan legyen,/ mint a makulátlan/ kezdet".

A kötet atmoszferikusan jelentéses illusztrációi - miközben érdemleges dialógust folytatnak a versek világával - az értelmezést is nagyban segítik. Az égi és földi dimenziók felé egyidejűleg nyitott, grafikai miliőt árasztó felvételek finom éteriséggel közvetítik a fizikai és metafizikai tartalmak nagyon is életszerű érintkezését. A különleges esztétikai élményt nyújtó képsorozat Juha Éva invenciógazdag talentumát dicséri.

A súlyosságában szerény és szerénységében súlyos verseskönyv újfent azt példázza, hogy a mennyiségileg viszonylag kevés a művészi-emberi minőség tekintetében olykor hihetetlenül sok és súlyos tud lenni. A nyelvi erőt, emberi mélységet, fényt és csöppnyi öröklétet sugárzó kötetet jó szívvel ajánlom az épülni és gazdagodni vágyó olvasók figyelmébe.

Ködöböcz Gábor

S. Csoma János

Állatkerti séta

A publikum ott áll bután,
előtte egy intelligens,
jól szituált orangután.

Devalválódás

Júdáspénz mindig létezik
csupán az összeg változik.

Különbség

Egy szerelembe belepusztulni is lehet,
a gyűlölet maga az életerő.

Félreértés

Eljött az utolsó órád!
Tudom, énekóra.

Kossuth után tömören

Leborulok a nemzés nagysága előtt.

Létkanyar

Önmagába
visszatérő
csigalépcső
mögém érek
már csak a hátam
előre néztem,
de hátra láttam.

Hollós József méltatása

Mag. Hollós József 2023. április 25-én a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésben részesült, melyet a bécsi magyar nagykövetségen dr. Nagy Andor nagykövet adott át ünnepélyes keretek közt. A méltatást Balázs Viktor tartotta, ennek rövidített változatát közöljük.

Személyes történettel kezdem, közel negyven évvel ez előttről, amikor még állt a vasfüggöny, Magyarországon az asszonyok a Közért előtt sorban állva várták, hogy a Robur teherautóról lepakolják a banánt, és Marlboro cigarettát is csak az úgynevezett dollárboltokban lehetett kapni. Akkor kerültem 17 évesen, érettségi előtt Bécsbe. Édesanyám tudta, csak akkor fogom megugrani életem első nagyobb megmérettetését, ha segítséget kapok, ezért tanárt keresett nekem. Hollós Jocót tanácsolták neki, így egy nap ott álltam a Walfischgasse-i lakása előtt, és a tőle ismert nyugodt derűvel ajtót nyitott nekem az az ember, aki négy évtizeddel később már nem tanárom és mentorom, hanem – és erre különösen büszke vagyok – barátom lett.

Jocó a legunalmasabb tananyagot is érdekesre színezte, hallgattam, ahogy magyaráz, nyerítettem, amikor a legváratlanabb pillanatokban, huncutkás mosollyal eleresztett egy poént, és örültem, amikor hatalmas könyvespolcáról néha lekapott egy kötetet, a kezembe nyomta, majd azzal búcsúzott: ezt olvasd el öreg.

Most tekerjük még visszább az idő kerekét, egészen pontosan egy fagyos januári hajnalra 1957-ben. A burgenlandi Apetlontól nem messze harmincfős magyar csapat didergett egy düledező határőrkunyhó mellett, akik szabadabb élet reményében szöktek Ausztriába. Köztük egy 12 éves fiú, akinek vállát nem csak hátizsákjának pántja nyomta, hanem elmúlt 12 évének olyan terhei, amelyek még felnőttnek is sok lennének. Négy évesen kevés híján járásképtelenné tette a gyermekbénulás, utána szüleitől egy időre elszakítva skarlát és szamárköhögés kínozta, tíz évesen elvesztette édesanyját, 56-ban pedig a kórházban, ahol édesapja dolgozott, közelről kényszerült látni a forradalom borzalmait.

Így érkezett meg 1957 elején Hollós József abba a városba, ahol a gut az *leiwand*, a Freund *Hawara*, a selbstvertändlich pedig *eh kloar*.

Leiwand viszont nem volt az Ungargasse-i új otthon, ahol víz és WC a folyosón volt, Hawara-ja, akivel megoszthatta volna gondolatait még egy sem akadt, eh kloar pedig egyáltalán nem volt, hogy ezt a gyereket egyszer sokan fogják tisztelni, és szülőházája a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével fogja kitüntetni.

Könnyű életet nem hozott a szabad nyugatra érkezés, hiszen család helyett internátusban töltötte serdülő éveit. Viszont ott találkozott két olyan emberrel, aki meghatározta azt, hogy mivé lett. Az egyik könyveket adott a kezébe, a másik hitet és életcélt segített neki találni. Sosem mondta nekem, de talán ez volt az a fordulópont, amikor úgy döntött, hogy bár tőle addig jobbára csak elvett az élet, ő mégis inkább arra tesz fel mindent, hogy adjon. Adjon feltétel nélkül, mindenkinek, a sokat citált, de a többség által ritkán gyakorolt, valódi felebaráti szeretettel.

Eredetileg orvos szeretett volna lenni, de pedagógus lett, méghozzá nem is akármilyen. Neki nem az internátusban megélt pofon és megszégyenítés volt a nevelői eszköze, hanem a humor és az empátia. Nincs jobb, mint egy mosolygó arcba belenézni – ez volt pedagógusi krédója, és most már tudom, hogy nem véletlenül szórta nekem a poénokat érettségire készülés közben, a Walfischgasse-i dolgozószobában.

Az ausztriai oktatásban a drámapedagógia használatának egyik élharcosa lett, ő a magyar drámapedagógia társaság alapítója és díszelnöke, idővel pedig az osztrák amatőr színházi szcéna megkerülhetetlen alakjává vált. Ő építette fel és vezette a Jugendinfót, és Bécs városának Landesjugendreferentje is volt. Az itteni társadalom elismerte, befogadta és nagyra tartotta; megtehette volna, hogy hátat fordít származásának, de soha nem felejtette el, honnan jött.

Mondják, mi magyarok ha ketten összejövünk, háromfelé kezdünk el húzni. Hollós József számára viszont egyetlen lehetséges útja lehetett magyarságának megélésére Ausztriában: az összetartás. Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége elnökeként, és az ausztriai Magyar Népcsoporttanács vezetőjeként is arra törekedett, hogy ne különbségeik, hanem azonosságaik mentén alkossanak közösséget az itt született, és az ide sodródott magyarok. Ezért a több évtizedes munkáért kapta a kitüntetést, de nem csak az a fontos, hogy mi mindent tett, hanem az is, hogy hogyan. Ugyanis ebben a kettészakadó világban példát mutat életútja, mégpedig nem csak az itt élő és az anyaországi magyaroknak, hanem mindenkinek.

Hollós József ugyanis úgy magyar, hogy sohasem magyarkodik, úgy viseli hitét és meggyőződését, hogy nem térít, úgy képviseli értékrendjét, hogy elfogadja másokét, a tőle másképpen gondolkodók elé pedig nem árkot ás, hanem hidat épít feléjük.

Kedves tanítómesterem, gratulálok a kitüntetéshez, a világnak nagy szüksége van ilyen emberekre, van mit tanulni tőled.

BALÁZS VIKTOR

Virágot a holnapnak

A GYAK (Győri Antológia Irodalmi és Művészeti Alkotó Közösség) 2022. november 19-én, a Győri Könyvszalon keretében, vetítéssel egybekötve mutatta be legújabb kiadványát. A borítón szereplő fotó a címmel összhangban a közelünkben zajló háborúra irányítja figyelmünket, azonban a cím – Virágot a holnapnak – és a fülszövegben található vers egyaránt reménnyel igyekszik megtölteni az olvasók szívét. A fülszövegen József Attila Kertész leszek c. verse is említésre kerül, ehhez kapcsolva bontja ki a közösség ars poetica-ját, a minél szebb, jobb jövőbe vetett hittel történő alkotást. A kötetben csatolt fejezetben kortársak, Baranyi Ferenc, Fülöp Péter, Kaiser László, Ködöböcz Gábor munkáiból is ízelítőt kaphatnak az olvasók.

Az irodalmi alkotások műfajukat, stílusukat tekintve igazán sokszínűek, a lírai alkotások mellett humoros és fantasztikus elemekkel megtűzdelt történetek is gazdagítják a kiadvány repertoárját. Az antológiát Kulcsár Nárcisz grafikái díszítik.

A kötetben az irodalmi munkák mellett jelentős számban jelennek meg képzőművészeti alkotások is, Molnár György fotói az alkotóközösség rendezvényeiből adnak ízelőt, rávilágítva arra, hogy az alkotók évente nemcsak egy könyv erejéig gyűlnek össze, hanem olyan nehéz és bizonytalan időszakban is mint a pandémia, érdeklődéssel, támogatással fordulnak egymás felé.

A Győri Könyvszalon keretében nemcsak a közösség gyűjteményes kiadványa, hanem az alkotók két tagjának – Győri Andor: Magasföldszint (novelláskötet), Gősi Vali: Emlékkönyv – megjelent könyvei is bemutatásra kerültek. Zenével a könyvbemutatókon Szigeti Endre közreműködött.

SZABÓ ZSUZSA

Távozás harangszóra

CSÁKY ANNA (1938–2023), a gyémánt diplomával rendelkező tanár, költő és a Győri Antológia Irodalmi és Művészeti Alkotó Közösség vezetője (2005 óta), valamint a Győri Antológia felelős szerkesztője volt. Első verseit tízéves korában írta, de publikálni csak nyugdíjba vonulása után kezdett, ekkortájt csatlakozott a Győri Antológiához. Hét önálló kötete jelent meg, műveit különböző folyóiratokban olvashattuk. Aktívan részt vett Győr művészetének életében. Tanári pályafutása után is kapcsolatban maradt az ifjúsággal, támogatta az új tehetségeket. Versei stílusukban, témájukban egyaránt sokszínűek, a klasszikus versformák és a ritmus, zeneiség egyformán jellemzi őket. Kívánsága szerint Toronnyá csavarva című versével búcsúzunk Csáky Annától, aki április 16-án, a déli harangszóval és mosollyal arcán távozott a földi világból.

Semmi, ami voltam,
s ma MINDEN – általad,
álom bennem a léted,
szobra időnek,
belém lopakodtál,
űzve az árnyakat,
melyek poklaimból
néha kinőnek.

Egyszer majd meghalok,
s talán jössz velem:
szállunk a fény tenyerén,
a rózsa szép lesz,
s toronnyá csavarja
hús porainkat
a napra forgó szél.

SZABÓ ZSUZSA

Ferenci Péter (1948–2023)

Dr. Ferenci Péter ny.egy tanár (AKH Med. Univ.) 2023. április 11-én családja, barátai, kollégái – mindannyiunk legnagyobb fájdalmára – váratlanul elhunyt.

Több orvosegyetem tanára, sok tudományos társaság tagja és világhírű kutató volt. Nagyot alkotott, a vírusos hepatitis C – súlyos májbetegség – gyógyszerének kikísérletezése és a gyógyításba való bevezetése terén.

Ferenci Péter 1948-ban Budapesten született és 1957-ben került Ausztriába és már 1962-ben osztrák állampolgárságot kapott.

A Theresianum (Bécs) elvégzése után a Bécsi Egyetem Orvosi Fakultását abszolválta 1972-ben. 1973-ban kezdte el a belgyógyászati kiképzését és kapcsolódott be az egyetemi oktatásba, kutatásba, gyógyításba.

Tehetsége, szorgalma és szakmai, emberi kvalitásai miatt gyorsan kiemelkedett a korosztályából. Több országban szerzett tudományos, szakmai és oktatási gyakorlatot.

Kutató, gyógyító teljesítményét elismerve 1984-ben egyetemi docens, majd 1990-ben professzori kinevezést kapott. Kiváló tudományos munkásságát fémjelzi, hogy 480 szaklapban jelentették meg a közleményeit és 28 000-szer hivatkoztak a munkájára.

Hivatástudata, tudásszomja és munkabírása a világ sok tudományos társaságának figyelmét irányították rá. Világkongresszusokon, tudományos tanácskozásokon és több egyetem katedráján is vezetett fórumokat, tanított és nevelt.

Nyugdíjba menetele után is aktívan, – betegsége ellenére fáradhatatlanul – folytatta a tudományos munkáját és segítette a fiatal kollégákat.

Abban a szerencsés helyzetben érzem magam, hogy Ferenci professzort barátomnak nevezhettem és büszke vagyok arra, hogy a magyar „Semmelweis Verein”-be is részt vett, sőt az általa vezetett vírusos májbetegség kutatásának és a gyógyításának világra szóló eredményéről nálunk is előadásban számolt be.

Kedves Péter, szeretettel megőrizzük emlékedet és mindig hálásan hirdetjük, hogy életeddel, kimagasló teljesítményeddel sok betegnek, kollégának nyújtottál segítséget. Őszinte részvétünk a gyászoló családnak.

Nyugodj békében!

Dr. BIRTALAN IVÁN

BÚCSÚ A PIPÁTÓL

A kuplé olyan régi, divatjamúlt műfaj, hogy a most élő emberek óriási többsége nem tudja, mi az. Hát, ha nem tudják a kuplét, hogy tudhatnák a hadaró kuplét? Pedig ez a többnyire humoros és sokszor pajzán szövegű dalocska a szórakoztatás alapelemének számított azokban az időkben, amikor még kabaréba jártunk jókat nevetni. A hadaró kuplé abban különbözött a „csak” kuplétól, hogy az énekes a számot iszonyatos sebességgel adta elő, és így még inkább igénybe vette a mélyen tisztelt publikum nevetőizmait. Amikor Nagy Endre – a „Magyar Parlament”, ahogy Ady nevezte – meghonosította Pesten a kabarét, a hadaró kuplé műfajának koronázatlan királynője volt Solti Hermin, aki vékonyka hangján időnként vaskos malacságokat énekelt a színpadon a hallgatóság nagy örömére. A hadaró előadásmód egyébként nem idegen a zenetörténet komolyabb műfajaitól sem, elég, ha Figaro belépőjére gondolunk Rossini „A sevillai borbély”, vagy Malatesta és Don Pasquale kettősére Donizetti „Don Pasquale” című operájából.

Hadarva énekelni nagyon nehéz. Az egyetlen dolog, ami ilyenkor könnyen megy, az a hiba. A rutinos Solti Hermin is hibázott egyszer egy hadaró kuplé előadása során. Ez volt a szöveg: „szuszog, mint a tót a pipán”. A nagyérdemű Olvasó fantáziájára bízom, hogy mit hibázott el a népszerű énekesnő. A lényeg úgyis az óriási botrány, melynek következtében Solti Hermint egy időre le is tiltották a színpadról.

Olvasom az újságban, hogy egy magyar zenekarnak egy másik hadaró kupléval gyűlt meg a baja, és ennek is letiltás lett a vége. Ők talán az eredetileg a „Harapós férj” című operettben elhangzó Komjáti Károly - Török Rezső szerzeményt „gondolták újra” vagy a mókás szöveghez szereztek másik dallamot. Akárhogy is történt, videót készítettek róla, és szerették volna azt feltölteni a Facebookra.

Úgy gondolom, hogy ennek a régi dalocskának a szövegét még ma is sokan ismerik, ha esetleg nem is tudják helyesen – és főleg gyorsan – elmondani. Így szól: „Az ibafai papnak fapipája van, tehát az ibafai papi pipa papi fapipa”.

Mielőtt elárulnám, hogy mi is volt a baj, muszáj egy kitérőt tennem, mert sora van mindennek, mint a lepényevésnek.

Kezdjük azzal, hogy az idősebb generációnak már azzal is meggyűlt a baja, amikor meg kellett tanulnia, miszerint a PC (personal computer) nem más, mint a számítógép. Már kezdték egészen megszokni, amikor beütött a következő PC, a „politically correct”. Amikor pedig a számítógép kezd el egyszer csak politikailag korrekt módon viselkedni - pedig a gazdája nem is kérte rá – az a PC a négyzeten. Na, akkor van ám gond és baj!

Visszatérve az ibafai pap fapipájára, meg a jobb sorsra érdemes magyar zenekarra, előjövök a farbával. Az történt, hogy a Facebook algoritmusai nem engedték feltölteni a videót, mert szerepel benne – ráadásul sokszor - a pipa, ami ugye a dohányzás egyik eszköze. Az pedig nem PC, ha a PC-nken olyat akar valaki reklámozni, ami árt az egészségnek. Márpedig a dohányzás árt, ezt minden intelligens ember tudja. Hogy ne tudná akkor a mesterséges intelligencia, ami azért van, hogy helyettünk, sőt ellenünk is okos legyen.

Ebben a keserédes történetben azonban van még egy csavar, és számomra ez a legijesztőbb. Amikor ugyanis a zenekar egyik tagja közkincscsé tette a sajtóban az ibafai fapipa bukását, attól tartott legjobban, mint mondta, hogy *„a végén még nemcsak egy algoritmust haragítok magamra, hanem egy élő adminisztrátort is”. Ebből bizony az következik, hogy algoritmus uraságnak már vannak emberi szolgái, akik végrehajtják és másokkal is végrehajtatják őalgoritmussága szigorú parancsait. Nagyot fordult velünk a világ, Isten irgalmazzon nekünk!*

Akárhonnan is nézzük, a pipának már lőttek, hiába pipásak a pipások. Ezt is kipipálhatjuk hát.

KATONA ANDRÁS

Kellemes időtöltést kínál télen-nyáron a Csorna melletti Áldos Panzió Farádon.

H-9321 Farád, Győri út 18.
Tel./Fax: 00 36/96 535 000
E-mail: aldospanziofarad@gmail.com

CSÁKY ANNA

Lángok között

Tüzek lobognak, gyilkosak, emberek!
Riadót fúj, sikolt a szél, köröz fenn,
lángol a város, zöldülő kert, berek,
leomló világok narancs-vörösben.

Látom a Félelem vész-teli lázát,
ropogó, füstben fuldokló tetőket,
az utakon ágfaló tűz cikáz át,
felforr a járda, pokoli mező lett.

Tüzeket okád most egy Kapzsi Sárkány
létfaló, nagy, kitátott sárga szája,
s a haldokló szépség hullása láttán
egész világunk lelkét is zabálja.

Gyújtsatok tüzet a szíveken belül!
Közöttük tátongó, jéghideg terek...
Mit ér a hatalom, a pénz egyedül,
ha a Teremtő Isten is didereg?

FRIED ISTVÁN

„Előbb való-e rózsánál az illat (…)?

Madách Imre kétszáz éve született

II. rész

A Szellem honosnak nevezi a szózatot, melyet Éva, az angyalok karát hallgatva dalként fog föl, s követni fogja. Ádám még nem hárított el magától mindent, ami hozzájárult a luciferi kísértés elfogadásához, szerényebben szólal meg: „Gyanítom én is…”

Nem árt újra tudatosítani Madách „faustiádá”-jának önállóságát, a terjedelmes kutatás sem sugallhat mást, Madách rövid életében (1823–1864) megszerzett hihetetlen méretű és minőségű műveltségről adott számot. Elmélyedvén a költő életrajzában/életművében erre korán fölfigyelt a kutatás. Ez az egy életen át betegeskedő, jó darabig sztregovai, illetőleg csesztvei otthonát át nem lépő nógrádi középnemes, képes volt arra, hogy figyelemmel kísérje Európa szellemi életét. A fő mű, *Az ember tragédiája* tanúsítja, hogy nemcsak a magyar irodalom fordulatait követte, hanem több nyelven olvasva sok mindent ismert a külföldi irodalmakból is, miközben a társadalom- és természettudományokban bekövetkezett változásokat, új – tudományos – eredményt regisztrált, dolgozott bele *Az ember tragédiája* dialógusaiba. Mondhatjuk, talán egész életében a fő műre koncentrált, ugyanakkor verseskötet kiadását tervezte, magyar történelmi és bölcseleti alapozású színműveket írt, olvasmányait jegyzetelte, esszékben örökítette meg néhány ideáját, cédulákra rótta olvasmányai közben vagy magányában támadt gondolatait. Akadt azért egy szűk baráti kör, amelynek tagjai megosztották egymással nézeteiket. Ifjúkori drámáitól kezdve azonban egyedül kellett küszködnie a sosem egészen meghódított drámai formával, verselésének nehézkességével. Miközben szintén egész életében anyagi problémák nyomasztották, birtokai nem egy tagban, hanem szétszórva voltak, a korszerű gazdálkodást nehezítette a sokakat sújtó tőkehiány, nemigen volt reménye egy korszerűbb és eredményesebb gazdálkodás szélesebb körű bevezetésére. A kezdeti házastársi boldogságot csalódás, válás követte. A forradalomban és a szabadságharcban betegsége miatt nemigen vehetett részt, mégsem kerülte el a Bach-korszak börtönét, egy bújkáló szabadságharcos, Kossuth egykor titkára elrejtése miatt (1853). Könyvtárában lelte nyugalmát, „ihletforrását” is. De nem könyvdrámát szerzett, hanem korszerű és nagyszabású látomást az emberi létezésről, a történelemről, az élet céljáról, mely – mint Ádám mondja az egyik válságos pillanatban—„a küzdés maga”. Arany János fedezte föl, vezette be az irodalomba, „lektorálta”, korrigálta a levonatokat, mondta ki elsőnek, máig ható érvénnyel, *Az ember tragédiája eredeti mű*.

*

Fogadtatása felemás volt, akadtak rajongói, de nem kevesen az irodalmi kritika képviselői közül vagy hallgattak, vagy fanyalogtak, s csak a XX. századra lett kétségtelenné, hogy *Az ember tragédiája* a magyar irodalomnak nemcsak exportképes alkotása (ezt szlovák, cseh, szerb és német visszhangjával bőségesen alá lehet támasztani), hanem annak a gondolati költészetnek is szerves folytatása, továbbgondolása, amely Vörösmartyval, Petőfivel és Arannyal valósította meg a magyar irodalomnak az európai irodalmakkal való „terminológiai egyidejűségét”.

Ugyanakkor hiba volna Madáchot az egykönyvű szerzők közé besorolnunk. Nemcsak néhány (nem túl sok) versét emelhetjük ki, mint becses antológiadarabokat, még gyermekifjúként szerzett színművében is rábukkanhatunk néhány fontos gondolatra, amely visszaköszön *Az ember tragédiájá*ból. A *Mária királynő* (végső változat 1855) és a *Csák végnapjai* (1843, átdolgozva: 1860) című drámákból nem kevésbé emelhetünk ki mondatokat, jeleneteket, amelyek legalábbis a részletszépség rangjával rendelkeznek. A saját jogán kell számon tartanunk *A civilizátor* című szatirikus színművet (1859), mely páratlan (és éles) humorral teszi nevetségessé a Bach-korszak osztrák mintájú bürokráciáját, leplezi le a Habsburgok civilizációs küldetésének álságát, az oszd meg és uralkodj politikai elvének csődjét. Ez az aristophanesi gúny és irónia, nem a túlzás eszközeivel él, hanem felmutatja a hangzatos elvek színét és viszszáját, egy fenségesnek elgondolt nyelv teljes csődjét, amint megméretik a hétköznapi gyakorlatban. Hadd említsem még a *Mózes* című színművet (1860), talán kevésbé, mint előadásra szánt darabot, hanem mint egy korszak reménykedésének alkotását, melynek retorikája már egy, a nyelvvel tudatosabban bánó szerző ígéretét hozza. Igaz, Keresztúry Dezső átigazításában (1966), Sinkovics Imre címszereplésével a nem oly távoli múlt sikerdarabjává vált, s ebben a szereplői megszólalások nemes pátoszának (is) volt része.

Az ember tragédiája korszakról korszakra jelent kihívást a színházaknak, a rendezőknek, a színészeknek (akár Goethe *Faust*ja). A mű színpadi karrierje, Paulay Ede első rendezése óta, kitűnő lehetőséget kínál a korszerűsített, ún. rendezői színháznak merész ötletek próbájára. Ugyanis, mint az utóbbi évtizedben jobban felfigyeltek rá, mivel Madách viszonylag kevés színi utasítást adott (hiszen nem volt színházi gyakorlata), legfeljebb a helyszíneket vázolta röviden, lényegében szabad kezet adott a rendezőknek. Az ún. történelmi színek korhűsége sem teljesen problémátlan, jóval inkább az emberi állapot egy kimetszett epizódjába kerül be Ádám és Éva, mint híven historizáló műbe. Kis túlzással állítható, hogy *a* történelemről, főleg az Ember történeteiről több szó esik, mint a szigorúan körülírt, évszámokkal gondosan ellenőrizhető periódusról. Természetesen nem felejthető, hogy az egyes em-

Anyának érzem, óh Ádám, magam (XV. szín)

ber sorslehetőségein túl az emberiség jelene, jövője nem kevésbé aggasztotta a magányos sztregovai szerzőt. A fejlődés nem naiv hit egy minduntalan tökéletesbedő világrendben, viszont ellentettje az értelmes fennmaradás előnyét tagadó nézeteknek. A Goethénél mindig munkálkodó, a tett előbbre vivő, éltető voltáról sosem megfeledkező Faustnak méltó társa Ádám, akinek aggódó kérdése Az Úrhoz nem önsorsára, hanem „fajzatára” vonatkozik. s ha életcélja a nem szűnő küzdés, noha a ”vég”-et nem tudja feledni, ezt AZ ÚR megerősíti, újramondja Ádám szavát: „Mondottam ember: küzdj” (mert már élt korábban az igével, tehát a múlt idő jogosult), s amit hozzátesz: „bízva bízzál”, Ádámra bízva: ismerje föl, miben, kiben, hogyan bízzon. *Az ember tragédiája* a magyar irodalom felbecsülhetetlenül értékes ajándéka, amely joggal kér és kap helyet ott, ahol a *Faust*ot is látjuk, a világirodalom remekei között.

A hómezőre rajzolt szív

Gugumér-versek, Lengyel Ferenc tolmácsolásában

Még mindig tudunk egyszerűen rácsodálkozni a világra. Annak apró részleteire. Csak merni kell Guguménak lenni. Mert ehhez bátorság kell, és az a felismerés, hogy olyan egyszerű minden. Olyan kristálytiszta, ha nem bonyolítjuk meg. Csak úgy átsétálunk a tavon, aminek közepén már nem tudjuk, hogy „Hol van most elől és hol van hátul?” Bár „néha-néha megroppan a jég”.

Vékony füzetecskével lepett meg bennünket a Bécsben élő Lengyel Ferenc, aki Josef Guggenmos német költő Gugumér-verseiből nyújtott át egy csokornyit a szerző születésének századik évfordulójára a magyar olvasóknak.

Bevallom, eleddig nem tudtam Guggenmosról semmit, bár magyarul Tandori Dezső fordításában megjelent a szerzőnek irodalmi sikert hozó verseskönyve, a Was denkt die Maus am Donnerstag (Mit gondol a kisegér csütörtökön? (Tandori kötet címe: Mit gondol a kisegér szombaton?)

Lengyel szerint ezzel a kötettel Guggenmos a német gyermekirodalom egyik legnagyobb alakja lett, aki ezt követően ontotta magából a gyermeki világ szemléletmódját tükröző verseit.

Jobb azonban, ha a magyar olvasó elolvassa előbb ezt a füzetecskét, amelynek a fordító **Az utolsó kötéltáncos** címet adta, s csak utána gondol bele, hogy nem sok értelem van az úgynevezett gyermekirodalmat és a felnőtteknek szólót szétválasztani.

Ez a kötet ugyanis egy bölcs „gyermek”, egy tapasztalatokkal megáldott felnőtt esetlen botladozása a világ díszletei között, amelyben hol jól, hogy kevésbé érzi jól magát az ember. Legyen az tíz, vagy akár ötvenéves. Csak egy kicsit meg kell változtatni a nézőpontot, elfelejteni a világról szerzett eddigi benyomások zömét, s fel kell fedezni a rácsodálkozás képességét. Vagyis előítéleteink zömét sarokba hajítani.

Tudni kell „átmenni a tavon”. Az sem baj, ha egy szál kötélen imbolyogva „balra nincs út semmilyen, jobbra nincs üdvösség”. Csak ez a keskeny út előttünk. Mert így kijelenthető: „Most minden olyan egyszerű”.

És valóban egyszerű. Házat építeni, bejárni a földkerekséget, várni a kiküldött galambot, a hírt hozót, pedig még csak víz mindenütt. (Noé kiküld egy galambot)

Mindenütt jelen van Gugumér, s azt súgja nekünk: minden lehetséges, csak nem szabad föladni a reményt. Légy akár kisegér, a kisegérben élő költő. Légy akár Josef Guggenmos vagy egy gyermek. Építs házat vagy kártyavárat. Egy csöpp porszem vagy, vagy felnövő óriás. Egyre megy. Innét a világ végétől pár lépésre szemlélve a világ oly kisszerű és olyan nagyszerű! Olyan csodálatos és olyan csodálni nem való!

Gugumér nem vágyik nagy dologra, halála után egy halacska őrangyala szeretne csak lenni, aki vigyáz arra, hogy azt ne bántsa horog. Súgja: „mellette leszek úgy, / hogy csak nem is gyanít, / miközben élvezi a fény / ezerszín sugarait.”

Gugumér úgy megy el, mint egy kisegér, „Hogy a nagy, nemes emberi fajt / meg ne zavarja két bohó, kopogó fatalp”.

Persze a világ „szokása szerint működik tovább, / tőle a rossztól nem fél, nem remeg / gondolja mozdulatlanul, kinyúlva Gugumér, / s koporsójában halkan fölnevet.” (Gugumér sírjára)

Lengyel Ferenc nagy dolgot művelt! Egyrészt ráébresztett bennünket, hogy a költészet is ezektől a hétköznapi csodáktól, az egyszerű gyermeki világ újbóli fölfedezésétől termékenyül meg ismét, hogy a lélektelen szómágia korából ki lehet kerülni, ha mindnyájan hajlandóak leszünk egy kicsit Gugumérek lenni. Ha felismerjük, hogy valójában azok is vagyunk.

Mert Gugumérnek lenni nem bátorság kérdése, hanem vállalás. Az emberi oldalra történő átsétálás az embertelenibõl. Az árnyékból a fényre. A tükör túlsó oldaláról az innensőre. Csak meg kell próbálni! Nagyszerű felfedezés lesz, igazi világutazás!

Gugumér társul kínálkozik ebben a fölfedezésben, hiszen ő már bejárta a földkerekséget. S ezt megtéve „Egyszer csak úgy döntött, megáll, / s a hómezőre rajzolta föl szívét.”

Josef Guggenmos: Az utolsó kötéltáncos Gugumér-versek Lengyel Ferenc fordításában. Mosonvármegye Kiadó, 2023, 77 oldal.

BÖRÖNDI LAJOS

BOTOS FERENC

Petőfi virágai

Ezerkilencszázhetvenkettő
március idusa, te megsebzett
kihunyt csillag: lehullottál az emlékezet
homályló égboltjáról napjainkra.
Elhervadtak Petőfi virágai
imbolygó öreg arcok, akik még élnek
széllel szállt szavak, elveszett remények...
De nem! Emeljétek fiatal fejeiteket
magasra tavaszi virágok! Új remények!
Legyetek ti Petőfi virágai!

OLASZ VALÉRIA

Re: PETŐFI

Fönnmaradá az est
s megannyi csillaga
virrasztani nem rest
bár az idő szalad

leveleket külde
el nem hantolt ember
ujjait emelé
s tajtékzik a tenger

tajtékzik a szív is
tajtékzik forr a dal
reszket a kokárda
amidőn kél a nap

„szabadság szerelem”
ezt dúdolá a nép
pólyálgat egy embert
s zászlótartó az ég.

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

Madách szülőföldje, Nógrád FARKAS ANDRÁSé is (Abaújszina, 1920). Talán a véletlen? vagy sorsszerű? egybeesés is belejátszott, hogy az ikonikus madáchi mű egy életen át végigkísérte. Kiváló képességei, tehetsége ellenére a nagy hírnév elkerülte. Az orosz hadifogság utáni politikai berendezkedés ugyancsak nem kedvezett az alkotóművészeknek. Mit tehetett? Tanárkodott negyedfél évtizeden át, Balassagyarmaton.

Sokan vannak művésszé érett tanítványai (pl. Szabó András irodalomtörténész), akik szeretettel emlékeznek „Bandi bácsira”, aki legfőképp a körülötte élőknek alkotott. *„Mindig az vezérelt, hogy a szakértők helyett atyámfiainak fessek, hogy ők értsék meg elsősorban, amit el akarok mondani”*

Többször is végiglapozta a műveket, amelyek szívéhez nőttek. Ugyanez a lendület és átélés hajtotta akkor is, mikor Madách művébe kapaszkodott, önkérdéseire választ keresőben. *„A legtöbben egyszeri megoldandó feladatot láttak Madáchban.* – írja Andor Csaba – *Farkas András ezzel szemben újra és újra visszatérő alkalmat az önkifejezésre.”*

Az 1991-ben távozott művész (aki sokat idézte: *Homo mortalis tabula picta immortalis est*) 1949 és 1980 között hét sorozatot készített a Tragédiáról, mind stílusukban, mind megfogalmazásukban, mind kompozíciójukban egymástól különbözőeket. Lelki otthona, Balassagyarmat idén kiállítással emlékezett rá. Jelen illusztrációi, a balassagyarmati Helytörténeti Gyűjtemény jóvoltából és engedélyével, a Bécsi Napló tisztelgésének részei a 200. Madách-évfordulón.

– lengyel –

2023. május 20-án Budapesten, Anonymus szobránál házasságot kötött **dr. Szakály Sándor**, a Veritas Kutatóintézet és Levéltár főigazgatója, a Bécsi Napló szerkesztőbizottsági tagja és **Stájer Éva**. A lakodalmat a Stefánia Palotában tartották.

BENCÉS REGULA SZERINT…

Tanúságtétel a számadás és a hála jegyében

Szerencsés véletlen, amikor szinte időbeli egybeeséssel két könyv születik ugyanarról a tárgyról két különböző alkatú szerzőtől. Két volt bencés diák emlékező-értékelő feldolgozása diákéveikről részben eltérő szemlélettel és fajsúllyal. Az egyik, Cs. Varga István móriczi Légy jó mindhalálig hűséggel tartja életben emlékeit rajongásig tisztelt tanárokról, olyanokról is, akik nem tanították, de maradandóan hatottak Pannonhalma, illetve az egyívású győri bencés gimnázium szellemére (pl. Czuczor Gergely, Jedlik Ányos). Cs. Varga István 1960-1964-ben volt a győri intézmény diákja, de amit ott kapott, egész életét alakította, sőt, betájolta. Olyan erőseknek bizonyultak a bencés kötelékek, hogy hosszú évtizedek után is a valamikori diák szemével látja és láttatja alma materét, életvitelében pedig változatlanul meghatározó szerepet játszik a szerzetesi vallásosság, olyannyira, hogy szinte önmaga is csuhát ölt. Egyáltalán nem meglepő, hogy leírja a rend alapítójának és szellemi atyjának életét, hogy aztán a magyarországi rend alapítására térjen, „feltérképezve" a mons sacer, Pannonhalma történetét és jelentőségét. Szakrális művet alkotott az időtlenségbe helyezve annak világát, amit még a kommunista diktatúra évtizedei sem kezdhettek ki. A szerző megvilágításában a külvilág történései jobbára a rendház és az iskola falain kívül érzékelhetők, hogy annál intenzívebben rajzolódjon ki a példaképeknek tekintett tanárok belső élete, szerzetesi és nevelő pályája. Közülük a legnagyobb hatással lehetett rá a kiemelten méltatott Nádasi Alfonz, Bánhegyi Jób és Jáki Sándor Teodóz; ebből is magyarázható a stílusára jellemző latin és görög szófordulatok használata és értelmezése. Cs. Varga István nem érte be ezzel, hanem mintegy próbatételként mutatja be azokat a bencés diákokat, akik az életükben is kamatoztatták a bencés erényeket, különös odafigyeléssel rajzolva meg Nagy Gáspár és Görömbei András alakját. Ha nem is annyira részletekbe menően, de Barsi Balázs, Jáki György és Kovács József László életében és munkásságában mutatja fel az élő és ható bencés nyomokat.

Cs. Varga István szakrális művet alkotott „Krisztus követésének" bencés változatában a nyelvezetében is megnyilvánuló vallásosság rajongó vonásaival.

Szintén a bencés diákéveknek állít emléket legújabb művében az olvasáskutató szociológus Gereben Ferenc. Ő 1956 szeptemberében lett Pannonhalma diákja, és bár a negyedik osztály előtt politikai kényszerből el kellett hagynia az iskolát, mégis a jelenig bencés diáknak tekinti magát, amihez nagyban hozzájárult az is, hogy sem tanárai, sem volt diáktársai nem engedték el a kezét. Ennek bizonyságául rendszeresen részt vett az osztálytalálkozókon, sőt, az erős kötelékek arra ösztönözték, hogy a szociológus hozzáértésével ábrázolja a Pannonhalmán töltött éveket, és ami ennél jóval több: volt diáktársai nyomába szegődve (levelezések, naplók) végigkíséri őket életútjukon: „bencés mércével" hogyan állták meg helyüket a ballagástól a nyugdíjazásig, de még azon túl is. A címadó diákdal kesernyés nosztalgiával tölti el a közvetlenül érintett kutatót: „Elszálltak már, hajh, az évek…" a kérlelhetetlen múlandóság megtapasztaltán. Ez a hozzáállás külön elemzés tárgyát képezhetné, jelen esetben azonban a szocializálódás kérdéseit kell kibogozni ahhoz, hogy megértsük, mik azok a tényezők, amik a fiatal ember egyéniségét alkatilag is formálják.

Cs. Varga Istvántól eltérően (de nem ellentétben) Gereben Ferenc a szekuralizált világ kihívásait fedi fel az intézmény falain belül is, amikor a védettség helyett a kiszolgáltatottsággal kellett szembesülni. Amikor az ismétlődő razziákon túlmenően a totalitárius rendszer még Söveges Dávid iskolaigazgató letartóztatásától és börtönbevetésétől sem riadt vissza. Az érettségit követően pedig megbélyegzettként kellett megküzdeni a politikai akadályokkal.

A bencés intézmény legnagyobb érdeme, hogy „életidegen" világával igyekezett felkészíteni diákjait a helytállásra, aminek alapköve az istenhitre épült gyakorlati vallásosság. Ennek egyik legerősebb hajtása a közösségi szellem kialakítása, ami aztán a mindennapi életben a baráti kötelékekben nyilvánult meg. A volt bencés diákok tudták, hogy az erkölcsi támaszt nyújtó tanáraik mellett számíthattak egymásra. Ezek a „titkos" kapcsok tették őket szívóssá, ellenállóképessé, vagy legalábbis immunissá a „próbatételekkor", amikor tudták, hol van a helyük. Ez bizony nem idillikus világ, nem is ritka hősök gyülekezete, mert végül is a mindenkori helyzetben mindenkinek saját magának kellett megküzdenie a vállalásért. Gereben Ferenc felmérései alapján az egyéni sorsokból lehet következtetni az egész társadalomra, s ezen belül a volt bencés diákok mindenkori magatartására. Tudható, mert világos, hogy ők is gyarló emberek voltak, azonban valamiképpen mégis különbek.

Mindez nem egy esetben utólag vált tudatossá, hogy diákként az intézmény falain belül nem váltott ki osztatlan örömet a nevelés. Még nyugdíjasként is kritikus szemmel értékeli Bugi diák a pannonhalmi éveket: „Utólag hálás vagyok a legtöbb tanáromnak, akik próbáltak tudományt tölteni a fejünkbe, és tisztességes, becsületes embernek nevelni minket. Számomra a nevelés egyes elemei nehezen voltak elfogadhatók, túlzott volt a bezártság, a másik nemtől való eltiltás, egyáltalán a való életre való nevelés hiánya. Kicsit üvegházban nevelkedtünk, így a kilépés után váratlanul értek a való élet realitásai, pofonjai." (512. old.)

A tépelődő krónikás (maga a szerző) meglepő józansággal kísérli meg a számvetést, azzal az őszinte mérlegeléssel, amelynek révén feltehető az eredményesség kérdése. Élethossziglani kötődés és ragaszkodás sem akadályozza meg annak megállapításában: „Semmivel sem produkáltunk jobb eredményeket az országos átlagnál!" (460. old.) Statisztikailag feldolgozott adatai alapján bizonyítja, a nem egy esetben osztályidegen családokból származott diákok hogyan találtak Pannonhalmán menedéket, majd bencés megbélyegzettségükből kilépve mégis megtalálták a helyüket a társadalomban, súlyosabb küzdelmük ellenére eredményes és sikeres pályát tudhatnak magukénak. Politikai manipuláció következtében többségükben a reálszakokon végezték tanulmányaikat. Jellegzetesnek mondható módon a rendszerváltozás után sem mutattak a politikai pálya iránt különösebb érdeklődést. Akik az érettségi utáni évtizedekben el is távolodtak a vallásosságtól, idős(ebb) korukban ismét megtalálták a hozzá visszavezető utat.

A 20 éves találkozó alkalmából kérdőíves felmérés alapján készült adatok szerint a válaszadók 45%-a vallotta magát egyháza tanítása szerint, 48%-a maga módján vallásosnak. A 93%-os arány messze felülmúlta a mintegy 70%-os országos átlagot. (441. old.)

Ami a volt diákokat jellemezte, nem alkalmazható a fiatalabb nemzedékre. Habár az apák feleségestől nem egy esetben vitték magukkal Pannonhalmára gyermekeiket, a mindennapi küzdelemben már nem fordíthattak kellő gondot az erkölcsi normák betartására. Két bencés osztály válási aránya mintegy 25%, a gyermekeknél viszont – számadatok nélkül – ennél jóval magasabb. A vizsgált osztály közel fele ugyan három- és többgyermekes családból származott, körükben már csak 1,7 a gyermekvállalás. (440. old.) Gereben Ferenc kimutatásainak köszönhetően markáns mutatók, ezek amiken az egyházi nevelésre utalva bizony el lehet, sőt, kell gondolkodni. Talán megkockáztatható az a feltevés, hogy egyénileg megállták helyüket, társadalmilag azonban nem lehettek az élet sója.

Cs. Varga István: Hagyatékból – örökség. Bencés tanáraim, példaképeim, diáktársaim. Magyar Napló, Budapest, 2022, 301 old. + képmelléklet.
Gereben Ferenc: „Elszálltak már, hajh, az évek…" Egy pannonhalmi osztályközösség életútja 1956-tól 2021-ig. Gondolat Kiadó, Budapest, 2020, 529 old.

deák

A saját Felvidék lírai bedekkere

Zsille Gábor utóbbi, *Tranzit Felvidék* című verseskötetét az úton-lét könyvének is nevezhetnénk. Nemcsak azért, mert érett férfikorban, a költői pálya szépen felívelő szakaszában született, de két otthon (Magyar- és Lengyelhon) közötti otthonosság-keresést mutat be, a történeti múlt, a régi magyar világ, a családi sors és az egykori személyes élmények nyomait kutatja benne a szerző, emlékeit veti össze az újabb tapasztalattal, úgy, hogy a választott lírai forma is köztességet sugall. Amint az *Alsókubin* passzusában írja: „mintha szakadatlan úton lennék, / mintha örökké csak átsuhannék" (65.). Ám az *ÉRK.* és *IND.* nyitó, illetve záró ciklusok egy-egy szövegnyi keretei (*Lesz majd egy pont*, *Idegen város*) közé illesztett 68 (!) nyolcsoros korpuszából mégis négy, bizonyára valóságosan és gondolatban is bejárt, jelképes út teljessége bomlik ki, amelyek az érintett háromtucatnyi településsel egyfajta esszenciális, *saját Felvidékké* egyesülnek. Ennek lírai bedekkerét nyújtja át – a megajándékozott ajándékaként – az ötvenesztendős költő.

A falvakról és városokról nem kínál nagytotált, csupán egy-két fontosnak tartott, lényegi jellegzetességet emel ki, amelyek meghatározták komfortérzetét, erősítették vagy éppen gyengítették az említett otthonosságot. Módszeréről így vall: „szemem filmjére rögzítek mindent, / és ami mégsem kell, majd kivágom" /*Csucsom (4)*, 83./, s ami marad: „csak néhány hétköznapi villanás" (*Nagysurány*, 40.). Ezek a töredékek, megőrzésre érdemesített emlék-cserepek ugyanakkor markánsan egyénítik a helyeket, ha nem túl személyesek, akár a cím útmutatása nélkül is felismerhetővé teszik őket. (Az aranypénz említése például Körmöcbányát, Madách szelleméé Alsósztregovát.)

Az utazó elismerésre méltó kitartással és gondossággal fürkészi mindenütt a magyar múltat és jelent, nemes választ adva a régi osztálytársnak, aki megszólta nemzeti elkötelezettsége miatt (*Bodrogszög*). Sok jóról azonban nem tud beszámolni. Dobronyán alig néhány fal maradt Csák Máté hajdani erődítményéből /*Dobronya vára (1), (2)*/, elvadult park övezte kastélyrom lett a Szemerédyek ősi fészke / *Felsőszemeréd (1), (2)*/, a krasznahorkai vár csak képzeletben (*Krasznahorka*), Rákóczi sírja csoportosan látogatható /*Kassa (1)*/, kevés kivétellel általánosak a romlás, a pusztulás jelei. Selmecbányáról szinte teljesen eltűnt /*Selmecbánya (2)*/, Rozsnyón sajátos keverékké vegyült /*Rozsnyó (1)*/, Várhosszúréten – a temetői fejfákig – kopott vályogházakba rejtőzött /*Várhosszúrét (1)*/ a magyar szó, öregszenek, fogynak kimondói. Az irodalmi értékekkel kapcsolatos tapasztalatok is szomorúak: Balassi szülőhelye „szlovák nemzeti emlék", ahol mellesleg „valami külföldi költő" táblája látható (*Zólyom*), Petőfit félig szlováknak, félig románnak mondják /*Selmecbánya (1)*/, Márai házára gyalázkodó feliratot festettek /*Kassa (3)*/, eltűnt, talán sohasem volt a „Krúdynál olvasott Felvidék" (*Ólubló*, 86.). A nemzetiségi sors találó jelképe az egykori gazdaság elhagyott, gazdátlan tárgyait őrző, félig beomlott kút /*Kajal (6)*/, a nemzetiségi létet vékony, lemoshatatlan mázként érzékeli a lírahős /*Várhosszúrét (1)*/.

Mindezek mellett még inkább kitűnik, ami megbecsülésre érdemes. Az első utazások emlékei, amikor még citromtorta is volt az azóta bezárt étteremben /*Komárom (3)*/, a mustár és a tornacipő szaga, amelyeket kötelezően be kellett szerezni / *Korpona*, *Kassa (2)*/, vagy a magyarul beszélő pásztor alakja (*Dömeháza*). Aztán a nők, akiket – bár megszűnt velük a kapcsolat és a beteljesült viszonyok is abbamaradtak – nem engedett át a feledésnek az ifjú Szindbád, megtartotta őket emlékezete. S végül az utóbbi utak kisebb-nagyobb örömei: a komáromi vadgesztenyefa csodája /*Komárom (1)*/, Krúdy asztala a Szent Kristóf csárdában (*Beszterce határa*) és a zoknikat gyártó rokon, Heléna néni életpéldája, jótanácsa /*Kajal (3)*/.

Megannyi talált kincs, amelyekkel a „köztes" országrész felfedezése és megismerése nélkül szegényebb lett volna az úton levő. Így azonban nem csupán a tapasztalt rosszat oldják, de a saját Felvidék otthonosságát is megteremtik. Felmutatásuk e lírai bedekker igazi értéke.

Zsille Gábor: ***Tranzit Felvidék***. Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2022. 96 p.

Szemes Péter

OFFENLEGUNG

Az 1982-ben életbe lépett osztrák sajtótörvény értelmében az alábbi nyilatkozatot tesszük közzé:
Offenlegung gemäß § 25 des Mediengesetzes:
Medieninhaber: Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich, A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.
Unternehmensgegenstand: Interessenvertretung der Österreicher ungarischer Sprach- und Kulturzugehörigkeit.
Vorstand: Mag. József Hollós (Präsident), Angyalka Schenk (Generalsekretärin), Hanna Andorka (Kassierin).
Beteiligung: 100%.
Grundlegende Richtung: Pluralistisch - demokratische Meinungsbildung der Ungarn, Wahrung einer mit Österreich verbundenen Identität des Volkstums.

Készült a Magyar Kormány támogatásával

Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság

Bethlen Gábor Alap

Gefördert aus den Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes

BÉCSI NAPLÓ
AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
Web: www.kozpontiszovetseg.at
https://www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49
E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:
Bodó Barna (Temesvár), Csáky Pál (Pozsony), Czellár Judit (Genf), † Duray Miklós (Pozsony), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), Kő András (Budapest), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), † Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Varga Sándor (Pozsony), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:
Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Martos Péter, Másréti Kató Zoltán, Radics Éva, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSAK:
Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölcskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), Csinta Samu (Kolozsvár), Cs. Varga István (Eger), Fehér Márta (Szabadka), Fried István (Budapest), Friedrichné Ireghy Annamária (Hamburg), Katona András (Szeged), Lengyel Ferenc (Bécs), Nagymihály Zoltán (Budapest), Paládi Renáta (Ungvár), Palágyi István (Prága), Reményi György (Grenoble), Rumpler Diána (Bécs), Szabó Zsuzsa (Bécs), Szemes Péter (Kaposvár), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.
IBAN: AT572011100000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 18,- Euro, Magyarországon 5100,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:
Amerikában: Andrew Rekay, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop@hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237
Hollandiában: Deuten-Makkai Réka
E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com
Tel.: 0031 6 144 250 84
IBAN: NL81 INGB 0002304058
Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.
Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.
Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach
Svájcban: Ria Meszlényi, Laufenstrasse 41, CH-4053 Basel, e-mail: ria.meszlenyi@gmail.com, Tel. : 061 331 11 38, Mobil : 076 468 05 20 – PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX
Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGirot Nr.: 756987-4.
Szerbiában: Fehér Márta, 24000 Szabadka, Jókai Mór 119. Bankszámla: RS35285223604000354839
e-mail: fhrmarta@gmail.com
Szlovákiában: Benyák Mária
E-mail: mariabenyak@gmail.com
Bankszámla: SK6709000000000170127485

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda
H–9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.